ISSN 2412-141X

МАЪРИФАТ
АДОЛАТ
САДОҚАТ
ҚОНУНИЯТ

ПРОСВЕЩЕНИЕ
СПРАВЕДЛИВОСТЬ
ПРЕДАННОСТЬ
ЗАКОННОСТЬ

ОСОРИ АКАДЕМИЯ
(МАҶАЛЛАИ ИЛМӢ)

ТРУДЫ АКАДЕМИИ
(НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ)

№4 (32)
2017

Ба 25-солагии Истиқлолияти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва
25-солагии Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон
бахшида шудааст

25-летию Независимости Республики Таджикистан
и 25-летнему юбилею Академии МВД Республики Таджикистан
посвящается

25th anniversary of independence of the Republic of Tajikistan
and the 25th anniversary of the Academy of Ministry of internal affairs
of the Republic of Tajikistan dedicated

ISBN 978-99947-738-0-0
ББК – 66.37+67.99 (2тоҷик)
О- 71

Осори Академия (маҷаллаи илмӣ)*
№ 4 (32). 2016
Муассис – Академияи Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон.
Маҷаллаи илмӣ аз тарафи Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон ба қайд гирифта шудааст.
Шаҳодатнома оид ба қайд гирифтан тахти № 0117 мҷ аз 17 январи соли 2014.
Маҷаллаи илмӣ соли 1998 таъсис ёфтааст.
Маҷалла ба забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ нашр мешавад.

САРМУҲАРРИР:

Шарифзода Ф.Р.– сардори Академияи ВКД, номзади илмҳои ҳуқуқ, генерал-майори милитсия

МУОВИНИ САРМУҲАРРИР:

Солиев К.Ҳ. – муовини сардори Академияи ВКД оид ба илм, номзади илмҳои ҳуқуқ, Ҳуқуқшиноси шоистаи Тоҷикистон, полковники милитсия

УЗВИ ҲАЙАТИ ТАҲРИРИЯ:

Раҳимзода Р.Ҳ. – номзади илмҳои ҳуқуқ, Ҳуқуқшиноси шоистаи Тоҷикистон; **Тохиров Ф.Т.** – Арбоби шоистаи илму техникаи Тоҷикистон, академики АИ ҶТ, доктори илмҳои ҳуқуқ, профессор; **Махкамзода М.А.** – академики АИ ҶТ, доктори илмҳои ҳуқуқ, профессор, Ҳуқуқшиноси шоистаи Тоҷикистон; **Сотиволдиев Р.Ш.** – доктори илмҳои ҳуқуқ, профессор; **Маҷидзода Ҷ.З.** – доктори илмҳои ҳуқуқ, профессор; **Ятимов С.С.** – доктори илмҳои сиёсатшиносӣ; **Мусаев А.Н.** – доктори илмҳои ҳуқуқ, профессор; **Шамолов А.А.** – доктори илмҳои иқтисодӣ, профессор; **Салников В.П.** – Арбоби шоистаи илми Федератсияи Россия, доктори илмҳои ҳуқуқ, профессор; **Гаврилов Б.Я.** – Ҳуқуқшиноси шоистаи Федератсияи Россия, доктори илмҳои ҳуқуқ, профессор; **Лавров В.П.** – Арбоби шоистаи илмии Федератсияи Россия, доктори илмҳои ҳуқуқ, профессор; **Михайлов В.А.** – Арбоби шоистаи илмии Федератсияи Россия, доктори илмҳои ҳуқуқ, профессор; **Буриев И.Б.** – доктори илмҳои ҳуқуқ, профессор; **Омелин В.Н.** – доктори илмҳои ҳуқуқ, профессор; **Азимов Р.А.** – доктори илмҳои техникӣ, профессор; **Хабибуллин А.Г.** – доктори илмҳои ҳуқуқ, профессор; **Назаров Н.Д.** – доктори илмҳои ҳуқуқ; **Шарипов Т.Ш.** – доктори илмҳои ҳуқуқ, профессор; **Алимов С.Ю.** – доктори илмҳои ҳуқуқ, профессор; **Иброгимов С.И.** – доктори илмҳои ҳуқуқ, профессор; **Одинаев Х.А.** – доктори илмҳои иқтисодӣ, профессор; **Рахимов М.З.** – доктори илмҳои ҳуқуқ, профессор; **Федоров А.В.** – номзади илмҳои ҳуқуқ, профессор; **Атмажитов В.М.** – номзади илмҳои ҳуқуқ, профессор; **Юлдошев Р.Р.** – номзади илмҳои ҳуқуқ.

ДАР ОМОДА НАМУДАНИ НАШРИЯ ИШТИРОК ДОШТАНД:

ТОШЕВ А.М.
Сардори ШТИ ва ТН Академияи ВКД, номзади илмҳои ҳуқуқ, майори милитсия;

КАРИМОВА Л.М.
Сарнозир оид ба робитаҳои байналмилалии Академияи ВКД, подполковники милитсия;

ХАБИРОВА Т.А.
Ходими калони илмии ШТИ ва ТН Академияи ВКД, майори милитсия;

ХАЙРУЛЛОЕВ Ф.С.
Номзади илмҳои ҳуқуқ

©Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2016.
ISBN 978-99947-738-0-0

---

[*] Ақидаи ҳайати таҳририя метавонад ба нуқтаи назари муаллифони мақолаҳо мувофиқ наояд. Барои мазмуни мақолаҳо ва маълумотҳои саҳеҳ муаллифонашон масъул мебошанд. Истинод ба сарчашма, муаллиф ва шумора ҳатмист.

ISBN 978-99947-738-0-0
ББК - 66.37+67.99 (2точик)
О- 71

Труды Академии (научный журнал)[*]
№ 4 (32). 2016
Учредитель – Академия Министерства внутренних дел Республики Таджикистан.
Журнал зарегистрирован Министерством культуры Республики Таджикистан.
Свидетельство о регистрации № 0117 мҷ от 17 января 2014 года.
Журнал основан в 1998 году.
Журнал выходит на таджикском, русском и английском языках.

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

ШАРИФЗОДА Ф.Р. – начальник Академии МВД, кандидат юридических наук, генерал-майор милиции

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА:

СОЛИЕВ К.Х. – заместитель начальника Академии МВД по науке, кандидат юридических наук, Заслуженный юрист Таджикистана, полковник милиции

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ:

РАХИМЗОДА Р.Х.– кандидат юридических наук, Заслуженный юрист Таджикистана; **ТОХИРОВ Ф.Т.**– Заслуженный деятель науки и техники РТ, академик АН РТ, доктор юридических наук, профессор; **МАХКАМЗОДА М.А.** – академик АН РТ, доктор юридических наук, профессор; **САТИВАЛДЫЕВ Р.Ш.** – доктор юридических наук, профессор; **МАДЖИДЗОДА Дж.З.** – доктор юридических наук. профессор; **ЯТИМОВ С.С.** – доктор политических наук; **МУСАЕВ А.Н.** – доктор юридических наук, профессор; **ШАМОЛОВ А.А.**– доктор экономических наук, профессор; **САЛЬНИКОВ В.П.**– Заслуженный деятель науки Российской Федерации, доктор юридических наук, профессор; Гаврилов Б.Я, - Заслуженный деятель науки Российской Федерации, доктор юридических наук, профессор; **МИХАЙЛОВ В.А.** - Заслуженный деятель науки Российской Федерации, доктор юридических наук, профессор; **БУРИЕВ И.Б.**– доктор юридических наук, профессор; **ОМЕЛИН В.Н.**– доктор юридических наук, профессор; **АЗИМОВ Р.А.** – доктор технических наук, профессор; **ХАБИБУЛЛИН А.Г.**– доктор юридических наук, профессор; **НАЗАРОВ Н.Д.**– доктор юридических наук; **ШАРИПОВ Т.Ш.**– доктор юридических наук, профессор; **АЛИМОВ С.Ю.**– доктор юридических наук, профессор; **ИБРОГИМОВ С.И.**– доктор юридических наук, профессор; **ОДИНАЕВ Х.А.**– доктор экономических наук, профессор; **РАХИМОВ М.З.**– доктор юридических наук, профессор; **ФЕДОРОВ А.В.**– кандидат юридических наук, профессор; **АТМАЖИТОВ В.М.**– кандидат юридических наук, профессор; **ЮЛДОШЕВ Р.Р.**– кандидат юридических наук.

НАД НОМЕРОМ РАБОТАЛИ:

ТОШЕВ А.М.
Начальник ОНиРИО Академии МВД, кандидат юридических наук, майор милиции;

КАРИМОВА Л.М.
Главный инспектор по международным связям Академии МВД, подполковник милиции;

ХАБИРОВА Т.А.
Старший научный сотрудник ОНиРИО Академии МВД, майор милиции

ХАЙРУЛЛОЕВ Ф.С.
Кандидат юридических наук

© Академия МВД Республики Таджикистан, 2016.
ISBN 978-99947-738-0-0

[*] *Мнение редакционной коллегии может не совпадать с точкой зрения авторов публикаций. Ответственность за содержание публикаций и достоверность фактов несут авторы. При полной или частичной перепечатке или воспроизведении любым способом ссылка на источник обязательна.*

Мундариҷа
Содержание

СУХАНРОНИҲОИ АСОСГУЗОРИ СУЛҲУ ВАҲДАТИ МИЛЛӢ, ПЕШВОИ МИЛЛАТ, ПРЕЗИДЕНТИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН, МУҲТАРАМ ЭМОМАЛӢ РАҲМОН
Выступления Основателя мира и национального единства, Лидера нации, Президента Республики Таджикистан, уважаемого Эмомали Рахмона

Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ...**10-28**

Табрикоти Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, генерал-лейтенанти милитсия Раҳимзода Рамазон Ҳамро бахшида ба 25-солагии Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон **29-30**

МАСОИЛИ ТАКМИЛИ ҚОНУНГУЗОРӢ
ПРОБЛЕМЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА

Абдурашидзода А.А. Некоторые проблемы законодательства исполнения уголовных наказаний Республики Таджикистан **31-34**

Абдухамитов В.А. Некоторые актуальные проблемы теории прав человека **35-40**

Арипов А.Л., Латипов М.Л. Оғоз намудани парвандаи ҷиноятӣ тибқи Кодекси мурофиавии ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон **41-44**

Мансуров У.А. О правах и свободах человека и гражданина в России **45-48**

Саидзода З.А., Хайруллоев Ф.С. Коррупция в обществе с точки зрения ислама ...**49-53**

СИЁСАТШИНОСӢ, ИНФОРМАТИКА, ИДОРАКУНӢ
ПОЛИТОЛОГИЯ, ИНФОРМАТИКА, УПРАВЛЕНИЕ

Абдулов А.М. Инкишофи хадамоти оташнишонӣ дар шароити истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон **54-61**

Асламов Б.С., Нажбудинов М.А. Девиантное поведение: социально-психологический и криминологический анализ молодежной среды **62-65**

МИНБАРИ МУҚАРРИЗОН
ТРИБУНА РЕЦЕНЗЕНТОВ

Юлдошев Р.Р. Отзыв на автореферат диссертации Безрукова С.С.на тему «Принципы уголовного процесса» **66-69**

МИНБАРИ ОЛИМОНИ ҶАВОН
ТРИБУНА МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ

Абдуллаев Н.С. Понятие и признаки религиозного экстремизма **70-74**

Амирбекзода Д.А. Нақши Конститутсия Ҷумҳурии Тоҷикистон дар таҳкими давлатдории муосир **75-78**

Маъруфиён Б.М., Ҳайдарзода Ш.Ҳ. Истифодаи воситаҳои техникии махсус ва даркнамоии махсус ҳангоми гузаронидани амалҳои тафтишӣ **79-83**

Назриев К.Қ. Ҳокимият ва оппозитсияи сиёсӣ **84-90**

Ҳайдарзода М.П., Ҳайдарзода З.П. Тавсифи аломатҳои субъекти ҷинояти савдои одамон **91-94**

Ҳайдарзода М.П. Баъзе ҷанбаҳои ташаккулёбии мафҳуми «экстремизм» **95-98**

Хикматзода Дж.У. Проблемы незаконного собирания и распространения информации о частной жизни в уголовно-правовом контексте **99-102**

Эмомалӣ Умарҷонӣ. Оид ба масъалаи фаҳмиши принсипи адолати иҷтимоӣ дар қонунгузории амалкунандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон **103-107**

CONTENT

SPEECH BY THE LEADER OF NATION, HIS EXCELLENCY EMOMALI RAHMON, PRESIDENT OF THE REPUBLIC OF TAJIKISTAN, HIS EXCELLENCY EMOMALI RAHMON

ADDRESS OF THE PRESIDENT OF THE REPUBLIC OF TAJIKISTAN, LEADER OF THE NATION, HIS EXCELLENCY EMOMALI RAHMON TO THE PARLIAMENT OF THE REPUBLIC OF TAJIKISTAN **10-28**

WELCOMING MINISTER OF INTERNAL AFFAIRS OF THE REPUBLIC OF TAJIKISTAN, GENERAL-LEITENANT OF POLICE OF RAKHIMZODA RAMAZON HAMRO ON THE CELEBRATION 25TH ANNIVERSARY OF THE ACADEMY OF THE MINISTRY OF THE REPUBLIC OF TAJIKISTAN **29-30**

PROBLEMS OF IMPROVEMENT OF LEGISLATION

Abdurashidzoda A.A. Some problems of execution of criminal sanctions of the Republic of Tajikistan legislation **31-34**

Abduhamitov V.A. Some of the current problems of the theory of human rights **35-40**

Aripov A.L., Latipov M.L. Initiation of criminal proceedings on the Code of Criminal Procedure of the Republic of Tajikistan **41-44**

Mansurov Y.A. On the rights and freedoms of man and citizen in Russia **45-48**

Saidzoda Z.A, Khayrulloyev F.C. Corruption in the society in terms of islam **49-53**

PUBLIC DISCIPLINE AND NATURAL SCIENCES

Abdulov A.M. The development of the fire service in the conditions of independence of the Republic of Tajikistan **54-61**

Aslamov B.C., Nazhbudinov M.A. Deviant behavior: socio-psychological and criminological analysis of youth media **62-65**

TRIBUNE REVIEWERS

Uldoshev R.R. Reviewed on the thesis abstract of Sergei Bezrukov on "Principles of criminal proceedings" **66-69**

TRIBUNE OF YOUNG SCIENTISTS

Abdullayev N.C.Concept and signs of religious extremism **70-74**

Amirbekzoda D.A. Role Of The Constitution Of The Republic Of Tajikistan In Strengthening The Modern State **75-78**

Marufien B.M, Khaydarzoda Sh.Kh. The use of special technical means and special knowledge in conducting the investigation **79-83**

Nazriyev K.K. Government And Political Opposition **84-90**

Khaydarzoda M.P., Khaydarzoda Z.P. Characteristic features of the crime of trafficking in persons subject **91-94**

Khaydarzoda M.P. Some features of formation of the concept of "extremism" **95-98**

Hikmatzoda D.U. Problems of illegal gathering and dissemination of information about the private life in the context of criminal law **99-102**

Emomali Umardzhoni. On the concept of the principle of social justice in the current legislation of the Republic of Tajikistan **103-107**

ПАЁМИ ПРЕЗИДЕНТИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН, ПЕШВОИ МИЛЛАТ, МУҲТАРАМ ЭМОМАЛӢ РАҲМОН БА МАҶЛИСИ ОЛИИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

ПОСЛАНИЕ ПРЕЗИДЕНТА РЕСПУБЛИКИ ТАДЖИКИСТАН, ЛИДЕРА НАЦИИ ЭМОМАЛИ РАХМОНА МАДЖЛИСИ ОЛИ РЕСПУБЛИКИ ТАДЖИКИСТАН

ADDRESS OF THE PRESIDENT OF THE REPUBLIC OF TAJIKISTAN, LEADER OF THE NATION, HIS EXCELLENCY EMOMALI RAHMON TO THE PARLIAMENT OF THE REPUBLIC OF TAJIKISTAN

22.12.2016 12:06, шаҳри Душанбе

Муҳтарам аъзои Маҷлиси миллӣ ва
вакилони Маҷлиси намояндагон!
Ҳамватанони азиз!

Паёми имсолаи Президент дар бораи самтҳои асосии сиёсати дохилӣ ва хориҷии мамлакат баъди ҷашни чорякасраи истиқлолияти давлатии Тоҷикистон, яъне дар даврае пешниҳод мегардад, ки кишвари азизи мо ба марҳалаи нави рушд ворид гардида, мардуми шарифи Тоҷикистон ба сӯи ояндаи ободу осуда бо қадамҳои устувор пеш меравад.

Дар зарфи бисту панҷ сол мо ба шарофати заҳмати софдилонаи халқамон дар роҳи таъмин намудани рушди сиёсиву иқтисодӣ ва иҷтимоиву фарҳангии кишвар ба натиҷаҳои назаррас ноил гардидем.

Мо ҳамаи ин корҳоро ба хотири таҳкими пояҳои истиқлолияти давлатиамон анҷом додем.

Зеро озодиву истиқлолият бароямон дастоварди бузургтарин ва ғояи муқаддаси миллӣ буда, мо бо вуҷуди мушкилоти ҷойдошта барои ҳимоя ва пойдору устувор мондани он минбаъд низ тамоми саъю талоши худро равона месозем ва ин неъмати бузурги миллатамонро чун гавҳараки чашм эҳтиёту ҳифз мекунем.

Дар баробари ин, хотиррасон месозам, ки солҳои аввали истиқлолият барои мардуми мо давраи озмоиши сахту сангини таърих буд.

Ибтидои солҳои навадуми асри гузашта Тоҷикистон бар асари мудохилаи баъзе кишварҳои хориҷӣ, ки зери шиори демократикунонии ҷомеа сурат гирифт, ба гирдоби мухолифатҳои шадиди дохилӣ гирифтор шуда, ин раванд ба ҷанги таҳмилии шаҳрвандӣ ва фоҷиаи бародаркушӣ оварда расонид.

Мардуми шарифи Тоҷикистон оқибатҳои даҳшатнок ва зарбаҳои ҷонкоҳи ҷангеро хуб дар ёд доранд, ки аз ҷониби доираҳои муайян ва бадхоҳони миллати тоҷик бо мақсади

ба сари мардуми мо таҳмил кардани мазҳабу фарҳанги бегона ва бунёди давлати исломӣ оғоз шуда, боиси ба ҳалокат расидани даҳҳо ҳазор нафар шаҳрвандони мамлакат ва хисороти азими иқтисодӣ гардид.

Ҷанги таҳмилии шаҳрвандӣ кишвари моро аз масири пешрафт чандин даҳсола ақиб партофт ва мардуми Тоҷикистонро маҷбур сохт, ки барои бартараф кардани харобиву хисороти он солҳо заҳмати шабонарӯзӣ ва мушкилоту монеаҳои басо гаронро таҳаммул намоянд.

Қариб даҳ соли истиқлолият тамоми нерӯ ва талошҳои Ҳукумати кишвар барои барқарор кардани ҳокимияти конститутсионӣ ва рукнҳои давлатдорӣ, пеш аз ҳама, мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва сохторҳои низомӣ, ба Ватан баргардонидани беш аз як миллион нафар фирориён, барқарорсозии баъдиҷангӣ, таъмини сулҳу субот ва ваҳдати миллӣ равона гардид.

Дар кишвар аз охири соли 1997 барои таҷдиду сохтмони муассисаҳои таълимӣ, тиббӣ, роҳҳо ва манзилҳои зисти харобгардида аввалин барномаи барқарорсозии баъд аз низоъ қабул ва амалӣ карда шуд.

Ин тадбирҳо имкон доданд, ки мо ислоҳоти сиёсиву конститутсиониро оғоз намоем, ҷиҳати таҳкими пояҳои истиқлолият аввалин Конститутсияи давлати соҳибистиқлоламон ва рамзҳои давлатиро қабул кунем, фаъолияти сохтору мақомоти фалаҷшудаи давлатиро барқарор созем, низоми ягонаи ҳокимияти иҷроия, парламенти дупалатагӣ ва ҳокимияти мустақили судиро ташкил диҳем, қонунияту тартибот ва ҳимояи ҳуқуқу озодиҳои шаҳрвандон, яъне волоияти қонунро дар ҷомеа таъмин намоем.

Дар натиҷаи чораҳои андешидаи Ҳукумати мамлакат танҳо аз ибтидои солҳои 2000-ум сар карда, мо ба марҳалаи рушд ворид шудем ва пешрафти босуботи иқтисодиёт, беҳтар намудани сатҳи зиндагии мардумро тавассути суръат бахшидани корҳои бунёдкориву созандагӣ ва татбиқи ислоҳоти фарогир дар ҳамаи соҳаҳо таъмин намудем.

Баъдан мо тамоми захираву имкониятҳо ва саъю талоши худро ба иҷрои вазифаҳои тибқи се ҳадафи стратегии миллӣ пешбинишуда - таъмини истиқлолияти энергетикӣ, раҳоӣ аз бунбасти коммуникатсионӣ ва ҳифзи амнияти озуқаворӣ сафарбар сохтем.

Амалисозии барномаҳои қабулгардида имкон дод, ки маҷмӯи маҳсулоти дохилӣ ҳар сол ба ҳисоби миёна беш аз 7 фоиз афзуда, то чор баробар зиёд шуд.

Танҳо дар 15 соли охир даромади буҷети давлатӣ аз 300 миллион сомонӣ то 18 миллиард сомонӣ зиёд гардида, даромади аҳолӣ 25 баробар ва пасандозҳо беш аз 85 баробар афзоиш ёфтанд.

Тибқи маълумоти оморӣ соли 2016 даромади пулии аҳолӣ 27,2 миллиард сомониро ташкил кард, ки нисбат ба соли 2015 –ум 8,1 фоиз зиёд мебошад.

Музди миёнаи меҳнат дар 20 соли охир 60 баробар ва андозаи миёнаи нафақа 85 баробар афзуд. Ҳамаи ин боиси се баробар паст шудани сатҳи камбизоатӣ гардид.

Дар даврони истиқлолият аҳолӣ ҳамасола дуюним фоиз афзоиш ёфта, 1,6 баробар зиёд шуда, яъне аз панҷуним миллион ба 8 миллиону 700 ҳазор нафар расид, вале дар баробари ин, сатҳу сифати зиндагии мардум хеле беҳтар гардида, дарозумрии миёнаи шаҳрвандон то 73,5 сол боло рафт.

Дар даврони соҳибистиқлолӣ аз ҳамаи сарчашмаҳо, аз ҷумла аз ҳисоби лоиҳаҳои афзалиятнок барои рушди соҳаҳои энергетика, саноат, сохтмон, алоқа, инфрасохтор, маорифу тандурустӣ ва дигар бахшҳои иҷтимоӣ 88 миллиард сомонӣ равона гардид.

Дар ин давра ба мо муяссар шуд, ки дар самти таъмини истиқлолияти энергетикӣ бо маблағгузории 36 миллиард сомонӣ иншооти хурду бузурги муҳимро оид ба истеҳсолу

интиқоли барқ сохта, ба истифода диҳем.

Аз ҷумла, низоми ягонаи энергетикии кишвар бунёд гардида, зиёда аз 1300 мегаватт иқтидорҳои нав ба кор андохта шуданд.

Қобили зикр аст, ки тибқи арзёбии созмонҳои байналмилалии молиявӣ Тоҷикистон аз рӯи фоизи истеҳсоли «энергияи сабз», яъне нерӯи аз ҷиҳати экологӣ тоза ба қатори шаш кишвари пешсафи сайёра шомил гардида, имрӯз истеҳсоли ин намуди энергия дар кишвари мо 98 фоизро ташкил медиҳад.

Ин саҳми Тоҷикистон дар пешгирӣ кардани оқибатҳои харобиовари гармшавии иқлим ва татбиқи чорабиниҳои экологӣ дар сатҳи минтақа ва ҷаҳон мебошад.

Дар бисту панҷ соли истиқлолият бо ҷалби сармояи дохиливу хориҷӣ ҳазорҳо корхонаву коргоҳҳои хурду бузурги саноатӣ бунёд гардиданд, ки онҳо дар соҳаҳои истихроҷ ва коркарди маъдан, ангишт, саноати сабук ва кимиё, мошинсозӣ, коркарди металлҳои қиматбаҳо ва ранга, масолеҳи сохтмон ва саноати хӯрокворӣ фаъолият менамоянд.

Дар замони истиқлолият беш аз 2000 километр роҳи мошингард, 190 километр роҳи оҳан ва зиёда аз 30 километр нақбҳои мошингузар ба маблағи умумии 11,4 миллиард сомонӣ мавриди истифода қарор дода шуданд.

Дар натиҷа, мо ба яке аз ҳадафҳои стратегӣ - раҳоӣ аз бунбасти коммуникатсионӣ ҷиҳати таъмини рафтуомади доимии нақлиёти мусофиркашу боркаш байни минтақаҳои гуногуни кишварамон ва давлатҳои ҳамсоя ноил шуда, қаламрави сепорчаи Тоҷикистонро танҳо дар замони истиқлолият ба як кишвари воҳид табдил додем.

Дар соҳаи кишоварзӣ тавассути гузаронидани ислоҳот ва таҷдиди хоҷагиҳо, амалӣ намудани барномаҳои рушди соҳа, аз худ кардани заминҳои нав, беҳтар гардонидани ҳолати мелиоративии заминҳо ва ба гардиши кишоварзӣ ворид намудани онҳо, инчунин, бо роҳи зиёд кардани майдони боғу токзор фаровонии маҳсулоти кишоварзӣ таъмин карда шуд.

Аз ҷумла, тибқи Барномаи рушди боғу токпарварӣ майдони боғу токзори мамлакат ба 180 ҳазор гектар расонида шуд, ки нисбат ба соли 1991-ум қариб 100 ҳазор гектар ё 2 баробар зиёд буда, дар ҳифзи амнияти озуқаворӣи кишвар, рушди содирот ва таъмини саноати коркард бо ашёи хом нақши арзишманд гузошт.

Дар давраи зикршуда пешрафти соҳаҳои иҷтимоӣ, аз ҷумла илм, маориф, тандурустӣ, фарҳанг, шуғл ва ҳифзи иҷтимоии аҳолӣ таъмин карда шуд.

Дар соҳаҳои маорифу тандурустӣ зиёда аз 2500 муассисаи таълимӣ ва беш аз 1000 муассисаи тандурустӣ бунёду азнавсозӣ гардида, онҳо бо дастгоҳу таҷҳизоти муосири таълимиву тиббӣ ва дигар шароити замонавӣ таъмин карда шуданд.

Танҳо дар доираи «Барномаи давлатии сохтмон, таъмиру азнавсозии мактабҳо барои солҳои 2008-2015» дар соҳаи маориф аз ҳисоби ҳамаи сарчашмаҳои маблағгузорӣ шумораи муассисаҳои таълимии аз хонаҳои шахсӣ ва вагонҳо пурра баровардашуда, азнавсозӣ ва бунёдгардида беш аз 800 ва маблағи умумии барои ин кор сарфшуда 600 миллион сомониро ташкил медиҳад.

Фақат соли 2016 аз ҳисоби ҳамаи сарчашмаҳо 201 бинои таълимӣ ба маблағи 540 миллион сомонӣ бунёд ва азнавсозӣ гардида, 39 ҳазор ҷойи нишаст муҳайё карда шуд.

Ин раванд дар доираи барномаҳои давлатӣ солҳои минбаъда низ идома ёфта, ба беҳбудии инфрасохтор ва таҳкими пояҳои моддиву техникии соҳаи маориф мусоидат намуд.

То замони истиқлолият дар Тоҷикистон 13 муассисаи таҳсилоти олӣ бо 70 ҳазор нафар донишҷӯ фаъолият мекард.

Ҳоло миқдори ин муассисаҳо ба 39 ва шумораи донишҷӯён ба 170 ҳазор нафар расидааст.

Илова бар ин, зиёда аз 30 ҳазор нафар ҷавонони лаёқатманди мо аз ҳисоби давлат дар муассисаҳои таҳсилоти олии кишварҳои пешрафтаи хориҷӣ таҳсил мекунанд.

Дар ин муддат нишондиҳандаи фавти модарон ҳангоми таваллуд 1,8 баробар ва фавти кӯдакон 2,7 баробар коҳиш ёфта, хавфи паҳншавии бемориҳои хатарноки сироятӣ бартараф гардид.

Барои бо шуғл таъмин кардан ва беҳтар намудани сатҳи некӯаҳволии мардум зиёда аз як миллион ҷойи корӣ таъсис дода шуд.

Дар баробари ин, ҷиҳати ба талаботи бозори меҳнат мутобиқ гардонидани сатҳи касбияти шаҳрвандон ҳар сол беш аз 100 ҳазор нафар ҷавонон ва калонсолон ба омӯзиши касбҳои гуногун ва бозомӯзӣ фаро гирифта мешаванд.

Дастгирии соҳаҳои иҷтимоӣ ҳамеша дар мадди аввали сиёсати давлат ва Ҳукумати мамлакат қарор дорад.

Маҳз бо ҳамин сабаб дар даврони истиқлолият аз ҳисоби буҷет ба соҳаҳои иҷтимоӣ 45 миллиард сомонӣ равона карда шуд, ки қариб нисфи буҷети давлатиро ташкил медиҳад.

Бори дигар таъкид месозам, ки таъмин намудани шароит барои зиндагии арзандаи сокинони кишвар ҳадафи олии давлат ва Ҳукумати мамлакат мебошад ва мо тамоми захираву имкониятҳоямонро барои расидан ба ин ҳадаф сафарбар сохтаем.

Соли 2016 барои мардуми тоҷик, дар ҳақиқат, соли таърихӣ ва бобарор ба ҳисоб рафта, дар маҷмӯъ, бо натиҷаҳои назаррас ҷамъбаст мешавад.

Яъне бо вуҷуди таъсири манфии омилҳои берунӣ рушди босуботи иқтисодии мамлакат нигоҳ дошта шуда, иҷрои нишондиҳандаҳои макроиқтисодӣ ва иҷтимоӣ тибқи ҳадафҳои афзалиятнок таъмин мегардад.

Маҷмӯи маҳсулоти дохилӣ зиёда аз 54 миллиард сомонӣ ва афзоиши воқеии он 6,9 фоизро ташкил менамояд.

Сарфи назар аз коҳишёбии қурби пули миллӣ нисбат ба асъори хориҷӣ, нархҳо дар бозори истеъмолӣ дар сатҳи мӯътадил нигоҳ дошта шуда, таваррум 6 фоизро ташкил медиҳад.

Бо дарназардошти он, ки баланд бардоштани сатҳу сифати зиндагӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолӣ самти муҳимтарини сиёсати Ҳукумати мамлакат мебошад, соли 2016-ум 52 фоизи хароҷоти буҷет, яъне 8,1 миллиард сомонӣ ба ин мақсад равона карда шуд.

Ҷиҳати иҷрои супориши Паёми қаблӣ музди меҳнати кормандони соҳаҳои буҷетӣ, инчунин, нафақа ва стипендия аз 15 то 30 фоиз зиёд карда шуд ва барои пардохти он дар як сол 1,2 миллиард сомонӣ равона карда мешавад.

Бояд гуфт, ки дар панҷ соли охир музди меҳнати кормандони соҳаҳои буҷетӣ 2 баробар ва нафақа 1,6 баробар афзоиш ёфт.

Мо чунин иқдомро дар оянда низ идома медиҳем.

Буҷети давлатӣ дар соли 2017 дар ҳаҷми зиёда аз 19 миллиард сомонӣ пешбинӣ шудааст, ки нисбат ба соли 2016 қариб 10 фоиз зиёд буда, беш аз нисфи он ба соҳаҳои иҷтимоӣ равона карда мешавад.

Бо вуҷуди дастовардҳо дар соли 2016 камбудиву мушкилот дар вазъи воқеии иқтисодиёт ба вуҷуд омаданд.

Аз ҷумла, бо сабаби камфаъолиятии баъзе вазорату идораҳо ва дар натиҷаи таъсири омилҳои манфии берунӣ ба иқтисодиёт хизматрасониҳои пулакӣ ба аҳолӣ, гардиши савдои хориҷӣ, воридот ва қарздиҳӣ коҳиш ёфта, иҷрои қисми даромади буҷети давлатӣ таъмин нагардид.

Вале сарфи назар аз ин, маблағгузории соҳаҳои иҷтимоӣ аз буҷети давлатӣ сари вақт ва пурра иҷро карда шуд.

Фаъолияти муътадили низоми бонкӣ дар шароити имрӯза яке аз омилҳои асосии тараққиёти босуботи иқтисодӣ ба шумор меравад.

Дар баробари ин, хотирнишон менамоям, ки низоми бонкии кишвар ва назорати фаъолияти бонкҳо аз ҷониби Бонки миллии Тоҷикистон ба талаботи имрӯза ҷавобгӯ нест.

Вазъи фаъолияти бонкҳо ва дигар ташкилотҳои қарзӣ нишон медиҳад, ки дар натиҷаи таъсири манфии омилҳои дохиливу берунӣ ҳаҷми қарзҳои додашуда 32 фоиз коҳиш ёфта, сатҳи хизматрасонии низоми бонкӣ ба мизоҷон беҳбудӣ металабад.

Аз ин рӯ, Ҳукумати мамлакат, Бонки миллӣ ва Вазорати молия вазифадоранд, ки фаъолияти бонкҳо, ташкилотҳои қарзӣ ва корхонаву муассисаҳои буҷетиро ба таври қатъӣ назорат намоянд ва дар самти ҳифзи ҳуқуқу манфиатҳои қонунии амонатгузорон, пеш аз ҳама, нигоҳ доштани эътимоди аҳолӣ ва иҷрои ӯҳдадориҳои бонкӣ чораҳои фаврӣ андешанд.

Муҳтарам аъзои Маҷлиси миллӣ ва вакилони Маҷлиси намояндагон!

Бо дарназардошти он, ки ягон кишвар тараққиёти худро бе рушди энергетика таъмин карда наметавонад, мо расидан ба истиқлолияти энергетикӣ ва истифодаи самарабахши нерӯи баркро ҳамчун яке аз ҳадафҳои стратегии давлат муайян кардаем.

Бо мақсади ноил шудан ба ин ҳадаф ва азхудкуниву истифодаи самараноки захираҳои бузурги энергетикии мамлакат ҳоло 11 лоиҳаи давлатии сармоягузорӣ ба маблағи умумии 10 миллиард сомонӣ татбиқ шуда истодааст.

Дар қатори бунёди нерӯгоҳҳои барқи обӣ сохтмону барқарорсозии иқтидорҳои дигари энергетикӣ, аз ҷумла навбати аввал ва дуюми Маркази барқу гармидиҳии «Душанбе-2» бо тавоноии 400 мегаватт амалӣ карда шуд, ки ба таъмин намудани иншооти гуногун ва сокинони шаҳри Душанбе бо гармӣ ва коҳиш додани норасоии барқ дар фасли зимистон равона гардидааст.

Илова бар ин, таҷдиди нерӯгоҳи барқи обии «Сарбанд» ба маблағи 1,1 миллиард сомонӣ оғоз гардида, соли 2017 марҳалаи якуми барқарорсозии нерӯгоҳҳои барқи обии «Норак» дар ҳаҷми 3 миллиард сомонӣ ва «Қайроққум» ба маблағи 600 миллион сомонӣ шурӯъ мешавад.

Рӯйдоди муҳимми таърихӣ дар ин самт оғози бунёди сарбанди нерӯгоҳи барқи обии «Роғун» мебошад, ки чанде пештар сурат гирифт.

Аз аввали корҳои барқарорсозиву сохтмон ба иншооти зикршуда 12 миллиард сомонӣ, аз ҷумла соли 2016-ум 2 миллиарду 800 миллион сомонӣ маблағгузорӣ карда шудааст.

Имрӯз корҳо дар ин иншооти тақдирсоз босуръат идома доранд ва тибқи нақша агрегати аввали он то охири соли 2018 ба кор дароварда мешавад.

Вазифаи асосии Ҳукумат дар солҳои наздик ба таври устувору доимӣ таъмин намудани ҳамаи истеъмолкунандагон бо нерӯи барқ буда, он бо роҳи афзоиш додани ҳаҷми истеҳсол, истифодаи сарчашмаҳои алтернативии тавлиди нерӯи барқ, баланд бардоштани самаранокии идоракунӣ дар соҳа ва татбиқи лоиҳаҳои афзалиятноки сармоягузорӣ амалӣ карда мешавад.

Вобаста ба ин, Вазорати энергетика ва захираҳои об, Ширкати “Барқи Тоҷик” ва дигар сохторҳои дахлдорро зарур аст, ки дар баробари густариш додани иҷрои корҳои асосӣ дар ин самт, бо мақсади паст намудани талафоти нерӯи барқ баҳисобгирии истифодаи онро дақиқ ва қатъӣ назорат намоянд.

Дар ин раванд, фаромӯш набояд кард, ки баробари афзоиш ёфтани истеҳсоли нерӯи барқ шумораи аҳолӣ ва корхонаҳои саноатӣ низ зиёд шуда, талабот ба нерӯи барқ торафт меафзояд.

Бинобар ин, зарур аст, ки ҳангоми лоиҳакашиву сохтмони биноҳо ва бунёди корхонаҳои истеҳсолӣ, ба кор андохтани иқтидорҳои нав, воридоти технологияҳо ва асбобу таҷҳизоти маишӣ масъалаи каммасраф будани онҳо ба инобат гирифта шуда, ба истифодабарандагони нерӯи барқ маърифати сарфаю сариштакорӣ ҳарчи бештар ташвиқ карда шавад.

Итминони комил дорам, ки дарояндаи наздик мо ба пурра амалӣ гардидани яке аз ҳадафҳои асосии стратегии худ - таъмини истиқлолияти энергетикӣ ноил мегардем.

То ба имрӯз ҷиҳати ба кор андохтани иқтидорҳои нав дар соҳаи саноат ва истифодаи самараноки корхонаҳои мавҷуда, ба роҳ мондани истеҳсоли маҳсулоти рақобатпазир ва ивазкунандаи воридот, тақвияти имкониятҳои содиротии кишвар ва умуман, дар самти иҷрои барномаҳои стратегии мамлакат як силсила тадбирҳои судманд амалӣ гардидаанд.

Маҳз рушди соҳаҳои воқеӣ, фароҳам овардани фазои мусоиди сармоягузорӣ, ҷалби сармояи мустақим ва воридоти технологияҳои нави инноватсионӣ имкон медиҳад, ки раванди саноатикунонии мамлакат таъмин гардида, ҳаҷми истеҳсоли маҳсулоти саноатӣ ва шумораи ҷойҳои нави корӣ мунтазам афзоиш дода шавад.

Сохтмони се корхонаи саноатӣ дар ноҳияи Ёвон ва ба кор оғоз кардани корхонаи маъдантозакунии Такоб, ки барои тавлиди алюминий ашёи хом истеҳсол мекунанд, ҷиҳати паст кардани арзиши аслии алюминий ва вобастагӣ аз ашёи хоми воридотӣ, инчунин, маҷмааи нассоҷӣ оид ба коркарди пахта дар ноҳияи Данғара барои афзоиши иқтидори содиротии кишвар заминаи мусоид фароҳам меорад.

Бунёди корхонаи муосир оид ба коркарди маъдан дар шаҳри Панҷакент, корхонаҳои металлургӣ ва истеҳсоли маҳсулоти оҳан дар шаҳри Ҳисор ва ноҳияи Спитамен, инчунин, корхонаи истихроҷу истеҳсоли тилло дар шаҳри Ваҳдат идомаи мантиқии ин раванди созанда мебошад.

Бояд зикр намуд, ки барои бунёду ба кор андохтани корхонаву коргоҳҳои саноатии зикршуда ва ду корхонаи нави сементбарорӣ, дар маҷмӯъ, ҳафтуним миллиард сомонӣ сармояи мустақим ҷалб карда шудааст.

Корхонаҳои нави сементбарорӣ имкон медиҳанд, ки ҳаҷми солонаи истеҳсоли семент то 4,5 миллион тонна ё нисбат ба соли 2000-ум 82 баробар афзуда, дар баробари пурра қонеъ гардонидани талаботи бозори дохилӣ ба ин намуди масолеҳи сохтмон, содироти он низ афзоиш дода шавад.

Моҳи ноябри соли ҷорӣ таҷдиду барқарорсозии навбати аввали корхонаи истеҳсоли нуриҳои азотӣ дар шаҳри Сарбанд бо ҷалби сармояи мустақими хориҷӣ дар ҳаҷми 2 миллиарду 900 миллион сомонӣ оғоз шуд, ки навбати аввали он моҳи феврали соли 2018 ба истифода супорида мешавад.

Дар се соли оянда корхона пурра ба кор даромада, 300 ҳазор тонна аммиак, 500 ҳазор тонна карбамид, дар маҷмӯъ, 800 ҳазор тонна маҳсулот истеҳсол хоҳад кард.

Яъне талаботи соҳаи кишоварзӣ ба нуриҳои азотӣ пурра қонеъ гардонида шуда, содироти он ба хориҷи кишвар ба роҳ монда мешавад.

Ҳамчунин, бо дарназардошти торафт зиёд гардидани талаботи кишвар ба ангишт, истеҳсоли он то охири соли 2016 ба 1,3 миллион тонна расонида мешавад, ки нисбат ба соли 2000-ум 62 баробар зиёд мебошад.

Баробари ба фаъолият оғоз кардани корхонаҳои нави истеҳсолӣ истихроҷи ангишт то соли 2018 ба 2 миллион тонна расонида мешавад.

Ҷиҳати ба роҳ мондани истеҳсолоти ивазкунандаи воридот ва маҳсулоти ба содирот нигаронидашуда барномаи махсус қабул гардида, татбиқи он идома дорад.

Ҳукумати мамлакатро зарур аст, ки рушди минбаъдаи саноатро тавассути баланд бардоштани

самаранокии соҳаи коркарди ашёи хом ва афзун намудани истеҳсоли маҳсулоти ватанӣ, таҷдиди воситаҳои асосӣ, воридоти технологияҳои инноватсионӣ ва тақвияти рақобатпазирии маҳсулот таъмин намояд.

Бинобар аҳаммияти бузурги соҳаи роҳсозӣ ва нақлиёт имрӯзҳо дар кишвар 19 лоиҳаи давлатии сармоягузорӣ ба маблағи умумии 6,5 миллиард сомонӣ амалӣ шуда истодааст.

Дар солҳои охир роҳи оҳани Душанбе–Қӯрғонтеппа–Кӯлоб (қитъаи Ваҳдат – Ёвон), роҳҳои мошингарди Душанбе – Турсунзода, Айнӣ – Панҷакент ва Восеъ – Ховалинг ба маблағи умумии наздик ба се миллиард сомонӣ ба истифода дода шуданд.

Инчунин, сохтмони роҳи мошингарди Кӯлоб – Дарвоз (қитъаи Шӯрообод – Шоҳон) ва роҳи Сайрон – Қарамиқ идома дорад.

Соли ҷорӣ корҳои сохтмону таҷдид дар якчанд иншооти нақлиётӣ, аз ҷумла роҳи мошингарди Хуҷанд–Исфара, қитъаи роҳи мошингарди Душанбе – Турсунзода ва беҳтар намудани инфрасохтори фурудгоҳи байналмилалии Душанбе оғоз гардид.

Соли 2017 таҷдиду барқарорсозии роҳҳои мошингарди Душанбе – Қӯрғонтеппа ва қисматҳои алоҳидаи шоҳроҳи Кӯлоб – Дарвоз, Кӯлоб–Шамсиддин Шоҳин ва Шкев – маркази ноҳияи Дарвоз дар назар аст.

Бо мақсади пурра ба меъёрҳои замонавӣ мутобиқ гардонидани роҳҳои мошингард ва дигар инфрасохтори нақлиётӣ ва ба мамлакати транзитӣ табдил додани Тоҷикистон дар давраи миёнамуҳлат бо ҷалби сармояи хориҷиву ватанӣ таҷдид ва азнавсозии зиёда аз 2000 километр роҳҳои мошингард пешбинӣ шудааст.

Тавре дар Паёми гузашта таъкид карда будам, роҳбарони вазорату идораҳои дахлдор, раисони вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳо бояд таъмиру таҷдиди роҳҳои дохилишаҳриву байниноҳиявӣ, байни ҷамоатҳову деҳаҳои дурдаст ва дигар маҳалҳои аҳолинишинро вусъат бахшида, ҳангоми амалӣ намудани сохтмони иншооту биноҳои нав ба риояи талаботи санъати баланди меъморӣ аҳаммияти аввалиндараҷа диҳанд.

Аз ин хотир, Ҳукумати мамлакат, аз ҷумла Вазорати нақлиётро зарур аст, ки бо мақсади иҷрои вазифаҳои муайяншуда ва пурраву самаранок истифода намудани имкониятҳои мавҷуда ҷиҳати кушодани хатсайрҳои нави ҳавоӣ ва таъмиру таҷдиди фурудгоҳҳои байналмилалӣ, роҳи оҳан, инчунин, таҳия ва пешниҳоди лоиҳаҳои афзалиятнок оид ба ҷалби сармояи дохиливу хориҷӣ чораҳои зарурӣ андешанд.

Муҳтарам намояндагони халқ!

Дар натиҷаи заҳмати пурмаҳсули кишоварзон дар соли 2016 рушди устувори соҳа идома ёфта, истеҳсоли ғалладонагиҳо ба як миллиону 400 ҳазор тонна, картошка ба 890 ҳазор тонна ва сабзавот ба як миллиону 670 ҳазор тонна расонида шуд, ки ба таъминоти мардум бо маводи ғизоӣ таъсири мусбат расонид.

Бо вуҷуди ин, хотирнишон месозам, ки бо дарназардошти захираву иқтидорҳои кишвар барои бамаротиб афзоиш додани истеҳсоли маҳсулоти соҳа ҳанӯз имкониятҳои зиёд мавҷуданд.

Аз ин лиҳоз, Вазорати кишоварзӣ, Академияи илмҳои кишоварзӣ, мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳо бояд дар доираи иҷрои барномаҳои қабулгардида ба афзоиши устувори ҳамаи намудҳои маҳсулоти соҳа аҳаммияти хосса зоҳир намоянд.

Соҳаи пахтакорӣ ба рушди саноати сабук, содироти маҳсулот ва бо ҷойи кор таъмин намудани аҳолӣ мусоидат менамояд.

Аммо бо таъсири омилҳои гуногун, аз ҷумла вобаста ба вазъи бозори фурӯш майдони кишти он нисбат ба солҳои гузашта кам шуда, боиси коҳиш ёфтани фаъолияти корхонаҳои коркарди пахта ва ҳаҷми содироти он гардидааст.

Бинобар ин, масъулинро зарур аст, ки вобаста ба шароити иқлим ва имкониятҳои истеҳсолии ҳар як минтақаи мамлакат ҷиҳати мунтазам зиёд намудани масоҳати заминҳои кишти пахта, баланд бардоштани ҳосилнокӣ ва ба ин васила зиёд кардани ҳаҷми истеҳсоли он, инчунин, беҳтар намудани ҳавасмандии кишоварзон ба афзун гардонидани истеҳсоли пахта ва бо ашёи хом таъмин намудани корхонаҳои саноати сабук тадбирҳои иловагӣ андешанд.

Бояд зикр кард, ки бо дарназардошти афзоиши шумораи аҳолии мамлакат ва бо мақсади рушди соҳаҳои мухталифи иқтисодиёт дар деҳот дар даврони истиқлолият зиёда аз 190 ҳазор гектар заминҳои корам аз гардиши кишоварзӣ бароварда шудаанд, ки аз он 134 ҳазор гектар барои сохтмони манзилҳои истиқоматӣ ва 10 ҳазор гектар барои бунёди корхонаҳои саноативу муассисаҳои иҷтимоӣ ҷудо гардидааст.

Аз ин рӯ, ба Ҳукумати мамлакат, аз ҷумла Вазорати кишоварзӣ, Кумитаи давлатии идораи замин ва геодезӣ ва Агентии беҳдошти замин ва обёрӣ супориш дода мешавад, ки ҷиҳати пешгирии ин раванд ва ҳамасола зиёд намудани майдони заминҳои ба гардиши кишоварзӣ воридшаванда иҷрои "Барномаи давлатии азхудкунии заминҳои нави обёришаванда ва барқарорсозии заминҳои аз гардиши кишоварзӣ берунмонда барои солҳои 2012 – 2020" – ро таъмин намоянд.

Вазъи соҳаи тухмипарварӣ дар кишвар ба талаботи торафт афзояндаи истеҳсолот ҷавобгӯй набуда, таъминоти кишоварзон бо тухмиҳои аълосифат ба беҳбудӣ ниёз дорад.

Бо ин мақсад, Вазорати кишоварзӣ ва Академияи илмҳои кишоварзиро зарур аст, ки таҳқиқоти илмиро оид ба ин масъала густариш дода, ба амалия татбиқ намудани корҳои таҳқиқотиро таъмин намоянд ва доир ба корҳои анҷомдодашуда ҳар нимсола ба Ҳукумати мамлакат ҳисобот диҳанд.

Бо вуҷуди дастовардҳои муайяни соҳаи чорводорӣ фаъолият дар ин самт беҳбудӣ мехоҳад.

Дар робита ба ин, Вазорати кишоварзӣ, Академияи илмҳои кишоварзӣ ва мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳо ҷиҳати рушди соҳаи чорводорӣ ва таъмин намудани аҳолӣ бо маҳсулоти гӯшту ширӣ бояд ба масъалаи зотпарварӣ ва беҳтар кардани зоти чорво эътибори ҷиддӣ диҳанд.

Ҳозирини гиромӣ!

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба соҳаи сайёҳӣ диққати ҳамаҷониба дода, барои рушди минбаъдаи он заминаҳои заруриро фароҳам меорад.

Дар доираи барномаҳои қабулшудаи давлатӣ рушди соҳа бо ҷорӣ намудани низоми раводиди электронӣ барои сайёҳони хориҷӣ, таъсис додани минтақаҳои сайёҳӣ ва муҳайё намудани инфрасохтори зарурӣ таъмин гардида истодааст.

Ҳоло дар Тоҷикистон барои шаҳрвандони зиёда аз 80 кишвар низоми соддакардашудаи раводид ҷорӣ карда шудааст.

Дар натиҷа, шумораи сайёҳон дар се соли охир мунтазам афзоиш ёфта, ду баробар (аз 207 то 414 ҳазор нафар) зиёд гардидааст.

Тоҷикистони биҳиштосои мо сарзамини мардуми соҳибмаърифату меҳмоннавоз ва кишвари меваҳои шаҳдбор буда, аз нигоҳи иқлим, боду ҳаво, манзараҳои табиат, кӯҳҳои осмонбӯс, пиряхҳои азим, обҳои шифобахш, кӯлҳо ва чашмаҳои оби мусаффо, ҳайвоноту наботот ва урфу анъанаҳои мардумӣ дар олам нотакрор ва макони беҳтарини сайру саёҳат мебошад.

Вобаста ба ин, зарур аст, ки бо мақсади боз ҳам тавсеа бахшидани соҳаи сайёҳӣ, истифодаи самараноки имкониятҳои мавҷуда дар ин самт, инкишофи инфрасохтори сайёҳӣ, беҳтар кардани сифати хизматрасонӣ, густариши раванди танзими давлатӣ ва дастгирии сайёҳии дохиливу хориҷӣ, ҷалби ҳарҷи бештари сармоя дар ин

самт ва омода кардани кадрҳои болаёқат соли 2017 дар назди Ҳукумати Тоҷикистон сохтори алоҳида оид ба соҳаи сайёҳӣ таъсис дода шавад.

Ҳамчунин, Ҳукумати мамлакат якҷо бо вазорату идораҳои марбута ва мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ бо мақсади боз ҳам рушд додани соҳа ва истифодаи васеи имкониятҳои мавҷуда, рушди инфрасохтори сайёҳӣ, баланд бардоштани сифати хизматрасонӣ, густариши раванди танзими давлатӣ ва дастгирии сайёҳӣ, ҷалби ҳарчи бештари сармоя, ҳамоҳангсозии фаъолияти ҳамаи сохтору мақомоти дахлдор ва омода намудани кадрҳои болаёқатро дар ин самт таъмин намоянд.

Ҷиҳати босуръат тараққӣ додани соҳаи сайёҳӣ дар кишвар зарур аст, ки воридоти таҷҳизоту маводи сохтмонии иншооти сайёҳӣ аз пардохтҳои андозию гумрукӣ, инчунин, ширкатҳои сайёҳӣ дар панҷ соли аввали фаъолияташон аз пардохти андоз аз фоида озод карда шаванд.

Аз ин лиҳоз, ба Ҳукумати мамлакат супориш дода мешавад, ки ҷиҳати амалӣ намудани имтиёзҳои зикршуда чораҷӯӣ намояд.

Хотирнишон месозам, ки масъалаи ба таври ҷиддӣ баланд бардоштани сатҳу сифати хизматрасонӣ ба ҳамаи вазорату идораҳо, аз ҷумла мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва бахши хусусӣ дахл дорад.

Зеро дар замони муосир сатҳу сифати хизматрасонӣ яке аз нишондиҳандаҳои асосии рушди давлат ва маданияти ҷомеа ба шумор меравад.

Муҳтарам намояндагони халқ ва ҳозирини гиромӣ!

Рушди бахши хусусӣ, аз ҷумла соҳибкорӣ яке аз самтҳои асосии сиёсати иқтисодӣ буда, то имрӯз доир ба тақвияти шарикии давлат бо бахши хусусӣ, дастгирии давлатии соҳибкорӣ, соддагардонии расмиёти бақайдгирии соҳибкорӣ ва танзими фаъолияти иҷозатдиҳӣ корҳои назаррас ба анҷом расонида шудаанд.

Тавассути татбиқи ислоҳот фазои мусоиди соҳибкориву сармоягузорӣ фароҳам гардида, шарикии давлат бо бахши хусусӣ густариш пайдо кард ва Тоҷикистон тибқи арзёбии созмонҳои байналмилалии молиявӣ солҳои охир се маротиба ба қатори 10 кишвари ислоҳотгари пешсаф дохил гардид.

Ҳукумати мамлакат барои таъмини рушди минбаъдаи кишвар ва ҷалби ҳарчи бештари сармояи мустақим чораёни ислоҳотро дар самти беҳтар гардонидани фазои сармоягузорӣ ва пешбурди фаъолияти соҳибкорӣ вусъат мебахшад.

Соли 2016 ҷалби сармояи хориҷӣ ба иқтисоди миллӣ ҳафтуним миллиард сомониро ташкил дод, ки 51 фоизи он сармояи мустақим мебошад.

Ҳоло бо сармояи давлатӣ ва шарикони рушд беш аз 70 лоиҳа дар ҳаҷми 22 миллиард сомонӣ дар соҳаҳои гуногуни иқтисодиёт ва 7 лоиҳа бо ҷалби сармояи мустақими ватаниву хориҷӣ ба маблағи зиёда аз 11 миллиард сомонӣ барои сохтмону таҷдиди 12 корхонаи саноатӣ амалӣ шуда истодааст.

Қобили зикр аст, ки соҳибкорону сармоягузорон дар татбиқи афзалиятҳои муайянкардаи Ҳукумат, бахусус, доир ба рушди босуботи иқтисодӣ, воридоти технологияҳои ҳозиразамон, таъсиси ҷойҳои нави корӣ, афзоиши даромади аҳолӣ, инчунин, анҷом додани корҳои созандагӣ ва хайру эҳсонкорӣ фаъолона иштирок мекунанд.

Дар натиҷаи ислоҳот ва тадбирҳои амалигардида шумораи субъектҳои соҳибкорӣ соли 2016 ба 290 ҳазор расонида шуд, ки нисбат ба 5 соли пеш 110 ҳазор зиёд мебошад.

Вале бояд гуфт, ки дар самти фароҳам овардани фазои мусоид барои сармоягузории мустақим ва дастгирии соҳибкорӣ ҳоло ҳам баъзе монеаҳои сунъии маъмурӣ ба назар мерасанд.

Вазъи имрӯзаи фаъолияти соҳибкориву сармоягузорӣ бо дарназардошти таъсири омилҳои

берунӣ талаб менамояд, ки ба соҳибкорон имтиёзҳои бештар пешниҳод карда шаванд.

Бинобар ин, вазоратҳои рушди иқтисод ва савдо, молия, Кумитаи давлатии сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатӣ бо мақсади суръат бахшидан ба раванди саноатикунонӣ, рушди истеҳсолот ва содирот, дар асоси омӯзишу таҳлилҳои ҳаматарафа механизми пешниҳоди дастгирии давлатӣ ва имтиёзҳоро барои истеҳсолкунандагон ва содироткунандагони молу маҳсулоти ватанӣ вобаста ба андозу гумрук ба сармоягузорон ҷиҳати воридоти таҷҳизоту технологияҳои нав пешниҳод намоянд.

Бо дарназардошти сатҳи баланди ҳамгироии иқтисодиёти кишварамон ба савдои байналмилалӣ ҷиҳати рақобатпазирӣ дар ҷалби сармоя ва бозорҳои молии ҷаҳон, баробар кардани сатҳи андозбандӣ бо шарикони асосии иқтисодиву тиҷоратӣ ва давлатҳои ҳамсоя аҳаммияти муҳим пайдо намудааст.

Аз ин лиҳоз, ба Ҳукумати мамлакат супориш дода мешавад, ки масъалаи мазкурро бо дарназардошти манфиатҳои иқтисодиву молиявӣ ҳаматарафа омӯхта, дар семоҳаи якуми соли 2017 пешниҳоди мушаххас манзур намояд.

Ҳамчунин, барои дастгирии соҳибкорӣ ва рушди бемайлони соҳаи сайёҳӣ аз моҳи январи соли 2017 ҳамаи намудҳои автомашинаҳои наве, ки ба кишвар ворид карда мешаванд, аз андоз ва пардохтҳои гумрукӣ 50 фоиз озод карда шаванд.

Соли гузашта ҷиҳати танзими фаъолияти мақомоти марбута Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи санҷиши фаъолияти субъектҳои хоҷагидор" дар таҳрири нав қабул карда шуд.

Вале шумораи зиёди мақомоти санҷишу назорат ва санҷишҳои бемаврид боиси ташвиши соҳибкорон гардидааст.

Бинобар ин, ба вазоратҳои рушди иқтисод ва савдо, молия, Кумитаи давлатии сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатӣ супориш дода мешавад, ки масъалаи мазкурро ҳаматарафа таҳлил карда, лоиҳаи санади меъёрии ҳуқуқии дахлдорро оид ба кам кардани санҷишҳо ва боз ҳам шаффофу содда гардонидани онҳо ба Ҳукумат пешниҳод намоянд.

Муҳтарам аъзои Маҷлиси миллӣ ва вакилони Маҷлиси намояндагон! Ҳамватанони гиромӣ!

Корҳои то ба ҳол амалигардида ва дастовардҳои ноилшудаамон ҳанӯз талаботи имрӯзаро пурра қонеъ карда наметавонанд, зеро дар фаъолияти мо мушкилоту масъалаҳои ҳалталаб хеле зиёданд.

Бинобар ин, мо вазифадорем, ки тамоми саъю талош ва захираву имкониятҳоямонро барои рафъи камбудиҳои мавҷуда ва нигоҳ доштани пешрафти устувори соҳаҳои иқтисоди миллиамон сафарбар созем.

Ҷиҳати таъмин намудани рушди минбаъдаи кишвар, иҷрои афзалиятҳои миллӣ ва дар ин асос баланд бардоштани сатҳу сифати зиндагии мардум барои давраҳои миёнамуҳлат ва дарозмуддат соли 2016 "Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030" қабул карда шуд.

Тибқи афзалиятҳои дарозмуддат рушди соҳаҳои иҷтимоӣ ҳамчун ҳадафи олии мо боқӣ мемонад.

Барои расидан ба ин мақсад моро зарур аст, ки низоми нави рушди босуботи иқтисодии ба ҷалби сармоягузории дохиливу хориҷӣ, тараққиёти босуръати саноат, кишоварзӣ ва такмили бахши молиявӣ асосёфтаро оғоз намоем ва вусъат диҳем.

Дар шароити зудтағйирёбандаи вазъи сиёсиву иқтисодии ҷаҳони имрӯза рақобатпазирии иқтисодиёти ватанӣ ба таъсири омилҳои беруна бояд тақвият дода шавад.

Таъкид месозам, ки то 30 - солагии истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, яъне то соли 2021 ҷиҳати ноил гардидан ба ҳадафҳои олиамон тақвияти сармояи

инсонӣ, баланд бардоштани самаранокии бахши воқеӣ, таҳкими сохтории идоракунии давлат, таъмини устувори нишондиҳандаҳои макроиқтисодӣ ва рушди иқтисодиву иҷтимоӣ бо ташкили ҷойҳои нави кории дараҷаи баланди истеҳсолӣ ва фароҳам овардани замина барои таҳкими иқтидори содиротии кишвар ҳамчун самтҳои муҳимтарини сиёсати иқтисодиву иҷтимоии давлат муайян гардидаанд.

Дар 5 соли оянда бояд афзоиши ҳаҷми истеҳсоли маҳсулоти саноатӣ беш аз 35 фоиз ва зиёдшавии ҳаҷми содироти молу маҳсулоти ватанӣ қариб ду баробар таъмин гардад.

Дар ин давра ба рушди соҳибкории истеҳсолӣ ва ҷалби сармояи мустақим ҳамчун самти таконддиҳандаи пешрафти иқтисодиёт афзалияти бештар дода, ҳиссаи сармояи хусусӣ дар маҷмӯи маҳсулоти дохилӣ ду баробар афзоиш дода шавад.

Тадбирҳои зикршуда бояд ба дарёфти бозорҳои нави содирот, кам кардани воридоти молҳои истеъмолӣ, коҳиш додани осебпазирии кишвар аз таъсири омилҳои беруна имконият фароҳам оварда, рушди бахши воқеии иқтисодиёт ва зиёд шудани даромади буҷети давлатӣ мусоидат намоянд.

Бо мақсади вусъат додани шуғли аҳолӣ ва кам кардани шумораи бекорон, хусусан, дар байни ҷавонон, аз ҳисоби рушди соҳаҳои кишоварзӣ, коркарди маҳсулот, саноати сабук, хӯрокворӣ, масолеҳи сохтмон, кимиё, маъдан ва хизматрасониҳои нақлиёту алоқа, сайёҳӣ ва маорифу тандурустӣ ҳамасола на кам аз 100 ҳазор ҷойҳои корӣ таъсис дода шаванд.

Мо мақсад дорем, ки то соли 2030 бо истифода аз тамоми имконоту захираҳои мавҷуда маҷмӯи маҳсулоти дохилиро ба ҳар сари аҳолӣ то 3 баробар афзоиш дода, сатҳи камбизоатиро беш аз ду баробар коҳиш диҳем ва ҳиссаи аҳолии дорои даромади миёнаро аз 22 то 50 фоиз зиёд намоем.

Пешбинӣ мегардад, ки то соли 2030 фазои сармоягузории Тоҷикистон беҳтар шуда, ҳиссаи сармояи хусусӣ дар маҷмӯи маҳсулоти дохилӣ 5 баробар меафзояд.

Дар 15 соли оянда бояд саҳми соҳаи саноат дар маҷмӯи маҳсулоти дохилӣ ба таври назаррас афзоиш ёбад ва Тоҷикистон ба кишвари индустриаливу аграрӣ табдил дода шавад.

Илова бар ин, Ҳукумати мамлакатро зарур аст, ки навсозӣ ва татбиқи ислоҳоти ҷиддиро ба хотири баланд бардоштани самаранокии фаъолияти ҳамаи соҳаҳои иқтисоди миллӣ ва дар навбати аввал энергетика, саноат ва кишоварзӣ таъмин намояд.

Дӯстони арҷманд!

Дар панҷ соли оянда фаъолияти Ҳукумат ба баланд бардоштани сифати рушди неруи инсонӣ нигаронида шуда, ба масъалаҳои илм, маориф, тандурустӣ, фарҳанг, муҳити зист ва шуғл диққати ҷиддӣ дода мешавад ва дар натиҷаи амалӣ гардидани чунин тадбирҳо Тоҷикистон дорои сатҳи баланди рушди инсонӣ мегардад.

Дар ин давра ҳамаи аҳолии калонсол ҳадди ақал соҳиби маълумоти миёнаи умумӣ ва на кам аз нисфи аҳолии қобили кор соҳиби таҳсилоти миёна ва олии касбӣ хоҳад шуд.

Аз ин хотир, зарур аст, ки дар давраи татбиқи ҳуҷҷатҳои стратегӣ бо мақсади баланд бардоштани ченаки нишондиҳандаҳои сармояи инсонӣ ба пешрафти илму маориф, тандурустӣ, фарҳанг, ҳифзи иҷтимоӣ, таъмин кардани аҳолӣ бо оби тоза, дигар шароити коммуналиву манзилӣ ва муҳити зист таваҷҷуҳи хосса зоҳир карда шавад.

Вобаста ба ин, Ҳукумати мамлакат, роҳбарони вазорату идораҳо, мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳоро зарур аст, ки дар ҳамкорӣ бо соҳибкорону сармоягузорони ватаниву хориҷӣ, шарикони рушд ва ҷомеаи шаҳрвандӣ ҷиҳати татбиқи

стратегияву барномаҳои қабулгардидаи давлатӣ чораҳои зарурӣ андешанд.

Яке аз самтҳои муҳимтарини фаъолияти Ҳукумат ва мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ таъсиси ҷойҳои нави корӣ барои сокинони мамлакат мебошад.

Мо афзоиши ҳамасолаи шумораи аҳолӣ ва зиёд шудани қувваи қобили меҳнатро ба инобат гирифта, минбаъд ба ин масъала таваҷҷуҳи аввалиндараҷа зоҳир менамоем.

Бо ин мақсад бахши хусусӣ, соҳибкории хурду миёна, бахусус, соҳибкорони истеҳсолиро ҳамаҷониба дастгирӣ карда, ҷиҳати ҷалби сармоя дар ин самт тадбирҳои иловагиро амалӣ мегардонем ва ба фарогирии калонсолон ва занону ҷавонон бо шуғли пурсамар эътибори бештар дода, касбҳои мардумӣ, ҳунарҳои дастӣ ва кори хонагиро инкишоф медиҳем ва аз шаклҳои мавсимии шуғл самаранок истифода мебарем.

Дар баробари ин, барои баланд бардоштани сатҳи касбомӯзии калонсолону ҷавонон ва мутобиқ гардонидани сатҳи касбияти онҳо ба талаботи бозори меҳнат чораҷӯӣ мекунем.

Вале таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки то ҳол вазоратҳои меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳолӣ, маориф ва илм, мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ нисбат ба зиёд намудани курсҳои омӯзишӣ барои калонсолон, ҷалби бештари аҳолии бекасб, бахусус, бонувону ҷавонон ба саҳлангорӣ роҳ дода истодаанд.

Дар робита ба ин, роҳбарони вазоратҳои маориф ва илм, меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳолӣ, саноат ва технологияҳои нав, Агентии омор, раисони вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳо бояд доир ба рафъи камбудиву мушкилоти дар ин самтҳо ҷойдошта чораҳои муассир андешанд, ҷойҳои нави корӣ таъсис дода, ба рушди ҳунарҳои мардумӣ, касбомӯзӣ ва фаъолияти марказҳои таълими калонсолон диққати бештар диҳанд ва аз натиҷаи воқеии корҳои амалигардида дар як сол ду маротиба ба Ҳукумати мамлакат ҳисобот пешниҳод намоянд.

Ҳамзамон бо ин, омори ҷойҳои кориро дақиқ намуда, бояд доир ба шумораи ҷойҳои кории доимӣ, мавсимӣ ва муваққатӣ ба мақомоти дахлдор ахбори саҳеҳ пешниҳод карда шавад.

Тибқи таҳлилҳо танҳо дар Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолӣ ва Вазорати маориф ва илм 11 ҳазор ҷойҳои холии корӣ мавҷуданд.

Дар шароити кунунӣ баланд бардоштани сатҳу сифати таълим дар ҳамаи зинаҳои таҳсилот вазифаи аввалиндараҷаи кормандони соҳаи илму маориф мебошад. Ҳарчанд ки дар ин самт натиҷаҳои муайян ба даст омадаанд, вале онҳо ҳанӯз қонеъкунанда нестанд.

Барои баланд бардоштани сифати таълиму тарбия моро зарур аст, ки дар тамоми зинаҳои таҳсилот, бахусус, дар зинаи таҳсилоти касбӣ, на ба шумора, балки ба сифати он диққати ҷиддӣ дода, мутахассисони ҷавобгӯи талаботи замони муосирро тарбия намоем.

Вобаста ба ин, аз устодону омӯзгорон ва падару модарон талаб карда мешавад, ки диққати наврасон ва хонандагону донишҷӯёнро барои аз бар намудани донишҳои муосир ҷалб намоянд, ба сатҳи азхудкунии фанҳои дақиқ бештар таваҷҷуҳ зоҳир кунанд, забонҳои хориҷӣ ва омӯзиши технологияҳои иттилоотиву коммуникатсиониро ба роҳ монанд ва ба касбомӯзии шогирдону фарзандон эътибори ҷиддӣ дода, онҳоро дар рӯҳияи донишомӯзиву меҳнатдӯстӣ тарбия намоянд.

Дар баробари ин, масъулони соҳаро зарур аст, ки ҷиҳати ташкил намудани марказу маҳфилҳои техникҳои ҷавон дар заминаи муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ, ибтидоӣ, миёна ва олии касбӣ ва инкишоф додани марказҳои дастгирии

хонандагони болаёқат тадбирҳо андешанд.

Ҷиҳати таъмин намудани муассисаҳои таълимӣ бо муаллимони баландихтисос чораҷӯӣ карда, доир ба ҳалли масъалаи норасоии омӯзгорон, махсусан, аз фанҳои дақиқ ва забонҳои хориҷӣ, инчунин, бо кадрҳои дорои таҳсилоти олии касбӣ таъмин намудани мактабҳои деҳот, ки ин нишондиҳанда то имрӯз 70 фоизро ташкил медиҳад, тадбирҳои зарурӣ андешида, то соли 2019 масъалаи норасоии кадрҳои омӯзгорӣ дар мамлакат пурра бартараф карда шавад.

Тоҷикистон аз рӯи барномаҳои давлатии қабулкардаи Ҳукумат минбаъд ба сӯи мамлакати саноативу кишоварзӣ қадам гузошта, дар ояндаи наздик талабот ба мутахассисони сатҳи баланди касбҳои техникӣ ва технологӣ хеле зиёд мешавад.

Бинобар ин, ба вазоратҳои маориф ва илм, меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳолӣ, кумитаҳои ҷавонон, варзиш ва сайёҳӣ, телевизион ва радио, кор бо занон ва оила, Академияи илмҳо, академияҳои соҳавӣ, мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ супориш дода мешавад, ки ҷиҳати рафъи камбудиҳои ҷойдошта тадбирҳои иловагӣ андешида, бо мақсади дарёфти истеъдодҳои ҷавон ва боло бурдани тафаккури техникии наврасон озмунҳо ва мусобиқаҳои илмиву эҷодиро роҳандозӣ намоянд.

Илм дар шароити муосир нақши калидӣ дошта, ба рушду тараққиёти давлат мусоидат менамояд.

Мутаассифона, дар кишвари мо ихтироъкорӣ ва навоварӣ ҳанӯз кам буда, бозёфтҳо дар илмҳои дақиқ ва техникиву технологӣ назаррас нестанд.

Дар замоне, ки илму технология бо суръати кайҳонӣ пеш меравад, дар илми тоҷик навгонӣ ва ташаббусҳои илмӣ кам ба мушоҳида мерасанд, афроди лаёқатманд, ихтироъкор ва навҷӯ ба ҷодаи илмҳои дақиқ ҷалб карда намешаванд ва мавзӯъҳои фармоишӣ барои талаботи давлат равона намегарданд.

Дар мамлакат дар шароити имрӯза рушди илмҳои бунёдӣ муҳим ва афзалиятнок буда, пешбурди корҳои илмиву таҳқиқотӣ вазифаи аввалиндараҷаи олимони ин соҳа маҳсуб мёебад, ки он беҳбудии ҷиддӣ мехоҳад.

Бо мақсади беҳтар намудани натиҷаи корҳои илмиву таҳқиқотӣ дар ин самт ва истифодаи амалии онҳо дар рушди истеҳсолоти ватанӣ пешниҳод менамоям, ки дар сохтори Академияи илмҳо Маркази таҳқиқоти технологияи инноватсионӣ таъсис дода шуда, донишмандони техникаву технология, ҷавонони болаёқат ва ихтироъкор ба корҳои илмиву пажӯҳишӣ ҷалб карда шаванд.

Ҳамзамон бо ин, ҷиҳати иҷрои мавзӯъҳои фармоишӣ ва истифодаи самараноки онҳо зарурати таҷдиди назар кардани маблағгузории соҳаи илм ба миён омада, Ҳукуматро зарур аст, ки масъалаи мазкурро омӯхта, ҷиҳати ба танзим даровардани он чораҷӯӣ намояд.

Бовар дорам, ки минбаъд олимони мо дар доираи стратегияву барномаҳои давлатӣ таҳқиқот бурда, ба масъалаи тарбияи муҳаққиқони ҷавони ихтироъкору навовар эътибори ҷиддӣ медиҳанд.

Ҳозирини гиромӣ!

Масъалаҳои мустаҳкам кардани пояҳои ахлоқии ҷомеа, ташаккули афкори эҷодиву созандаи халқ ва гиромидошти арзишҳои фарҳанги милливу умумибашарӣ дар сиёсати давлат мавқеи асосӣ дошта, тамоми муассисаҳои фарҳангӣ, воситаҳои ахбори омма, телевизион ва радио, шабакаҳои иҷтимоӣ вазифадоранд, ки фаъолияти худро доир ба ҳалли масъалаҳои зикршуда, пеш аз ҳама, ҳифзи истиқлолият, инчунин, инкишофи тафаккури миллӣ, баланд бардоштани сатҳи маърифату ҷаҳонбинии аҳли ҷомеа, ҳифзи мероси гаронбаҳои миллати тоҷик ва муаррифии шоистаи он ба ҷаҳониён тақвият бахшанд.

Татбиқи босамари сиёсати давлатии ҷавонон аз рӯзҳои нахустини соҳибистиқлолӣ дар меҳвари фаъолияти Ҳукумати Тоҷикистон қарор дорад.

Аксарияти аҳолии Тоҷикистонро ҷавонон ташкил медиҳанд, ки онҳо давомдиҳандаи кору фаъолияти насли калонсол, нерӯи созанда ва иқтидори воқеии пешрафти ҷомеа, хулоса,ояндаи миллат ва давлат мебошанд.

Имрӯзҳо дар тамоми соҳаҳои иқтисоди миллии мамлакат, инчунин, дар сафҳои Қувваҳои Мусаллаҳ ҷавонони бонангу номус содиқона хизмат ва кору фаъолият доранд ва дар рушди иқтисоди миллӣ ҳиссаи назаррас мегузоранд.

Дар баробари ин, ҷавонони мо дар дохил ва хориҷи мамлакат дар бахшҳои мухталиф таҳсил карда, соҳиби касбу ихтисосҳое шуда истодаанд, ки барои кишварамон зарур мебошанд.

Ҳукумати Тоҷикистон ташаббусу пешниҳодҳои созандаи ҷавононро ҳамеша дастгирӣ намуда, барои амалӣ гардидани онҳо имконият фароҳам меорад.

Наврасону ҷавонони моро зарур аст, ки ҷавобан ба ин ғамхориҳо тамоми саъю талоши хешро ба донишандӯзӣ, интихоби касбу ҳунарҳои муосир, ободиву пешрафти сарзамини аҷдодӣ, ҳимояи Ватан, рушди илму техника ва бунёдкорӣ равона созанд.

Ҷавонон бояд аз ҳама қишрҳои ҷомеа бештар фаъол бошанд, ташаббусҳои созанда пешниҳод намоянд, рамзҳои давлатӣ, муқаддасоти миллӣ ва дастовардҳои истиқлолиятро ҳифз кунанд, дар ҳаёти сиёсиву иҷтимоии Тоҷикистони азиз бо дасту дили гарм ва нерӯи бунёдгарона ширкат варзанд, амнияти давлат ва шарафу номуси ватандориро ҳимоя карда, худро аз ҳама хавфу хатарҳои номатлуби ҷаҳони муосир эмин нигоҳ доранд ва парчамбардори ин сарзамин, марзу бум ва кишвари муқаддасамон бошанд.

Бо дарназардошти саҳми ҷавонон дар рушди ҷомеа ва иштироки фаъолонаи онҳо дар ҳаёти сиёсиву иқтисодии мамлакат пешниҳод менамоям, ки соли 2017 дар Ҷумҳурии Тоҷикистон Соли ҷавонон эълон карда шавад.

Ҷавонони мо дар ҳар ҷое, ки бошанд, бояд ҳисси баланди миллӣ дошта бошанд, бо Ватан, миллат, давлати соҳибистиқлоли худ ва забону фарҳанги миллии хеш ифтихор намоянд ва барои ҳимояи онҳо ҳамеша омода ва ҳушёру зирак бошанд.

Ҷавонони имрӯзаи мо, яъне насли замони истиқлол аз наслҳои пешина бо савияи илму дониш, маърифату ҷаҳонбинӣ, сатҳи тафаккур ва одобу ахлоқ фарқи куллӣ доранд, ки ин ҳама боиси ифтихори мо мебошад.

Дар давраи соҳибистиқлолӣ ташаббусҳои занон доим дастгирӣ ёфта, бо мақсади амалӣ намудани онҳо тадбирҳои ҷиддӣ андешида мешаванд.

Имрӯз бонувон дар соҳаҳои маориф, тандурустӣ ва дигар бахшҳои иҷтимоӣ қисми зиёди кормандонро ташкил карда, аз шумораи умумии хизматчиёни давлатӣ 23 фоизро занон ташкил медиҳанд.

Зарур аст, ки дар оянда дар муассисаҳои низоми бонкӣ, хадамоти алоқа, шуғл ва дигар бахшҳои хизматрасонӣ бештар занону духтарон ба кор ҷалб карда шаванд.

Мувофиқи мақсад аст, ки барои дастгирии занону духтарон дар зинаҳои гуногун квота ва имтиёзҳо муқаррар намоем ва чунин иқдом яке аз роҳҳои таъмин намудани баробарҳуқуқии занону мардон мебошад.

Дӯстони азиз!

Ҳукумати Тоҷикистон дар раванди идома бахшидани ислоҳоти соҳаи тандурустӣ ба масъалаҳои беҳтар намудани дастрасӣ, сифат ва самаранокии хизматрасонии тиббӣ ба аҳолӣ, инчунин, рушди шаклҳои нави кумаки аввалияи тиббиву санитарӣ аҳаммияти хосса медиҳад.

Зеро миллати солим таҳкурсии ҷомеаи солим мебошад.

Танҳо дар понздаҳ соли охир бо мақсади беҳдошти шароити зиндагӣ ва кору фаъолияти самараноки табибон маблағгузории соҳаи тандурустӣ 19 баробар афзоиш ёфта, то имрӯз дар соҳа зиёда аз 20 барномаи миллӣ амалӣ шуда истодааст.

Илова бар ин, ба хотири ҳарчи зудтар бо мутахассисони сатҳи баланди касбӣ таъмин кардани муассисаҳои тандурустӣ мо дар вилояти Хатлон дуюмин донишгоҳи давлатии тиббии мамлакатро таъсис додем, ки имсол аввалин донишҷӯёнро ба таҳсил фаро гирифт.

Дар баробари ин, зарурати беҳтар намудани сифати нерӯи кадрии соҳа, таъсиси низоми самараноки таҳсилоти тиббӣ бо дарназардошти ҳавасмандсозии кормандони соҳа, беҳтар кардани вазъи бунгоҳу марказҳои саломатӣ ва бемористонҳо дар як қатор ноҳияҳо ва деҳоти дурдаст, азхудкунии технологияҳои муосири тиббӣ, инчунин, баланд бардоштани одоби муоширати кормандони соҳа аз ҷумлаи мушкилоти ҳалталаб мебошанд.

Назорати қатъии сифати доруворӣ яке аз масъалаҳои асосии соҳаи тандурустӣ ба шумор меравад. Зеро то ба ҳол доруворӣ асосан аз хориҷи кишвар ворид шуда, сифати он дуруст муайян карда намешавад.

Аз ин лиҳоз, Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолиро зарур аст, ки ҷиҳати бо таҷҳизоти муосир таъмин намудани озмоишгоҳи ташхиси моводи доруворӣ ва молҳои тиббӣ чораҷӯӣ карда, якҷо бо Вазорати саноат ва технологияҳои нав, Кумитаи давлатии сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатӣ доир ба бунёди корхонаҳои истеҳсоли дору ва рушди саноати дорусозӣ бо ҷалби сармояи мустақим ба Ҳукумати мамлакат пешниҳод манзур намояд.

Имрӯзҳо масъалаи моводи доруворӣи қалбакӣ ва ба талабот ҷавобгӯй набудани он на танҳо дар Тоҷикистон, балки дар бисёре аз кишварҳои дунё мавриди нигаронӣ қарор дорад.

Ба табобати беморон ҳамон вақт кафолат дода мешавад, ки агар сифати доруворӣ таъмин карда шавад.

Аз ин рӯ, вазорату идораҳои дахлдорро зарур аст, ки барои кам кардани муомилоти доруворӣи қалбакӣ ва пастсифат дар мамлакат чораҳои зарурӣ андешанд.

Дар баробари ин, мунтазам зиёд шудани нархи доруворӣ низ мушкилоти соҳаи тандурустӣ гардидааст.

Бо дарназардошти он, ки зиёда аз 90 фоизи доруворӣ ба Тоҷикистон аз хориҷи кишвар ворид мегардад, танзими арзиши доруворӣ, сарфи назар аз мураккабии он, масъалаи бисёр ҳам муҳим ва рӯзмарра мебошад.

Ҳамзамон бо ин, ҷиҳати аз андоз аз арзиши иловашуда озод намудани истеҳсоли доруворӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон масъалаи муҳиммест, ки ба беҳшавии дастрасӣ ва паст шудани нархи он мусоидат менамояд.

Аз ин лиҳоз, вазорату идораҳои дахлдорро зарур аст, ки масъалаи мазкурро омӯхта, ба Ҳукумат пешниҳод манзур намоянд.

Дастгирии мақсадноки аҳолии ниёзманд тавассути расонидани кумаки суроғавӣ ва хизматҳои иҷтимоӣ яке аз самтҳои муҳимми сиёсати давлат ба шумор меравад.

Ҳоло татбиқи механизми таҷрибавии таъйин ва пардохти кумакпулии иҷтимоии унвонӣ идома дошта, он соли 2016 дар 40 ноҳияи кишвар амалӣ гардид.

Дар ин асос, Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолӣ якҷо бо Агентии суғуртаи иҷтимоӣ ва нафақа вазифадоранд, ки дар самти таъмин намудани самаранокии пешниҳоди кумаки унвонӣ ва дастгирии иҷтимоии табақаҳои осебпазири ҷомеа чораҳои судманд андешанд.

Ҳамчунин, масъулонро зарур аст, ки барои беҳтар намудани шароити моддиву иҷтимоии оилаҳои камбизоат, ятимону маъюбон ва шахсони яккаву

танҳо тадбирҳои мушаххасро роҳандозӣ намоянд.

Ҳамватанони азиз!

Тоҷикистон давлати ҳуқуқбунёду демократӣ ва дунявӣ буда, дар он таъмини ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, волояти қонуну тартиботи ҳуқуқӣ кафолат дода шудааст.

Бо мақсади амалишавии ин арзиши конститутсионӣ дар даврони истиқлолияти давлатӣ тамоми заминаҳои ҳуқуқии кишвар такмил дода шуда, дар ин самт санадҳои меъёрии ҳуқуқии зиёд қабул гардидаанд.

Парламент як қатор қонунҳое қабул намуд, ки ба ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, таъмини тартиботи ҳуқуқӣ, пешрафти иқтисодиёт ва соҳибкорӣ равона шудаанд.

Ба хотири рушди минбаъдаи фаъолияти ҳуқуқэҷодкунӣ ба Вазорати адлия, Прокуратураи генералӣ ва Маркази миллии қонунгузорӣ супориш дода мешавад, ки Консепсияи сиёсати ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистонро таҳия карда, ба Ҳукумат пешниҳод намоянд.

Мувофиқи тағйиру иловаҳои ба Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон воридшуда дар самти таҳкими мустақилияти ҳокимияти судӣ корҳои муайян амалӣ гардиданд.

Дар ин раванд, Шӯрои адлия барҳам дода шуд ва масъалаҳои вобаста ба интихобу ҷобаҷогузории кадрҳо, баланд бардоштани сатҳи касбияти судяҳо ба зиммаи Суди Олӣ ва Суди Олии иқтисодӣ вогузор гардиданд.

Аз ин рӯ, роҳбарони мақомоти мазкур вазифадор карда мешаванд, ки ба масъалаи пешбарии номзадҳо ба вазифаи судя диққати махсус зоҳир намуда, шахсияти онҳоро бо тартиби муқарраргардида омӯзанд ва ба вазифаи масъулиятноки судя ҳуқуқшиносонеро пешниҳод намоянд, ки дониши хуби назариявӣ ва таҷрибаи кофии касбӣ дошта, аз ҷиҳати одобу ахлоқ ва рафтору кирдор ба ин мансаби масъули давлатӣ муносиб бошанд.

Бояд зикр кард, ки дар таъмини адолати судӣ иҷрои қарорҳои судӣ нақши муҳим дорад.

Вале таҷриба нишон медиҳад, ки баъзан қарорҳои судӣ мӯҳлатҳои зиёд ба иҷро расонида намешаванд.

Аз ин лиҳоз, Вазорати адлия, Суди Олӣ, Суди Олии иқтисодӣ ва Прокуратураи генералиро зарур аст, ки бо дарназардошти таҷрибаи пешқадам механизми самараноки таъмини иҷрои қарорҳои судӣ ва чораҳоро ҷиҳати таъмини фаъолияти иҷрочиёни суд таҳия ва пешниҳод намоянд.

Илова бар ин, бо мақсади баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии аҳолӣ вазоратҳои адлия, маориф ва илм, Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон, Академияи илмҳо, мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳо, муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ ва тамоми мақомоти давлатиро зарур аст, ки корҳои фаҳмондадиҳиро дар байни аҳолӣ густариш диҳанд.

Инчунин, ба Вазорати маориф ва илм супориш дода мешавад, ки омӯзиши ҳатмии Конститутсия ва қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи танзими анъана ва ҷашну маросимҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» ва «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд» -ро дар барномаҳои муассисаҳои таълимӣ ба роҳ монад.

Солҳои охир терроризм ва экстремизм ба хатари глобалӣ табдил ёфта, ҷаҳони муосирро ба ташвиш овардааст.

Афзоиши ҷиноятҳои хусусияти экстремистӣ ва террористидошта ба вусъат ёфтани терроризми байналмилалӣ, фаъолшавии унсурҳои тундраву ифротгаро, ҷалби ҷавонон ба сафи созмонҳои экстремистиву террористӣ ва иштироки онҳо дар низоъҳои мусаллаҳонаи давлатҳои хориҷӣ мусоидат менамояд.

Мушкилоти дигаре, ки рушди босуботи иқтисодиву иҷтимоии

кишварро халалдор намуда, боиси нигаронии шаҳрвандон шудааст, содир гардидани кирдорҳои коррупсионӣ мебошад.

Зеро ҳанӯз ҳам ҳолатҳои аз тарафи баъзе кормандони мақомоти давлатӣ ва ташкилоту муассисаҳо содир гардидани ҷиноятҳои коррупсионӣ ҷой доранд.

Соли равон аз ҷониби Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия пурсиши сотсиологӣ оид ба арзёбии вазъи коррупсия гузаронида шуд.

Тибқи ин назарсанҷӣ коррупсия аз ҳама бештар дар сатҳи сохтору мақомоти идоракунӣ ба назар расида, дониши пасти ҳуқуқии шаҳрвандон ва хоҳиши зудтар ҳал намудани мушкилоти худ ҳамчун сабаби содир намудани амалҳои коррупсионӣ арзёбӣ шудааст.

Сатҳи коррупсия дар фаъолияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқу судҳо, соҳаҳои заминсозиву тандурустӣ, оид ба корҳои дин, танзими анъана ва ҷашну маросимҳои миллӣ, сабти асноди ҳолати шаҳрвандӣ ва комиссариатҳои ҳарбӣ баланд мебошад.

Ғайр аз ин, таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки бо вуҷуди мавҷуд будани омилҳои зиёди коррупсионӣ дар масъалаҳои вобаста ба андоз, фаъолияти бонкҳои давлатӣ ва дигар ташкилотҳои қарзӣ дар қисми хизматрасонии маблағҳои буҷетӣ, фондҳо ва қарзи давлатӣ дар қонунгузорӣ барои Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия салоҳияти мустақилона гузаронидани санҷиши соҳаҳои мазкур муқаррар нашудааст.

Аз ин рӯ, ба Вазорати адлия, Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия супориш дода мешавад, ки барои бартараф кардани ин камбудӣ лоиҳаи санадҳои меъёрии ҳуқуқиро таҳия ва ба Ҳукумати мамлакат пешниҳод намоянд.

Фаромӯш набояд кард, ки мубориза ба муқобили коррупсия фақат вазифаи мақомоти ҳифзи ҳуқуқ нест.

Дар ин мубориза тамоми аҳли ҷомеа, ҳар як шаҳрванд ва ҷомеаи шаҳрвандӣ низ бояд бетараф набошад.

Танҳо дар ҳамин сурат мо метавонем сатҳи коррупсияро дар мамлакат коҳиш диҳем.

Муомилоти ғайриқонунии маводи мухаддир омили дигари нигаронкунанда буда, яке аз сарчашмаҳои асосии маблағгузории терроризми байналмилалӣ маҳсуб меёбад.

Вобаста ба ин, Прокуратураи генералӣ, Агентии назорати маводи нашъаовар, Вазорати корҳои дохилӣ, Кумитаи давлатии амнияти миллӣ ва Хадамоти гумрук вазифадоранд, ки бо мақсади пурзӯр намудани мубориза бар зидди воридшавии маводи мухаддир ба кишвар ҳамкориро байни ҳамдигар, инчунин, ҳамгироии фаъолияти мақомоти Ҷумҳурии Тоҷикистонро бо мақомоти ҳифзи ҳуқуқи давлатҳои хориҷие, ки бо мо дар ин самт ҳамкорӣ менамоянд, вусъат диҳанд.

Бори дигар таъкид менамоям, ки таъмини волоияти қонун, тартиботи ҳуқуқӣ, ҳифзи суботу оромии ҷомеа, ҳимояи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, манфиатҳои давлат ва ҷомеа вазифаи асосии мақомоти ҳифзи ҳуқуқи кишвар мебошад.

Бо дарназардошти ин ва вазъи нооромии ҷаҳону минтақа зарур аст, ки мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва сохторҳои низомии кишвар фаъолияти худро дар самти мубориза бар зидди ҷинояткорӣ, хусусан, ҷиноятҳои муташаккил ва фаромиллӣ, таъмини амнияту тартиботи ҳуқуқӣ, мустаҳкам намудани иқтидори мудофиавии мамлакат тақвият бахшида, ҳар як корманди ин сохтору мақомот вазифаҳои хизматиашро бо масъулияти баланд ва содиқона иҷро намояд.

Вакилони муҳтарам!

Ташаккул ва татбиқи сиёсати хориҷӣ, ки меҳвари онро сиёсати «дарҳои кушода» ташкил медиҳад, яке аз дастовардҳои бузурги давлати миллии мо дар замони соҳибистиқлолӣ ба шумор меравад.

Ба шарофати сиёсати хориҷии мутавозин дар ин давра Тоҷикистони мо дар арсаи байналмилалӣ мавқеи шоистаи худро пайдо намуда, муносибат ва ҳамкориҳои гуногунҷанбаро бо кишварҳои дунё, созмонҳои байналмилаливу минтақавӣ ва ниҳодҳои байналмилалии молиявӣ ба роҳ монд.

Ҳадафҳои аслии сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамоно бетағйир монда, ба ҳифзи манфиатҳои миллӣ дар арсаи байналмилалӣ, фароҳам овардани шароити мусоиди берунӣ барои рушди устувори мамлакат ва мусоидат ба таҳкими пояҳои истиқлолу соҳибихтиёрии давлатии Тоҷикистон нигаронида шудаанд.

Дар ин замина мусоидат ба эҷоди фазои эътимоду амният атрофи кишвар аз роҳи густариш ва таҳкими муносибатҳои неки ҳамсоягӣ бо ҳамаи мамлакатҳои ҳамҷавор бо истифода аз василаҳои сиёсиву дипломатӣ, саъю талоши пайваста ҷиҳати ҳалли саривақтии масоили мубрами минтақа дар сархати сиёсати хориҷии давлати мо қарор хоҳад дошт.

Тоҷикистон муносибатҳои дӯстӣ ва ҳамкориҳои гуногунҷанбаи судмандро бо тамоми кишварҳои дунё ба роҳ монда, робитаҳои созандаи дӯстонаро бар пояи эҳтироми ҳамдигар ва баробарӣ густариш медиҳад.

Зимнан, мо ҷиҳати тавсеаи ҳамёрии худ бо шарикони рушд, созмонҳои байналхалқиву минтақавӣ ва ниҳодҳои молиявии байналмилалӣ дар оянда низ тадбирҳои амалӣ хоҳем андешид.

Боиси зикр аст, ки дар тӯли соҳибистиқлолӣ чандин ташаббусҳои созандаи кишвари мо дар робита ба масъалаҳои муҳимми сиёсати ҷаҳонӣ ва татбиқи тарҳҳои азими минтақавӣ аз ҷониби шарикони байналмилалӣ пуштибонӣ ёфтаанд.

Кишвари мо минбаъд низ ба ибтикороти созандаи хеш барои ҳалли дигар масоили ҳалталаби байналмилалӣ ва минтақавӣ идома медиҳад.

Ҷумҳурии Тоҷикистон дар арсаи байналмилалӣ ба сифати ташаббускор ва пешсафи фаъоли ҳалли масоили глобалии вобаста ба истифодаи босамари захираҳои об эътироф гардидааст.

Имрӯз кишвари мо барои дар ҳамкорӣ бо ҷомеаи ҷаҳонӣ амалӣ намудани пешниҳоди Тоҷикистон дар бораи эълон намудани Даҳсолаи нави байналмилалии "Об барои рушди устувор" ҷидду ҷаҳд менамояд.

Дар ин ҷода мусоидат ба татбиқи фарогири Даҳсолаи мазкур, ки бо пешниҳоди Тоҷикистон ва бо иттифоқи оро чанд лаҳза пеш аз ҷониби Маҷмаи Умумии Созмони Милали Муттаҳид эълон гардид, яке аз вазифаҳои муҳимми давраи наздик ба шумор меравад.

Субҳи имрӯз Раиси Маҷмаи Умумии Созмони Милали Муттаҳид ҷаноби Питер Томсон ба номи Роҳбари давлат ва мардуми Тоҷикистон баркияи табрикӣ ирсол кард. Ва ман низ мардуми шарифи Тоҷикистон ва ҷомеаи байналмилалиро ба муносибати қабули ин ташаббуси муҳим самимона табрик мегӯям.

Муҳтарам аъзои Маҷлиси миллӣ ва вакилони Маҷлиси намояндагон! Ҳамватанони азиз!

Мехоҳам таъкид намоям, ки масъалаҳои баррасигардида ва дастуру супоришҳои имрӯза, пеш аз ҳама, ба ҳифзи сулҳу субот, ваҳдати миллӣ, ҳимояи истиқлолияти давлатӣ ва дастовардҳои халқи тоҷик равона гардида, таҳкими иқтидори иқтисодии мамлакат, фароҳам овардани шароити боз ҳам беҳтари зиндагӣ ва дар арсаи байналмилалӣ баланд бардоштани обрӯи Ватани маҳбубамон - Тоҷикистон вазифаҳои аввалиндараҷаи мо маҳсуб меёбанд.

Ҷиҳати ноил шудан ба ин ҳадафҳои олӣ моро зарур аст, ки барои боз ҳам ободу зебо гардонидани Ватани азизамон содиқона заҳмат кашем, корҳои бунёдкориву созандагӣ,

дигаргуниҳои иқтисодиву иҷтимоиро ба роҳ монда, соҳибкориву сармоягузориро такон бахшем ва ҳарчи бештар ҷойҳои нави корӣ фароҳам оварда, самаранокии идоракунии давлатиро таъмин гардонем.

Ман ба қобилияти ташкилотчигии роҳбарони вазорату идораҳо, аъзои Маҷлиси миллӣ ва вакилони Маҷлиси намояндагон, тамоми хизматчиёни давлатӣ, аз ҷумла раисони вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳо бовар дорам ва бо итминон изҳор менамоям, ки онҳо манфиатҳои давлату миллатро аз ҳама боло гузошта, тамоми донишу таҷриба ва кӯшишу ғайрати худро барои зиндагии ороми осуда ва босаодати халқамон сафарбар месозанд.

Истиқлолияти давлатӣ ва озодӣ барои мо неъматҳои муқаддастарин ва бузургтарин мебошанд, ки тамоми дастовардҳои мо аз онҳо вобастаанд.

Аз ин рӯ, ҳифзи озодиву истиқлолият ва манфиатҳои милливу давлатӣ вазифаи муҳимтарини ҳар як фарди бонангу номус, ватандӯсту ватанпарвар ва худшиносу худогоҳи ин сарзамин мебошад.

Бо итминони комил изҳор медорам, ки бо кӯшишу талоши аҳлонаи ҳамаи мо мушкилоти ҷомеа ва давлатамон дарояндаи наздик бартараф гардида, Тоҷикистони маҳбубамон ба як мулки воқеан обод ва кишвари пешрафта табдил хоҳад ёфт.

Ба ҳамаи шумо, ҳозирини арҷманд ва кулли мардуми шарифи Тоҷикистон дар соли нави мелодӣ, ки баъди чанд рӯз фаро мерасад, хонаи обод, рӯзгори пур аз файзу баракат ва саломативу барори кор орзу менамоям.

Ҳамеша пирӯзу сарбаланд бошед!

ТАБРИКОТИ ВАЗИРИ КОРҲОИ ДОХИЛИИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН, ГЕНЕРАЛ-ЛЕЙТЕНАНТИ МИЛИТСИЯ РАҲИМЗОДА РАМАЗОН ҲАМРО БАХШИДА БА 25-СОЛАГИИ АКАДЕМИЯИ ВКД ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

ПРИВЕТСТВИЕ МИНИСТРА ВНУТРЕННИХ ДЕЛ РЕСПУБЛИКИ ТАДЖИКИСТАН, ГЕНЕРАЛ-ЛЕЙТЕНАНТА МИЛИЦИИ РАХИМЗОДА РАМАЗОН ХАМРО ПО СЛУЧАЮ ПРАЗДНОВАНИЯ 25-ЛЕТНЕГО ЮБИЛЕЯ АКАДЕМИИ МВД РЕСПУБЛИКИ ТАДЖИКИСТАН

WELCOMING MINISTER OF INTERNAL AFFAIRS OF THE REPUBLIC OF TAJIKISTAN, GENERAL-LEITENANT OF POLICE OF RAKHIMZOD RAMAZON HAMRO ON THE OF CELEBRATION 25TH ANNIVERSARY OF THE ACADEMY OF THE MINISTRY OF MINISTRY OF THE REPUBLIC OF TAJIKISTAN

Ҳамкасбони азиз!

Ҷашни биступанҷсолагии Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон падидаи бахусус муҳим буда, на танҳо аҳамияти муассисавӣ, балки ҷамъиятӣ низ дорад. Аз рӯи моҳияташ таъсисёбии ин муассисаи таълимӣ дар ҳол баъди соҳибихтиёр ва соҳибистиқлол гаштани Тоҷикистон сурат гирифтааст.

Таърихи Академия комилан ба фаоъолияти як зумра арбобон ва омӯзгорону мураббиёни пуртаҷриба, ки ифтихори илми ватанӣ ва маслаки хеш буданд марбут аст. Дар солҳои гуногун олимону кормандони амалӣ: Ҷумаев У.С., Қаҳҳоров А.А., Саймудинов Ш.С., Дӯстов Ф., Розиқзода А.Ш., Маҷидзода Ҷ.З. ва ҳоло Шарифзода Ф.Р. ин таълимгоҳро роҳбарӣ кардаанд.

Дар шароити феълӣ аз лиҳози талаботҳои мунтазам афзудаистодаи амалия ба сифати фаоъолиятҳои идоракунӣ, Академияи Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба яке аз коллективҳои пурқуввати илмӣ-педагогӣ табдил ёфта истодааст, ки дар миёни дигар муассисаҳои таълимии мақомоти ҳифзи ҳуқуқи ҷумҳурӣ мақоми хоса дошта, қодир аст вазоифи мушкилу масъулиятноке, ки Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон мегузорад, аз уҳдааш барояд.

Аз рӯи хусусияти вазифаҳое,ки муассисаи таълимӣ ба дӯш дорад ва коллективи илмӣ-педагогие, ки дар он фаъолият дорад ва таъсире, ки дар миёни дигар сохторҳо мегузорад имконият медиҳад, ки ин муассисаи таълимиро ба сифати яке аз марказҳои муҳими омодасозии мутахассисон махсуб намоем.

Дар солҳои мушкилу душвори соҳибистиқлолӣ ба мушкилиҳо ва вазъиятҳои нобоб нигоҳ накарда роҳи пуршараф тай карда шуд. Солҳои заҳмати пурмашаққат дар арсаи тайёр кардани курсантону шунавандагон ва роҳбарони мақомоти корҳои дохилӣ,

тадқиқотҳои илмии масоили мақомоти корҳои дохилӣ, корҳои мунтазам барои оянда имконият дод, ки ин таълимгоҳ ба яке аз муассисаи таълимӣ ва илмии системаи мақомоти корҳои дохилии Тоҷикистон табдил ёбад.

Хатмкунандагони Академия имрӯз дар тамоми гӯшаву канори Тоҷикистон ва ҳатто берун аз он дар ҳудуди Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил хизмат карда истодаанд. Онҳо дар минтақаҳои муҳими таъмини тартибот фаъолият доранд. Дар шароити кунунӣ Вазорати корҳои дохилии ҷумҳурӣ ба онҳо ҳамчун мутахассисон ва ҳамзамон роҳбарониояндае, ки донишҳои мукаммалу ҳамаҷониба дар самти идоракунӣ доранд, боварии калон дорад. Онҳо қодиранд дар шароити имрӯза тартибот ва қонуниятро дар ҷумҳурӣ таъмин намоянд.

Кормандони Академия на танҳо дар самти кори педагогӣ, илмӣ-тадқиқотӣ, балки инчунин дар фаъолиятҳои коркарди қонунэҷодкунии Вазорати корҳои дохилӣ, Маҷлиси миллӣ ва Маҷлиси намояндагони Маҷлиси олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон фаъолона иштирок менамоянд. Мутахассисони Академияро дар идораву муассисаҳо, донишгоҳҳои олии ҷумҳурӣ, мақомоти маҳаллии корҳои дохилӣ ва берун аз Тоҷикистон медонанд ва шинохта шудаанд.

Истиқболи ҷашни Академияи ВКД на танҳо сабаби ҷамъбасти дастовардҳо, қайди касбияти олӣ ва обурӯ ва мақоми олимони таълимгоҳи Шумост, балки инчунин имконият медиҳад, ки ба мушкилиҳои ҳалношуда диққат дода вазифаҳоиояндаи стратегиро муайян созем.

Аз номи роҳбарияти Вазорати корҳои дохилӣ ва шахсан аз номи худ тамоми ҳайати профессорону муаллимон ва кормандони Академияи Вазорати корҳои дохилиро табрик ва таҳният гуфта, дар кори заҳматталаби эҷодӣ, тарбияи мутахассисони баландихтисос ва роҳбарониояндаи мақомоти корҳои дохилӣ муваффақиятҳо хоҳонам!

Ҷашн муборак бошад!

МАСОИЛИ ТАКМИЛИ ҚОНУНГУЗОРӢ

ПРОБЛЕМЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА

НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА ИСПОЛНЕНИЯ УГОЛОВНЫХ НАКАЗАНИЙ РЕСПУБЛИКИ ТАДЖИКИСТАН

БАЪЗЕ МАСЪАЛАҲОИ ҚОНУНГУЗОРИИ ИҶРОИ ҶАЗОИ ҶИНОЯТИИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

SOME PROBLEMS OF EXECUTION OF CRIMINAL SANCTIONS OF THE REPUBLIC OF TAJIKISTAN LEGISLATION

АБДУРАШИДЗОДА А.А.
доцент кафедры уголовного права криминологии и психологии факультета № 2 Академии МВД Республики Таджикистан, кандидат юридических наук, подполковник милиции

Аннотация. В статье рассматриваются актуальные проблемы законодательства исполнения уголовных наказаний Республики Таджикистан, ее отдельных институтов и норм. В частности, о переводе злостных нарушителей порядка отбывания наказания из исправительной колонии особого режима в тюрьму, о законодательной формулировке определения режима в исправительных учреждениях, об устранении ограничения права на доступ адвокатов к их подзащитным.
Ключевые слова: законодательство исполнения уголовных наказаний, осужденные, режим в исправительных учреждениях.

Аннотатсия. Дар мақола масъалаҳои мубрами қонунгузории иҷрои ҷазои ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон, институтҳо ва меъёрҳои алоҳидаи он баррасӣ карда шуданд. Аз ҷумла, оид ба гузаронидани вайронкунандаи ашадии тартиби муқарраршудаи адои ҷазо аз колонияи ислоҳии низоми махсус ба маҳбас, ҷиҳати мафҳуми низом дар муассисаҳои ислоҳӣ, ки қонунгузории иҷрои ҷазои ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян намудааст, оид ба бартараф намудани маҳдудиятҳо барои гирифтани кумаки ҳуқуқӣ - мулоқот бо адвокат.
Вожаҳои калидӣ: қонунгузории иҷрои ҷазои ҷиноятӣ, маҳкумшудагон, низом дар муассисаҳои ислоҳӣ.

Annotation. This article discusses the current problems of execution of criminal sanctions legislation of the Republic of Tajikistan and its individual institutions and norms. In particular: the transfer of the worst offenders about punishment from the penal colony of special treatment

in prison; on the legislative wording of the definition of the regime in prisons; the elimination of restrictions on the right of access of lawyers to their clients.

Keywords**:** penal law prisoners, the regime in prisons.

Принятие Кодекса исполнения уголовных наказаний Республики Таджикистан 2001 года (далее – КИУН РТ), бесспорно, явилось важным этапом в реформировании системы исполнения уголовных наказаний, ее отдельных институтов и норм. Достоинством настоящего нормативного акта является регламентация в нем исполнения всех видов наказаний, предусмотренных нормами Общей части Уголовного кодекса Республики Таджикистан, что позволило ему значительно наполнить в содержательном аспекте конкретные виды наказаний новыми карательными элементами.

Большое внимание в Кодексе уделено регулированию правового положения осужденных, определению их правового статуса [2], закреплению их основных прав и обязанностей. Отмечая бесспорные достоинства КИУН РТ, необходимо отметить, что настоящий закон не лишен недостатков, в нем имеются определенные неясности, пробелы и противоречия. Несовершенство законодательства исполнения уголовных наказаний, на наш взгляд, заключается уже в том, что наряду с законом, регламентирующим процесс исполнения (отбывания) уголовных наказаний, наличествует множество ведомственных нормативных актов, конкретизирующих его основные положения, что создает определенные трудности для правоприменительной деятельности.

Так, часть 4 статьи 80 (Изменение вида исправительного учреждения для осужденных, являющимися злостными нарушителями установленного порядка отбывания наказания) и часть 1 статьи 135 (Тюрьмы) КИУН гласит, что в тюрьму могут переводиться злостные нарушители порядка отбывания наказания из исправительных колоний общего, усиленного, строгого и особого режимов. По поводу особого режима на наш взгляд, неверна и часть 4 статьи 80, и часть 1 статьи 135 КИУН РТ, так как данный перевод из колоний особого режима осуществлять нецелесообразно, ибо на этом виде режима условия отбывания наказания по их тяжести мало чем отличаются от условий содержания в тюрьме, то есть, необходимо предусмотреть перевод только из исправительных колоний общего, усиленного и строгого режимов.

Неудачно, по нашему мнению, сформулирована статья 82 КИУН РТ (Режим в исправительных учреждениях и его основные требования) [2]. В ней закреплено положение о том, что режим, как порядок исполнения и отбывания наказания обеспечивает охрану и изоляцию осужденных, постоянный надзор за ними, исполнение возложенных на них обязанностей, реализацию их прав и законных интересов, личную безопасность осужденных и персонала, раздельное содержание различных категорий осужденных, равные условия содержания в зависимости от вида исправительного учреждения, назначенного судом, изменение условий отбывания наказания. Однако, как верно отметила О.В. Шляпникова [3], режим не может обеспечивать охрану осужденных и надзор за ними, так как они сами являются средствами обеспечения режима. Раздельное содержание различных категорий осужденных, а также изменение условий их содержания не являются ни объектом, ни содержанием режима, ни средством его обеспечения. Режим лишь может обеспечивать:

- исполнение возложенных на них обязанностей,
- реализацию их прав и законных интересов,

- личную безопасность осужденных и персонала,

- различные условия содержания осужденных.

Определение режима в исправительных учреждениях и условий отбывания наказания в главах 10 и 11 КИУН РТ приводит к мысли о том, что это разные правовые явления и условия отбывания наказания, как это утверждалось ранее в юридической науке, не входят в содержание режима.

Условия отбывания наказания - это содержание наказания (кара), и они заключаются в том, что осужденному разрешается расходовать определенную сумму денег, находящихся на его лицевом счете, иметь определенное число краткосрочных и длительных свиданий в течение года, получать определенное количество посылок, бандеролей, а также проживать в общежитиях или камерах и т.п. [2]. Порядок же реализации условий отбывания наказания, то есть режим, регламентируется Правилами внутреннего распорядка исправительных учреждений. Общие положения Правил регламентируют и конкретизируют вопросы деятельности учреждений, чтобы создать наиболее благоприятные возможности для реализации предусмотренных законом порядка и условий исполнения и отбывания наказания в виде лишения свободы, охраны прав, законных интересов осужденных и исполнения ими своих обязанностей.

Таким образом, условия отбывания наказания, выражая различную степень изоляции осужденных, ограничения их прав, представляют собой качество наказания, то есть уголовно-карательную сущность. Порядок реализации наказания - это уголовно-исполнительное принуждение (режим) осужденных следовать условиям и правилам отбывания наказания. Данное принуждение не содержит элементов кары. Как видно из сказанного, режим лишения свободы регламентирует все стороны жизни и деятельности осужденных. Однако режим как таковой не регламентирует труд осужденных, проводимую с ними воспитательную работу, общеобразовательное и профессионально-техническое обучение. Режимные нормы уголовно-исполнительного права регулируют только условия воспитательной работы, общеобразовательного и профессионально-технического обучения, привлечения осужденных к общественно полезному труду. Перечень основных средств исправления, как представляется, не случайно начинается с режима отбывания наказания. Режим, в котором главным образом заключена кара как свойство наказания, выступает в качестве организационной основы применения и всех других средств исправления.

Другая проблема, которая связана с нарушением прав на защиту осужденного - разрешение осужденного на встречу с адвокатом лишь после его письменного обращения к руководству исправительного учреждения. Это положение статьи КИУН РТ на наш взгляд, не соответствует статье 92 Конституции Республики Таджикистан [1]. Согласно части 5 статьи 91 КИУН РТ, свидания с адвокатами осужденным предоставляются только по их заявлению. На наш взгляд, необходимо устранить ограничения права на доступ адвокатов к их подзащитным.

Действующее законодательство устанавливает прямое ограничение права осужденных на участие в выборах - "Граждане, содержащиеся в местах лишения свободы по приговору суда, не имеют права участвовать в выборах и референдумах" [1]. Лишение осужденного права быть избранным логично, но почему государство, признавая его своим гражданином, не оставляет возможности избирать своего представителя, который бы участвовал в управлении страной? Возможно именно в силу этого в Таджикистане до сих пор не перестает быть актуальным вопрос о защите прав осужденных… Получается, что в представительных органах власти

нет человека, который бы интересовался их положением. И если предоставить осужденным к лишению свободы их право избирать, то хотя бы раз в пять лет будут подниматься все проблемные вопросы пенитенциарной системы.

Завершая освещение этой актуальной проблемы, хотелось бы отметить, что, несмотря на то, что КИУН РТ учел социально-экономические преобразования в стране, изменения государственной политики в сфере исполнения уголовных наказаний, судебную практику, на наш взгляд, данный нормативный акт все еще требует дальнейшего теоретического осмысления, практической апробации, направленных на его совершенствование.

Использованная литература:

1. Конституция Республики Таджикистан от 6 ноября 1994 года с изменениями и дополнениями от 26 сентября 1999, 22 июня 2003 и 22 мая 2016 гг. // https://www.mmk.tj (время обращения 20 октября 2016 г.).

2. Кодекс исполнения уголовных наказаний Республики Таджикистан от 6 августа 2001 г. (ч.2 ст.15) // Ахбори Маджлиси Оли Республики Таджикистан, 2001 г., №7, ст. 505; 2003 г., №12, ст. 683; 2004 г., №7, ст. 455; 2005 г., №3, ст. 127; 2008 г., №3, ст. 190, №12, ч. 1, ст. 987; 2010 г., №7, ст. 552, №12, ч. 1, ст. 810; 2011 г., №6, ст. 443; 2012 г., №4, ст. 255, №7, ст. 716, №12, ч. 1, ст. 1018; 2013 г., №7, ст. 507, №12, ст. 880; 2015 г., №11, ст. 951, ст. 952; 2016 г., №3, ст. 129, №5, ст. 358; Закон РТ от 14.11.2016 г., №1360 // https://www.mmk.tj (время обращения 20 октября 2016 г.)

3. Шляпникова О.В. Актуальные проблемы уголовно-исполнительного законодательства российской федерации на современном этапе // Законодательство Российской Федерации на современном этапе. https://www.lawmix.ru

Некоторые актуальные проблемы теории прав человека

Баъзе масъалаҳои мубрами назарияи ҳуқуқи инсон

Some of the current problems of the theory of human rights

АБДУХАМИТОВ В.А.
Заведующий кафедрой уголовного права юридического факультета Российско-Таджикского (славянского) университета, кандидат юридических наук, доцент

Аннотация: В статье автор представляет свое видение некоторых проблем, связанных с теорией прав человека. По мнению автора, развитие и комплексная деятельность правоохранительных органов, в частности, прокуратуры, создаст условия для возможности использования человеком и гражданином своих законных прав и свобод.

Ключевые слова: права человека, свобода, гарантии, государство, правоохранительные органы, законы, международное право

Аннотатсия: Дар мақола муаллиф нуқтаи назари худро оид ба баъзе масъалаҳои марбут ба назарияи ҳуқуқи инсон пешниҳод менамояд. Ба фикри муаллиф, тараққӣ ёфтан ва фаъолияти комплексии мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, аз ҷумла, прокуратура шароит барои имконияти истифодаи инсон ва шаҳрванд ҳуқуқ ва озодиҳои қонунии худро шароит фароҳам меёбад.

Вожаҳои калидӣ: ҳуқуқи инсон, озодӣ, кафолат, давлат, мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, қонун, ҳуқуқи байналмилалӣ

Abstract: In this article the author presents his vision of some of the problems associated with the theory of human rights. According to the author, and the development of a comprehensive law enforcement, in particular, the Prosecutor's Office, will create the conditions for the possibility of using human and a citizen of their legal rights and freedoms.

Keywords: human rights, freedom and guarantees, the government, law enforcement, law, international law

Под правами человека необходимо понимать атрибутивное, неотъемлемое свойство личности, формирующееся в контексте социального бытия. Среди этих свойств выделяют, во-первых, разумность и способность человека к членораздельной речи, во-вторых, способность к общению, совместной целесообразной деятельности, в-третьих, важнейшим свойством человека являются его основные права и свободы [1, - С.39]. Права человека не могут быть переданы какому-либо другому лицу, организации или государству. Так как они являются неотчуждаемыми естественными правами и их передача или утрата невозможна в цивилизованном обществе.

Некоторые авторы считают, что права человека следует понимать как определенные социальные возможности, установленные законодательным путем и являющиеся неотъемлемой составной

частью правового статуса личности, обеспеченные соответствующими юридическими гарантиями и процедурами их реализации [2, - С.109].

На наш взгляд, данное понятие больше определяет средства и предпосылки для реализации прав человека. Аргументируя данное утверждение, важно отметить, что не всегда существование прав человека соотносятся с возможностью. Права человека существуют и тогда, когда человек отказывается от возможностей, либо просто не пользуется ими. Следовательно, без волеизъявления человека реализация не возможна. Это не так, потому что человек их имеет и пользуется своими правами и свободами, как благодаря волеизъявлению, так и без него. Например, активное избирательное право. Гражданин может проголосовать, явившись на выборы, т.е. совершить волевой акт и тем самым пользуюсь своим правом, а может и не пойти и не голосовать. Возможно по причине отсутствия того кандидата, за которого он бы проголосовал, либо по другой причине. Но он все ровно, не совершая волевой акт, воспользовался своим законным правом.

Теоретическими проблемами прав человека занимались и философы и политологи и конечно правоведы. К примеру, ученый юрист Л.С.Явич писал, «права человека – это социальный феномен, отражающий важные черты, свойства, качества человеческой личности, обусловленные данной исторического развития общества» [3, - С.64]. Из данного определения следует, что права человека, - явление социальное, следовательно, все научные дисциплины, основанные на социологии, изучают права человека, либо как-то пересекаются с ними.

К основным источникам прав человека относят ряд основополагающих международно-правовых актов:

1) Всеобщая декларация прав человека ООН, принятая 10 декабря 1948 года;

2) Конвенция о защите прав человека и основных свобод Совета Европы, принятая 21 сентября 1970, а также протоколы к ней (региональный уровень);

3) Американская конвенция о правах человека, принятая 22 ноября 1969 года (региональный уровень);

4) Африканская хартия прав человека и народов принятая 26 июня 1981(региональный уровень);

5) Конвенция Содружества Независимых Государств о правах и основных свободах человека, которая была заключена 26 мая 1995 года.

Данные международные нормативные правовые акты сыграли важную роль в становлении прав человека, но не только международные акты XX века явились толчком развития права прав человека. Следует помнить о Французской декларации прав человека и гражданина, которая была принята 26 августа 1789 года, которая была важнейшим документом Великой французской революции. Основной смысл которой, сводится к равноправию и свободе каждого гражданина от рождения. Декларация закрепила свободу личности, свободу слова, свободу убеждения, а также право на сопротивление угнетению и еще ряд естественных прав человека и оказало огромное влияние на формирование прав человека во всем мире. Французская декларация была включена ЮНЕСКО в 2003 году в реестр «Памяти мира» [4].

Важно подчеркнуть, что права человека - это явление определенной временной формации, исторического развития государства или группы государств. Например, в античности, институт рабства, который перечеркивал первостепенные права человека (свобода, равенство, защищенность и т.д.). Тоталитарный режим отрицал даже возможность использования прав человека. Похожая ситуация возникала и в монархических державах. Существование прав человека в нормативно-правовых актах не всегда гарантировало их существование на

практике. Например, ст. 4 Конституции СССР 1977 года, которая звучит следующим образом – «Советское государство, все его органы действуют на основе социалистической законности, обеспечивают охрану правопорядка, интересов общества, прав и свобод граждан», «де-юре» существовала, однако «де-факто» ее применение было фиктивным.

Практическая имплементация прав человека очень сложная и многогранная деятельность. Проблема их реализации заключается в определенных причинах. Государственная власть должна быть готова к возникновению, применению и защите прав человека. Готовность можно поделить на экономическую, социально-культурную, а также политическую. Должна быть достигнута определенная ступень социального развития. Правосознание и правовая культура, а также правовое воспитание должны быть на соответствующем уровне. Только воспитанное, информационное и образованное общество сможет умело и бескорыстно пользоваться и защищать свои права.

Права человека могут существовать только лишь в социуме, среди людей, следовательно, права человека явление социальное. Можно выделить следующие характерные особенности прав человека:

1) приобретают свою силу с рождения человека и заканчиваются либо со смертью, либо в случае потери правосубъектности;

2) права человека являются естественными правами и не могут быть отчуждены;

3) могут возникнуть лишь в подготовленном нравственно-культурном цивилизованном обществе;

4) должны быть обеспеченны государством и санкционированные обществом;

5) устанавливаются нормативными правовыми актами;

6) действие прав человека не может быть прекращено государством, за исключением нормативно-установленных исключительных ситуаций (во время чрезвычайного положения, войны, природных катаклизмов и т. п.).

По источникам возникновения права человека делятся на естественные и позитивные. Под естественными правами следует понимать права человека, которыми человек наделен в силу естественного хода жизни человека, данные человеку от природы и не сотворенные обществом. Такие права, как правило, задекламированы в международных актах о правах человека и государства - участники не имеют вносить оговорки в основные положения. Прямым отражением международных актов по правам человека являются конституции государств. Например, ч. 4 ст. 15 Конституции РФ, также подчеркивается соблюдение международных договоров, - «Общепризнанные принципы и нормы международного права и международные договоры Российской Федерации являются составной частью ее правовой системы. Если международным договором Российской Федерации установлены иные правила, чем предусмотренные законом, то применяются правила международного договора». Благодаря таким положениям конституции, в России действует ряд международных правовых актов, посвященных правам человека.

Говоря о позитивном праве, необходимо обратится к теории позитивного права, которая является противоположностью естественных прав. В данной ситуации права человека понимаются как категория прав, установленная государством.

«Без закона нет прав человека», таков принцип естественной теории прав человека. В естественной теории закон фиксирует уже существующие права человека, а в позитивной теории создает их. Можно выделить три основных поколения прав человека. Первым является – формирование гражданских и политических права. Данные права являются наиболее древними. Они появились благодаря появлению в XVIII веке европейской и американской

политико-правовой философии. А в дальнейшем нашли свое отражение в международном праве. Например, во Всеобщей декларации прав человека, а также на региональном уровне (Европейская конвенция о защите прав человека и основных свобод).

Особенностью данного поколения является то, что данные права относятся к индивидам. Выделяют ряд индивидуальных прав,- «право на жизнь, право на свободу и личную неприкосновенность чести, жизни, жилища, свободу передвижения и выбора места жительства, свободу совести, свободу выбора национальности и языка общения и др.» [6].

Имплементирование и существование вышесказанных «личных прав», обеспечивает мир и спокойствие в том, или ином государстве, а также обеспечивает в комплексном воздействии международную безопасность. Политические права и свободы – есть возможность принимать участие в политической жизни страны человека и гражданина обеспеченная государственной властью и правовыми нормами. Как основа демократии политические права и свободы являются ключевыми правами в реализации гражданами своих прав, свобод и законных интересов.

Также политические права и свободы являются еще одним гарантом безопасности человека и гражданина, а также международной безопасности. Вторым поколением прав является формирование экономических и социальных прав. Формирование данных прав происходило благодаря борьбе народов за повышение материального благосостояния и обеспечения культурного статуса.

Определенное влияние на второе поколение права прав человека оказала Конституция СССР 1936 года, хотя она и являлась в большинстве своем фиктивной, а права и свободы, которые там содержались, были сильно преувеличены на практике. Тем не менее, Конституция 1936 закрепила целый ряд положений прав человека и в результате оказала резонанс на мировое сообщество. В Конституции СССР были закреплены: право на труд и свободный выбор работы, социальное обеспечение на отдых, досуг, образование и т. д.

Следующим поколением права прав человека являются коллективные права. Суть данных прав человека заключается в том, что человек как явление социальное, без общества существовать не может. Следовательно, человек всегда относится к тому или иному сообществу, которое образуется по разным направлениям и интересов. Кто–то, выращивает растения, кто – любит вязать, слушать рок музыку, а кто-то, – является верующим определенной религии, или относится к той или иной национальности, и т п. А как уже было сказано, что человек явление социальное, следовательно, он выбирает коллектив по своим интересам. Социальные общности являются связующим звеном между отдельным человеком, социумом и даже мировым сообществом в целом, а также между индивидуальными и коллективными правами человека [7, - С.45].

Право прав человека третьего поколения появилось в конце 70-х прошлого века под различными наименованиями. Фигурировали следующие названия: коллективное право; солидарное право; синтетическое право; право народов. Можно выделить ряд источников третьего поколения прав человека:

1) Декларация о правах народов и мир (резолюция 33/73, 39/11);

2) Декларация о праве на развитие (резолюция 41/128 от 4 декабря 1986 года); Пакт о правах человека. Пакт закрепляет право народов на самоопределение, которое является для многих стран мира общепризнанным принципом международного права [8].

Некоторые ученые, а в частности Ф.М. Рудинский, выделяют четвертое поколение прав человека. Прежде всего, касаясь данной концепции, можно сказать, что речь идет о появлении новых

угроз международной безопасности и нарушении прав человека. Можно говорить о проблемах экологической безопасности. Например, экологическая катастрофа в Японии на Факусиме 1, которая произошла 11 марта 2011 по вине руководства АЭС, и конечно по вине государственного аппарата Японии. Ошибка, заключающаяся в недостаточном обеспечении безопасности на АЭС, подорвала безопасность всей Европы, американского континента (в частности в Китае уже выпали радиационные осадки). Бурный рост строительства, потенциально опасных промышленных, химических и иных объектов, требует задуматься об обеспечении безопасности не в конкретном отдельном государстве, а обо всем мировом сообществе в целом. Проблема международной экологической безопасности носит глобальный, интернациональный характер. И требует мобильного и комплексного решения проблемы [7].

Говоря о новых угрозах человечества, стоит определить проблему международной безопасности в сфере информатизации и телекоммуникаций. Весь мир охвачен угрозой компьютерных вирусов, кражей и использованием не по назначению баз данных, воровство со счетов кредитных карт и т.д. На сегодняшний день нет определения кибертерроризма, который по нашему мнению, скоро даст о себе знать. Данные угрозы имеют свое начало как в личных правах человека, коллективных, так и на международном уровне. И таким образом подрывают международную безопасность в сфере информатизации и телекоммуникаций.

И еще, по нашему мнению, одна из опаснейших угроз - это угроза международной транспортной безопасности. Каждый день, каждый час и каждую минуту люди разных стран и народов совершают передвижение на транспорте либо внутри конкретной страны, либо в другие страны, а возможно и транзитом, через несколько стран. Данные действия совершаются согласно праву человека, право на передвижение и выбор места жительства и др. Передвижение на транспорте само по себе является действие, связанное с риском. А во времена бурно развитого международного терроризма такой риск возрастает десятикратно. Имеет место сказать о взрыве в аэропорте «Домодедово» в городе Москве, повлекшего десятки жертв. По нашему мнению - это одна из опаснейших проблем международной безопасности, которая только набирает обороты. Следовательно, четвертое поколение права прав человека имеет место быть и на данный момент, должным образом не урегулировано как в правовом, так и в практическом плане.

Развитие права прав человека и международного права, а если точнее, международной безопасности в целом, а также гражданского общества, правосознания и правоохранительных структур мирового сообщества. Гражданское общество как «вечный двигатель демократии соблюдении прав человека и мира и спокойствия» призвано решить ряд проблем международной безопасности и содействовать в обеспечении прав человека и гражданина. Юридически образованное общество, с правовым «правильным воспитанием», а как следствие с высоким уровнем правосознания, также решает перечень вопросов, в том числе соблюдение прав человека и сводящих на нет перечень проблем грозящих мировому сообществу [8].

Развитие и естественно комплексная деятельность правоохранительных органов мира, а в частности, прокуратуры, создаст крепкую броню, способную отразить большую часть угроз международной безопасности, как на универсальном уровне, так и на региональном уровне. Реализовывая, тем самым возможность использования человеком и гражданином своих законных прав и свобод.

Литература и использованные источники:

1. Права человека: Учебное пособие // Под ред. А.Д.Гусевой, Я.С.Яскевича. – Минск: «Тетра Системс», 2002.
2. Сунн Юн Тао. Сущность и назначение прав человека / Московский журнал международного права. 1999.
3. Явич Л.С. Сущность права. – Л., 1985.
4. Original Declaration of the Rights of Man and of the Citizen (1789-1791). UNESCO Memory of the World Programme.
5. Конституция Российской Федерации, принятая 12 декабря 1993. Раздел I, глава 1, ст.15, ч.4.
6. Права человека в международном и внутригосударственном праве: Учебник для вузов // Отв. ред. Р.М. Валеев. – Казань. 2011.
7. Гусев А.Д., Яскевич Я.С., Гафарова Ю.Ю. и др. Права человека: Учебное пособие // Под общ. ред. А.Д. Гусева и Я.С Яскевич. – Минск, 2002.
8. Ngnyen Quoqc Dihn, Droit International Public. 6 edition. – Paris. Pedone.

ОҒОЗ НАМУДАНИ ПАРВАНДАИ ҶИНОЯТӢ ТИБҚИ КОДЕКСИ МУРОФИАВИИ ҶИНОЯТИИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

ВОЗБУЖДЕНИЕ УГОЛОВНОГО ДЕЛА ПО УГОЛОВНО-ПРОЦЕССУАЛЬНОМУ КОДЕКСУ РЕСПУБЛИКИ ТАДЖИКИСТАН

INITIATION OF CRIMINAL PROCEEDINGS ON THE CODE OF CRIMINAL PROCEDURE OF THE REPUBLIC OF TAJIKISTAN

АРИПОВ А.Л.
сардори кфедраи мурофиаи чиноятии
факултети № 2 Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон,
номзади илмҳои ҳуқуқ, майори милитсия

ЛАТИПОВ М.Л.
муаллими калони кафедраи мурофиаи ҷиноятии факултети
№ 2 Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон,
капитани милитсия

Аннотатсия: Мақола тавсифи давраи нахустини мурофиаи ҷиноятӣ – оғоз кардани парвандаи ҷиноятиро дар бар гирифтааст. Дар он моҳият ва вазифаи ин давра шарҳ дода шуда, фарқият ва таъиноти оғози парвандаи ҷиноятӣ аз дигар давраҳои мурофиаи ҷиноятӣ нишон дода шудааст. Муаллифон дар асоси таҳлили меъёрҳои Кодекси мурофиавии ҷиноятӣ, аломатҳои ҷиноятро ҳамчун асос барои оғози парвандаи ҷиноятӣ ишора мекунанд.

Вожаҳои калидӣ: оғоз намудани парвандаи ҷиноятӣ, сабабҳо, асос, маълумот, аломатҳои ҷиноят, таркиби ҷиноят.

Аннотация: В статье рассматривается первоначальная стадия уголовного процесса – возбуждение уголовного дела. На основании анализа норм Уголовно-профессуального кодекса авторами раскрывается сущность и назначение данной стадии, дается описание признаков преступления как основания для возбуждения уголовного дела.

Ключевые слова: возбуждение уголовного дела, поводы, основание, сведения, признаки преступления, состав преступления.

Annotation: In the article the initial stage of the criminal proceedings - criminal proceedings. Based on the analysis of the norms of the Criminal Code professualnogo

author reveals the essence and purpose of this step is a description of a crime as a basis for criminal proceedings.

Keywords: criminal case, reasons, basis, information of a crime, the offense.

Оғози правандаи ҷиноятӣ яке аз давраҳои мурофиаи ҷиноятӣ буда он дар навбати худ саршавии пешбурдро оид ба содир шудани ҷиноят ибтидо мебахшад. Он давраи нахустин буда, аҳамияти назариявӣ ва амалии ин марҳила афзалан дар муайян намудани саршавии муносибатҳои мурофиави-ҷиноятӣ дида мешавад. Ин давра ҳаҷман нисбатан аз дигар давраҳои мурофиаи ҷиноятӣ хурдтар буда аз рӯи мазмун қадре мураккабтар мебошад. Давраи оғози парвандаи ҷиноятӣ аз лаҳзаи ворид шудани иттилоот дар бораи ҷиноят ба мақомоти таъқиби ҷиноятӣ сар шуда, то баровардани қарор дар бораи оғоз кардани парванаи ҷиноятӣ ва ё рад кардан аз оғози парвандаи ҷиноятӣ давом мекунад. Моҳияти оғоз кардани парвандаии ҷиноятӣ дар он аст, ки мақомоти таҳқиқ, таҳқиқбаранда, муфаттиш ё прокурор маълумот оид ба кирдори дорои аломатҳои ҷиноятбударо гирифта, ҷой доштан ё надоштани асосҳои воқеӣ (факт) ва хуқуқиро барои ибтидо бахшидан барои тафтишот муқарар мекунанд [1, - С.122]. Аз натиҷаи таҳлили қонуни мурофиавӣ-ҷиноятӣ, ки он тартиби оғоз намудани парвандаи ҷиноятиро муқаррар мекунад, ба чунин хулоса омадан мумкин аст. Бахусус, дар моддаи 140 Кодекси мурофиави-ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд – КМҶ ҶТ), сабабҳо ва асоси оғози парвандаи ҷиноятӣ нишон дода шудааст. Ба сифати сабаб, ариза дар бораи ҷиноят, ҳозир шудан бо иқрори гуноҳ, иттилооти шахсони мансабдори корхона, муассиса ва ташкилот, иттилоот дар воситаҳои ахбори омма, инчунин аз ҷониби таҳқиқбаранда, муфаттиш ё прокурор бевоста ошкор кардани аломатҳои ҷиноят, баромад мекунанд. Яъне сабабро ҳамчун манбае, ки дар он иттилоот дар бораи ҷиноят ба расмият дароварда шудааст, маънидод кардан мумкин аст. Ба сифати асос барои оғоз кардани парвандаи ҷиноятӣ бошад ибораи «…ба даст овардани маълумоте, ки ба аломатҳои ҷиноят ишора мекунанд», баромад мекунад [2].

Вобаста ба ин муқаррарот дақиқтар истода мегузарем. Қонуни мурофиавӣ-ҷиноятӣ дар ин муқаррарот мазмуни васеъ ва мураккабро ҷой намудааст. Дар он на танҳо мазмуни мурофиавӣ, балки мазмуни хуқуқӣ-ҷиноятӣ низ ҷой дорад. Умуман, ин ибора, ҳамчун муқаррот дар шакли «номуайян» дарҷ карда шудааст. Яъне асос барои оғоз намудани парвандаи ҷиноятӣ ин дастрас шудани маълумотро дар назар дорад, ки он ба аломатҳои ҷиноят ишора мекунанд. Ҳамзамон чӣ гуна будани маълумот ва муҳимтараш дар кадом ҳаҷм будани он, дар қисми дигари муқаррарот оварда шудааст. Дар он мафҳуми басандагӣ ва кифоя будани маълумот бо дигар мафҳум – «аломатҳои ҷиноят», вобаста карда мешавад. Яъне қонуни мурофиявӣ-ҷиноятӣ аломатҳои ҷиноятро оид ба ҳолати кирдори содиршуда мушаххас муайян накардааст. Ин ҳамчун камбудии қонуни мурофиавӣ-ҷиноятӣ ба ҳисоб намеравад.

Дар воқеъ, пешбинӣ намудани доираи муайяни аломатҳо ва меъёри «басандагии» онҳо, ки метавонад ҳамаи ҷиноятҳоро ҳам дар бар гирад ва ба ҳамаи ҳолатҳои оғоз намудани ҳам парвандаи ҷиноятӣ мувофиқ биёяд, ғайриимкон аст. Барои ҳар як кирдори содиршуда вобаста аз ҳолати кор ва тарзи содиршавии он, ба даст овардани маълумот, аниқтараш ҷой доштани аломатҳои ҷиноят дар ин кирдор, ба якчанд ҳолатҳо вобастагӣ дорад. Ба мисоли он гузаштани вақт аз лаҳзаи содир шудани кирдор, аёнии аломатҳои дар воқеъ содир шудани ҷиноят, ва дигар ҳолатҳоро гуфтан мумкин аст.

Аз ин рӯ, оид ба ҳар ҳодисаи содиршуда вобаста ба тарзи содиршавии он, як ё якчанд аломати ҷиноят ба даст оварда мешавад, ки барои оғози парвандаи ҷиноятӣ чун асос истифода мешаванд. Зеро иборае, ки барои оғози парвандаи ҷиноятӣ дар КМҶ ба сифати асос истифода карда мешавад, ҳамчун эҳтимолияти содир шудани ҷиноят ва зарурияти гузаронидани тафтишоти пешакиро дар назар дорад. Ба сифати «предмети» муайянкунӣ дар қисми дигари ибора, аломатҳои ҷиноят гуфта шудаанд. Барои ин ба соҳаи ҳуқуқи ҷиноятӣ, институти ҷиноят, аз ҷумла аломатҳои он назар мекунем. Дар ҳуқуқи ҷиноятӣ ба сифати аломатҳои ҷиноят:

- кирдори ба ҷамъият хавфнок;
- гунаҳкорона содир шудани кирдор;
- зиддиҳуқуқи будани кирдор;
- сазовори ҷазо будани кирдор, баромад мекунанд [3].

Барои оғоз намудани парвандаи ҷиноятӣ тибқи банди 5 қ.1 м. 140 КМҶ ҶТ, мавҷуд будани ин аломатҳо, аниқтараш маълумоте, ки ба аломатҳои ҷиноят ишора мекунанд, басанда мебошанд [2]. Аз ин рӯ, қонуни мурофиавӣ-ҷиноятӣ ин масъаларо низ кушода мондааст. Воқеъан ҳам, дар як ҳодисаи ошкоршуда ба ҷой доштани ҷиноят танҳо яке аз ин аломатҳо ишора мекунад, дар дигар ҳолатҳо бошад, муайян намудани як чандтои онҳо, инчунин ҷой надоштани ҳолатҳое, ки пешбурди парвандаро истисно мекунанд, зарур мешавад.

Бинобар ин қонуни мурофиави-ҷиноятӣ, ба сифати асоси оғоз кардани парвандаи ҷиноятӣ, аломатҳои ҷиноятро муқаррар намудааст. Минбаъд муайян намуани аломатҳои таркиби ҷиноятро дар кирдор тафтишоти пешакии парвандаи ҷиноятӣ ҳал мекунад. Аз ин ки дар моддаи 27-и КМҶ омадааст: «Дар мавридҳои зерин парвандаи ҷиноятӣ оғоз карда намешавад ва парвандаи ҷиноятии оғозшуда қатъ карда мешавад, агар дар кирдори содиршуда аломатҳои таркиби ҷиноят мавҷуд набошанд» [2]. Чунончи агар парвандаи ҷиноятӣ бо аломатҳои ба ҷиноят ишоракунанда ҳамчун асос барои оғози парванда шуда бошад, мумкин аст мутобиқи ин талабот ҳангоми мавҷуд набудани аломати таркиби ҷиноят дар кирдор, пешбурди парвандаи ҷиноятӣ қатъ карда шавад. Яъне аломатҳои ба ҷиноят ишоракунанда барои оғози парвандаи ҷиноятӣ, басанда мебошанд ва агар дар рафти тафтишоти пешакӣ муайян карда шавад, ки дар кирдор аломатҳои таркиби ҷиноят мавҷуд нестанд, таҳқиқбаранда, муфаттиш ё прокурор метавонад минбаъд пешбурди парвандаи ҷиноятиро бо ин асос қатъ кунад.

Муайян намудани аломатҳои таркиби ҷиноят дар кирдор инҳо мутобиқи моддаи 11-и Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон асос барои ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашидани шахс ва бандубаст кардани ҷиноят мебошад, на барои оғоз намудани парвандаи ҷиноятӣ. Муайян намудани аломатҳои таркиби ҷиноят дар кирдор муҳлат ва воситаҳои мурофиавии назаррасро талаб мекунад.

Муҳлати пешбини намудаи КМҶ барои оғози парвандаи ҷиноятӣ, аз лаҳзаи ворид шудани иттилоот дар бораи ҷиноят се шабонарӯз мебошад, ки дар ин муддат муайян намудани аломатҳои таркиби ҷиноят, бо риояи ҳамаи муқарраротҳои қонуни мурофиаи ҷиноятӣ, ғайриимкон мебошанд. Зеро дар ин муҳлат қонуни мурофиавӣ-ҷиноятӣ танҳо азназаргузаронии ҷойи ҳодиса, гирифтани баёнот ва ҳуҷҷатҳо, гузаронидани ревизия ва тадқиқотҳоро пешбинӣ намудааст. Ин воситаҳои мурофиавии пешбинишуда барои ҳал кардани масъалаи ҷой доштани кирдор ва аломатҳои ҷиноят басанда мебошанд.

Барои муайян намудани аломатҳои таркиби ҷиноят бошад, он нокифоя мебошад.

Ҳамин тариқ, ба хулосае омадан мумкин аст, ки барои оғоз намудани

парвандаи ҷиноятӣ ҳам сабаб ва ҳам асос, ки он афзалан ба ҳуқуқи ҷиноятӣ мансуб мебошад, зарур аст. Мавҷуд будани сабаб ва аломатҳои ҷиноят – ба ҷамъият хавфнок будани кирдор, гунаҳкорона содир шудани кирдор, зиддиҳуқуқӣ будани кирдор ва сазовори ҷазо будани кирдор, барои оғози парвандаи ҷиноятӣ басанда мебошанд. Ҳамзамон доираи кадом аз аломатҳои ҷиноят ва дар кадом ҳаҷм басанда будани чунин маълумот, дар КМҶ пешбинӣ карда нашудааст. Муайян кардани он аз ҳолатҳои мушаххаси ҷойдошта, вобаста ба ҳодисаи ошкоршуда, алоқаманд мебошад. Вазифа ва таъиноти давраи оғоз намудани парвандаи ҷиноятӣ дар он аст, ки вай саршавии муносибатҳои мурофиавӣ-ҷиноятиро ибтидо мебахшад ва асосро барои гузаронидани тафтишоти пешакӣ муайян менамояд.

АДАБИЁТИ ИСТОФОДАШУДА

1. Ғозиев М.С. Мурофиаи ҷиноятӣ. - Душанбе: «Деваштич», 2009. - С 122;

2. Кодекси мурофиавӣ-ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 03.12.2009 с. // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, с.2009, №12, мод.815; мод.816 (дар таҳрири Қонунҳои ҶТ аз 23.11.2015 с., № 1229; аз 15.03.2016 с., №1275);

3. Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 21.05.1998 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, с.1998, № 9, мод.68, мод.69; (дар таҳрири Қонунҳои ҶТ аз 26.07.2014 с., №1088; № 1089).

О ПРАВАХ И СВОБОДАХ ЧЕЛОВЕКА И ГРАЖДАНИНА В РОССИИ

ОИД БА ҲУҚУҚ ВА ОЗОДИҲОИ ИНСОН ВА ШАҲРВАНД ДАР РОССИЯ

ON THE RIGHTS AND FREEDOMS OF MAN AND CITIZEN IN RUSSIA

МАНСУРОВ У.А.
Проректор по международным связям Российско-Таджикского (славянского) университета, кандидат юридических наук, доцент

Аннотация: В статье представлены размышления автора о сущности прав и свобод человека, даётся определение данного института применительно к России. Подчеркивается, что в России признаются и гарантируются права и свободы человека и гражданина согласно общепризнанным принципам и нормам международного права и в соответствии с Конституцией страны. Автор уверен, что государство устанавливает права и свободы в законе и обязано каждому человеку их гарантировать и обеспечить защиту.
Ключевые слова: права, свободы, человек, гражданин, гарантия, защита, международные правовые акты

Аннотатсия: Дар мақола муаллиф фикрҳои худ оид ба моҳияти ҳуқуқ ва озодиҳои инсон, инчунин, мафҳуми ин институтро аз нуқтаи назари Россия пешниҳод менамояд. Муаллиф таъкид намуд, ки дар Россия ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шаҳрванд тибқи принсипҳо ва меъёрҳои ҳуқуқи байналмилалӣ, ҳамчунин Конститутсияи ин давлат кафолат ва эътироф медиҳад. Муаллиф итминон дорад, ки давлат ҳуқуқ ва озодиҳои ҳар як инсон ва шаҳрвандро кафолат дода, ҳимояи онҳоро таъмин бояд намояд.
Калидвожаҳои: ҳуқуқ, озодӣ, одамон, шаҳрвандон, кафолати, мудофиа, санадҳои ҳуқуқии байналмилалие,

Abstract: The article presents the author's reflections on the essence of human rights and freedoms, given the definition of the institution in relation to Russia. It is emphasized that Russia recognizes and guarantees the rights and freedoms of man and citizen according to the universally recognized principles and norms of international law and in accordance with the Constitution. The author believes that the state establishes the rights and freedoms in law and the obligation of every human being to guarantee and protect.
Keywords: rights, freedom, people, citizens, guarantee, defense, international legal acts

Одной из важных задач современного демократического правового государства является реализация интересов людей, которая возможна через создание определенных взаимоотношений между индивидуумом, обществом и государством, воплощенных в правах и свободах человека.

Под правами человека понимаются определенные возможности (свободы) человека, необходимые для его существования и развития в конкретно-исторических условиях [1, – С.170], независимо от расовых, национальных

или социальных различий. При этом права человека включают и свободы (например, свобода слова, свобода политических убеждений и т.д.). Права и свободы человека понимаются в узком и широком значении. В узком значении под правами человека понимаются те права, которые присущи каждому человеку от рождения (право на жизнь, право на неприкосновенность и др.) и не предоставляются государством, а охраняются и гарантируются независимо от конституционно-правового закрепления. В широком значении права человека включают весь обширный комплекс прав и свобод человека и гражданина, и их различные виды.

Права человека являются универсальной категорией, которые вытекают из самой природы человека и возможности пользоваться наиболее важными благами, интересами и условиями безопасного и свободного существования личности в обществе и государстве.

В качестве международных правовых актов, определяющих права и

свободы человека, относятся: Устав Организации Объединенных Наций (далее – ООН) 1945 г., Всеобщая декларация прав человека 1948 г., Европейская конвенция о защите прав и основных свобод человека 1950 г., Международный пакт о гражданских и политических правах 1966 г., Международный пакт о об экономических, социальных и культурных правах 1966 г. и др.

В свою очередь к нормативным правовым актам, закрепляющим и гарантирующим права и свободы человека и гражданина России, относятся:

- Конституция РФ 1993 г.,
- Декларация права и свобод человека и гражданина 1991г.,
- Федеральный Закон от 12.06.2002 № 67-ФЗ (ред. от 03.11.2015) «Об основных гарантиях избирательных прав и права на участие в референдуме граждан Российской Федерации» и др.

В России признаются и гарантируются права и свободы человека и гражданина согласно общепризнанным принципам и нормам международного права и в соответствии с Конституцией РФ [2]. Основными из них являются:

- признание человека, его прав и свобод высшей ценностью (ст. 2);
- признание и гарантия прав и свобод человека и гражданина согласно

общепризнанным принципам и нормам международного права и в соответствии с Конституцией РФ (ч. 1 ст. 17);

- неотчуждаемы и принадлежат каждому от рождения (ч. 2 ст. 17);
- осуществление прав и свобод человеком и гражданина не должно

нарушать права и свободы других лиц (ч. 3 ст. 17);

- права и свободы человека и гражданина являются непосредственно

действующими (ст. 18);

- все равны перед законом и судом (ч. 1 ст. 19);
- гарантия равенства прав и свобод человека и гражданина независимо от пола, расы, национальности и т.д. (ч. 2 ст. 19);
- запрещение использования прав и свобод человека для насильственного изменения конституционного строя, разжигания расовой, национальной, религиозной ненависти для пропаганды насилия и войны и т.д.

Установленные Конституцией РФ и другими нормативными актами права и свободы человека и гражданина в зависимости от сферы проявления в общественных отношениях подразделяются на личные (гражданские), политические, социально-экономические и культурные.

К числу личных прав относятся право на жизнь (смертная казнь применима только за особо тяжкие преступления против жизни), право на достоинство личности, право на свободу и личную неприкосновенность, право на неприкосновенность частной жизни [3]. Важное значение имеет свобода передвижения, включая свободу

покидать территорию России. Гражданам России гарантируется право беспрепятственного въезда в страну.

К числу политических прав и свобод относятся право на свободу слова, право на объединение в союзы для защиты своих интересов, право на проведение собраний, митингов, демонстраций и др. А важными социально-экономическими правами являются право частной собственности на различные виды имущества, в том числе право собственности на землю, а также право на свободный труд. Материнство, детство и семья находятся под защитой.

В юридической литературе принято выделять внутригосударственные и международные механизмы защиты прав и свобод человека и гражданина.

К внутригосударственным механизмам защиты прав и свобод человека относятся: судебная защита (ч. 1 и 2 ст. 46 Конституции РФ), в том числе и право на получение квалифицированной юридической помощи (ст. 48); рассмотрение жалоб Конституционным Судом РФ; институт Уполномоченного по правам человека в РФ и др. Одним из наиболее демократических способов защиты прав и свобод человека является судебная защиты. При этом установлена презумпция невиновности в совершении преступлений: обвиняемый считается невиновным до тех пор, пока его вина не будет доказана в предусмотренном законом порядке и установлена вступившим в законную силу приговором суда (ч. 1 ст. 49), свидетельский иммунитет (ч. 1 ст. 51) и т.д. [4].

К международным механизмам защиты прав и свобод человека составляют специальные органы, осуществляющие международный контроль за деятельностью государства в сфере обеспечения и охраны прав человека. Такой контроль реализуется как на универсальном уровне, т.е. в рамках ООН, так и на региональном уровне, например, в рамках Совета Европы, Содружества Независимых Государств и др.

Существенное значение в рамках ООН имеет Верховный комиссар ООН по правам человека. Жалобу (сообщение) в Управление Верховного комиссара по правам человека может направить, как отдельный человек, так и группа лиц, которые являются жертвами нарушений прав человека или обладают достоверной информацией о таких нарушениях.

К числу региональных международных органов и наиболее эффективно работающих в Европе относится Европейский Суд по правам человека (далее – ЕСПЧ). В ЕСПЧ могут обращаться, как государства-участники, международные организации, так и физические лица, которые стали жертвами нарушения Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод 1950 г. со стороны властей. Решение ЕСПЧ является окончательным и обязательным для государств-участников Конвенции. Как известно, Россия ратифицировала эту Конвенцию [4].

Следует отметить, что международные механизмы защиты прав человека являются существенным дополнением внутригосударственного механизма. Тем самым проблема соблюдения и защиты прав человека перестала быть исключительно внутренним делом отдельных государств, а стала одним из направлений международной политики.

Таким образом, права и свободы человека и гражданина – естественные свойства каждого человека, существующего и участвующего в общественных отношениях. При этом государство не «дарует» права и свободы, а устанавливает их в законе и обязано каждому человеку их гарантировать и обеспечить защиту.

Только в этом случае, как мы полагаем, государство можно считать демократическим и правовым. В случаях, когда государство игнорирует права и свободы человека или ущемляет их, препятствует их осуществлению или создает условия для реализации прав только для избранных групп, сословий

или классов, то оно не может характеризоваться как демократическое и правовое.

Литература и использованные источники:

1. Радько Т.Н. Теория государства и пава в схемах и определениях: учебное пособие. – М.: Проспект, 2014.

2. Конституция Российской Федерации (принята всенародным голосованием 12.12.1993) (с учетом поправок, внесенных Законами РФ о поправках к Конституции РФ от 30.12.2008 № 6-ФКЗ, от 30.12.2008 № 7-ФКЗ, от 05.02.2014 № 2-ФКЗ, от 21.07.2014 № 11-ФКЗ) // СЗ РФ. – 2014. – № 31.

3. Крылова З.Г. Основы права: учебник. – М.: Высшая школа, 2000. – [Электронный ресурс] – Режим доступа. URL: http://www.bibliotekar.ru (Дата обращения: 12.12.2015).

4. Каковкина Е.Н. Конституционное (государственное) право России. Институт основных прав и свобод человека и гражданина в РФ: Курс лекций // http://www.konspekt.biz (Дата обращения – 15.12.2016 г.).

КОРРУПЦИЯ В ОБЩЕСТВЕ С ТОЧКИ ЗРЕНИЯ ИСЛАМА

КОРРУПСИЯ ДАР ҶОМЕА АЗ НИГОҲИ ИСЛОМ

CORRUPTION IN THE SOCIETY IN TERMS OF ISLAM

САИДЗОДА З.А.
Заместитель начальника Академии МВД Республики Таджикистан, начальник факультета №4 Академии МВД Республики Таджикистан, кандидат юридических наук, полковник милиции

ХАЙРУЛЛОЕВ Ф.С.
Профессор кафедры государственно-правовых дисциплин факультета №2 Академии МВД Республики Таджикистан, кандидат юридических наук

Аннотация: В статье авторы попытались рассмотреть одну из актуальных проблем современного общества – проблему коррупции с позиции исламских ценностей. Авторами предлагаются некоторые рекомендации, способствующие решению данной проблемы.
Ключевые слова: коррупция, Ислам, взятка, реформа, суд, чиновник, должностное лицо

Аннотатсия: Дар мақола муаллифон кӯшиш намудаанд, ки яке аз проблемаҳои мубрами ҷомеаи имрӯза, яъне проблемаи коррупсияро аз нигоҳи арзишҳои исломӣ баррасӣ намоянд. Дар охир муаллиф баъзе тавсияҳоро пешниҳод кардааст, ки ба ҳалли проблема сабаб шуда метавонад.
Вожаҳои калидӣ: коррупсия, Ислом, ришва, ислоҳот, суд, хизматчӣ, шахси мансабдор

Annotation: The authors tried to examine one of the most urgent problems of modern society - that is, the problem of corruption from the perspective of Islamic values. At the end the authors offers some recommendations to help solve the problem.
Keywords: corruption, Islam, bribe, reform, court clerk, officer

Многие современные исследователи считают, что коррупция выходит за рамки национальных границ и требует глобального подхода, потому что доходы от нее после «отмывания» включаются в мировые и национальные финансовые потоки,

подрывая государственные и международные институты власти и экономики. Она стала серьезно угрожать верховенству закона, правам человека, подрывать доверие к власти, принципам государственного управления, равенства и социальной справедливости.

Хотелось бы оговориться, что в Послании Лидера нации, Президента Республики Таджикистан Маджлиси Оли Республики Таджикистан от 22 декабря 2016 г. был сделан особый акцент на данную проблему в таджикском обществе. Проблема коррупции характеризируется как одна из главных препятствий, мешающих социально-экономическому развитию страны, которая особо беспокоит граждан. Особенно высок уровень коррупции в деятельности правоохранительных органов, судов, сфер землеустройства и здравоохранения, по делам религии, упорядочения традиций, торжеств и национальных обрядов, регистрации актов гражданского состояния и военных комиссариатов [1].

Таким образом, глава страны подчеркнул важность решения данной проблемы для будущего таджикского народа, а борьбу с коррупцией считает приоритетным направлением деятельности государства.

Ислам наложил категорический запрет на всякое незаконное присвоение имущества других людей. Так в Коране говорится: «О вы, которые уверовали! Не стяжайте имущества друг друга неправедным путем, а только путем торговли по взаимному вашему согласию» (Коран, 4:29).

Слова «Не стяжайте имущества друг друга неправедным путем» буквально означают «собственность пожрать обманом». Причем, ученые исламского права считают, что это относится ко всем видам обмена имуществом между людьми, которые Аллах не разрешает или запрещает, включая обман, подкуп, спекуляцию, монополистские виды сделок, касающиеся жизненно важных товаров, посредством которых «взвинчиваются» цены, а также все виды запрещенной торговли и особенно ростовщичество.

Одним из способов незаконного присвоения имущества других лиц является дача взятки, материальная ценность, даваемая должностному лицу как подкуп, дабы склонить его в свою сторону, или содействовать завершению своего дела, или отложить прохождение дела соперника и тому подобное.

В Коране говорится: «Не присваивайте незаконно имущество друг друга и не подкупайте этим (имуществом) судей, дабы намеренно присвоить путем грешным часть собственности (других) людей» (Коран, 2:188).

Комментируя данный аят, некоторые ученные исламского права отмечают, что честным человеком считается обычно тот, кто не крадет, не грабит и не обманывает. Но здесь упоминается один из видов жадности, которая меньше бросается в глаза. Это, прежде всего, использование своих материальных благ с целью подкупа других, например, судей или представителей власти – для создания еще больших материальных благ, чтобы присваивать незаконно имущество друг друга под маской справедливости.

Некоторые ученые [2, - С.309] допускают взятку для торжества справедливости при условии, что, если дающий взятку исчерпал возможности иного разрешения проблемы и такое действие не будет ущербом для других. При этом, дающий взятку, по их мнению, не совершает греха, а грех ляжет на взявшего взятку.

Однако с данным суждением трудно согласиться.

Во-первых, трудно представить, что дающий взятку не наносит ущерб другим. Получатель взятки, по своей сути, уже является ущербом для других лиц, общества и государства в целом. Он (взяточник – *авторы*) наносит

непоправимый ущерб авторитету государства, в обществе создается отрицательное мнение о государственном деле и власти, в результате чего народ проявляет возмущение и т.д. Если это не ущерб, то необходимо пересмотреть наши ценности по данному вопросу.

Во-вторых, с учетом того, что мусульманские страны по сравнению с западными странами более коррумпированы [3], поэтому даже для торжества справедливости нельзя допускать разрешение на дачу взятки, так как, это, по нашему мнению, может привести к росту взяточничеству в стране, что и происходит в современных мусульманских странах.

Если взглянуть на карту уровня коррупции по различным регионам, то самая удручающая картина складывается в исламском мире, а самая благоприятная – на Западе. Здесь справедливо возникает вопрос - как получилось так, что страны с преобладающим мусульманским населением, знакомые с обещанием Аллаха наказать мздоимцев, погрязли в этом грехе?

Поэтому коррупция согласно исламскому учению рассматривается как особенная категория преступления, целью которой является получение незаконных доходов. Безусловно, в данной ситуации получатель взятки и те, которые дают её, понимают греховность своих действий. Соответственно, с субъективной стороны, коррупция рассматривается как умышленное преступление.

Посланник Аллаха, мир ему и благословение Аллаха, проклял тех, кто дает или берет взятку при вынесении судебного приговора (передано ат-Тирмизи и Абу Даудом).

В одном из хадисов, переданных Абу Даудом сообщается следующее: «Судьи бывают трёх видов: один окажется в раю, а двое других – в огне. Что касается того, кто окажется в раю, то это человек, который знает истину и судит по ней. Человек, который знает истину, но выносит несправедливое решение, окажется в огне, и тот человек, который судит людей, будучи невежественным, тоже окажется в огне» [4, - С.405].

Основная причина того, что люди превращаются в коррупционеров, согласно исламским ценностям – это заблуждение о том, что сегодня честным путем не заработаешь и отсутствие чувства ответственности перед Всевышним Аллахом. В Коране сказано: «Тому, кто боится Аллаха, Он создает выход из положения и наделяет его уделом оттуда, откуда он даже не предполагает» (Коран, 65:2-3).

В связи с этим, возникает вопрос - разве не нуждался один из замечательных людей, как Абу Ханифа, в материальном достатке, как нуждаются другие, когда отказывался принимать подарки? Нуждался, но дело в том, что такие люди боялись Аллаха больше, нежели этой нужды или недовольства людей, должностных лиц.

Абу Ханифа был убежден, что не должны быть личными подарки, которые получает, например государственный чиновник, несущий службу в зарубежной стране или находящийся в ней с рабочим визитом. Они (подарки – *авторы*) должны поступать в государственную казну. Свои выводы ученый подтверждал тем, что, если лицо не занимало бы государственную должность, то он не имел бы международное признание и никто не дарил бы ему подарки [5, - С.40].

Аналогичному умозаключению приходит и аль-Газали в своей работе «Воскрешение наук о вере», отмечая тот факт, что в случае, если должностное лицо будет освобождено от исполнения своих служебных обязанностей, то будут ли люди продолжать дарить ему подарки? То есть, получение подарков из-за должности является запретом в исламских традициях.

Как видно, знаменитые исламские ученые делали свои выводы, основываясь на сунне Пророка,

который в одном из хадисов, взойдя на минбар, сказал: "Я посылаю одного из вас с поручением, а при возвращении тот говорит, что часть имущества принадлежит казне, а часть подарена мне. Если бы тот человек сидел у себя дома, подарил бы ему кто-нибудь что-то? Клянусь Аллахом, какое бы животное в этом миру вы присвоите себе незаслуженно, в Судный день вы предстанете пред Аллахом с тем животным, навьюченным на вас" (Передано аль-Бухари).

В другом примере, Абу Ханифа обосновывает свой отказ от получения подарка от халифа Мансура по причине того, что тот не вправе распоряжаться казной государства («байт-ул-мол» - *авторы*) по своему усмотрению и без какого бы законного основания. По мнению Абу Ханифы, в указанной ситуации такими законными основаниями считаются:

1) он не достоин подарка, потому что не оказал какую-либо услугу в защите прав населения, которое бы давало ему право на определенную долю в казне государства, или,

2) он не является преемником кого-либо, чтобы мог получить от казны в качестве наследника какую-то часть, или,

3) он не является нуждающимся, чтобы наравне с бедными и нищими иметь право на получения закята [6, - С.136].

Таким образом, мы убеждены, что нравственный императив человека, как вытекает из содержания исламских источников, играет ключевую роль в его коррупционном или антикоррупционном поведении, настрое. Само явление коррупции имеет нравственную почву, как и отношение к ней имеет также прямую связь с нравственностью, в поддержании которой сегодня велика роль традиционных религиозных учений и деятелей традиционных конфессий.

При этом очень важным остается вопрос воспитания молодёжи, так как недобросовестные элементы в обществе, поощряющие коррупцию, вызывают отчаяние в молодом поколении. Это происходит потому, что утопично ожидать от людей борьбы с коррупцией, если с детского возраста они воспитываются на таких постулатах, как «деньги решают все», «главное в жизни – деньги!», а «справедливость продается и покупается», и никакого контроля со стороны общества, как и никакой кары за такую жизненную идеологию нет вообще и в принципе.

Как отмечают специалисты, основу для живучести такого правового нигилизма во многом создает имеющееся в мире, в целом падение духовных и моральных ценностей. Следует напомнить, что именно падение нравов стало причиной падения больших империй, например, Римской.

Профессор Д.З. Зиядова считает, что «молодые люди острее чувствуют негативные стороны в деятельности государственных чиновников и работников правоохранительных органов. Видя неуважение к законам со стороны работников правоохранительных органов и других представителей власти, молодёжь чувствует себя уязвимой в политических баталиях общества, нередко вступает в конфликт с законом, вовлекается в преступные формирования» [7, - С.150-151].

Отрадно, что Правительство Республики Таджикистан также понимает остроту данной проблемы и принимает своевременные и важные для развития общества решения. В Послании Президента Республики Таджикистан парламенту страны от 22 декабря 2016 года было предложено объявить 2017 год – «Годом молодёжи».

С учетом того, что в жизни общества, по справедливому замечанию В.И. Кнорринга [8, - С.238-249], религия всегда играла важную роль мировоззренческого и морально-этического регулятора поведения людей. Необходимо понять, что Коран

декларирует четкую систему правил и норм поведения, регулирующих не только участие в религиозной жизни, но и многие сферы быта человека, в частности, вопросы, касающиеся проблемы коррупции и антикоррупции в обществе.

Если учесть, что реформа милиции, как отмечено в Стратегии реформы милиции в Республики Таджикистана на 2013-2020 годы, утвержденной Указом Президента Республики Таджикистан 18 марта 2013 г., №1438 [9] направлена на формирование в общественном сознании совершенно нового социального облика, имиджа сотрудника милиции, свободного от коррупции, и нацеленного на оказание содействия гражданам, то с уверенностью можно сказать, что проделанная нами работа актуальна и для деятельности органов внутренних дел.

Поэтому в рамках рекомендаций нами предлагается инициировать утверждение Правительством Республики Таджикистан Программы по антикоррупционному просвещению на 2017 – 2020 гг. среди всех уровней государственных органов и создание рабочей группы по вопросу её реализации, причем соответствующее место должно быть отведено проектам по восстановлению и формированию ценностной шкалы таджикского общества, предполагающей распространение идей, которые носят как религиозный, так и морально-нравственный характер.

ИСПОЛЬЗОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА:

1. Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон // Минбари халқ, 22 декабри соли 2016, панҷшанбе, №51 (1083).
2. Кардави Ю. Дозволенное и запретное в исламе. – М.: «Андалус», 2004.
3. Согласно индексу восприятия коррупции (ИВК), составляемый ежегодно «Transparency International», измеряется уровень коррупции в государственном секторе той или иной страны по всему миру.
4. 40 хадисов имама ан-Навави. - Казань: ГУП «Полиграфическо - издательский комбинат», 2000.
5. Афкор ва рӯзгори Имоми Аъзам аз нигоҳи муҳаққиқон / Муҳаррири масъул Муҳаммадҷон Умаров. - Душанбе: «ЭР-граф», 2009.
6. Нуриддинов Ҳ., Ализода Б.П. Зиндагинома ва таълимоти таҳаммулпазиронаи Имоми Аъзам // Муколамаи давлат ва дин дар Тоҷикистон. - Душанбе, 2010.
7. Зиядова Д.З. Детерминанты молодежного экстремизма // Проблемы в российском законодательстве. Юридический журнал. №3, 2010.
8. Кнорринг В.И. Теория, практика и искусство управления: Учебник для ВУЗов. 3-е издание. – М.: «Норма», 2004.
9. Официальный сайт МВД Республики Таджикистан [Электронный ресурс] http://mvd.tj (Дата обращения - 12.12.2016 г.).

СИЁСАТШИНОСӢ, ИНФОРМАТИКА, ИДОРАКУНӢ

ПОЛИТОЛОГИЯ, ИНФОРМАТИКА, УПРАВЛЕНИЕ

ИНКИШОФИ ХАДАМОТИ ОТАШНИШОНӢ ДАР ШАРОИТИ ИСТИҚЛОЛИЯТИ ДАВЛАТИИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

РАЗВИТИЕ ПОЖАРНОЙ СЛУЖБЫ В УСЛОВИЯХ НЕЗАВИСИМОСТИ РЕСПУБЛИКИ ТАДЖИКИСТАН

THE DEVELOPMENT OF THE FIRE SERVICE IN THE CONDITIONS OF INDEPENDENCE OF THE REPUBLIC OF TAJIKISTAN

АБДУЛОВ А.М.
дотсенти кафедраи назарияи идоракунии фаъолияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқи факултети № 1 Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, номзади илмҳои таърих

Аннотатсия: Мақола оид ба масъалаи инкишофи хадамоти оташнишонӣ аз замони қадим то ба даст овардани истиқлолияти Ҷумҳурии Тоҷикистон бахшида шудааст. Таъкид мешавад, ки ҳатто дар замонҳои қадим, дар давоми ҳукмронии империяи Ҳахоманишиён дар асрҳои VI-IV то милод Вазорати омори оташ вуҷуд буд (Девони оташомор). Муаллиф қайд менамоянд, ки дар тӯли солҳои истиқлолият хадамоти оташнишонӣ табдил ёфтааст ва тамоми аҳолии ҷумҳуриро ба татбирҳо оид ба нигоҳ доштани қоидаҳои бехатарии зидди сӯхтор таъмин намуданд.

Вожаҳои калидӣ: Хадамоти оташнишонӣ, ташаккул, истиқлолият, рушд, танзими оташ, нигоҳдорӣ

Аннотация: Статья посвящена проблеме становления и развития пожарной охраны Таджикистана в условиях становления независимости республики. Отмечается, что еще в древности в период правления Ахеменидской империи в VI-IV вв. до нашей эры существовало Министерство пожарной статистики (Девони оташомор). Автор отмечает, что за годы независимости пожарная служба превратилась в аппарат, охвативший все население республики мерами по поддержанию правил пожарной безопасности.

Ключевые слова: пожарная служба, становление, независимость, развитие, пожар, правила, поддержание

Annotation: The article is devoted to the problem of formation and development of fire protection in the conditions of Tajikistan, the republic's independence. It is noted that even in ancient times, during the reign of the Achaemenid Empire in the VI-IV centuries. BC Ministry of fire statistics exist (Devon otashomor). The author note that over the years

of independence, the fire service has become a machine that has engulfed the entire population measures to maintain the fire safety rules.

Keywords: fire service, formation, independence, development, fire regulations, maintenance

Оташ ҳамчун ҳодисаи таббиӣ таърихи тулонӣ дорад. Гарчанде муаррихон, бостоншиносон ва олимони дигар соҳаҳое, ки ба омӯзиши оташ сарукор доранд, пайдоиши оташро бо пайдиши инсон алоқа диҳанд, ба фикри мо оташ дар шакли сӯхтор то пайдоиши инсон вуҷуд дошт. Сабабҳои ба вуҷуд омадани нахустин оташ низ аниқ нест. Тахмин аст, ки гӯё сарчашмаҳои аввалини оташ раду барқ, хуруши вулқонҳо ва худдаргирии заминҳои торфдору аз нафт ғанӣ мебошад. Вале дурудароз нигоҳ доштани ин оташҳои хусусияти табиидошта барои инсонҳо мушкилии зиёд бавуҷуд меовард, аз ин лиҳоз онҳо оташро аз соиш додану ба якдигар задани ҷисмҳои тездаргирандаю оташакдиҳанда ба вуҷуд оварданд. Оташ дар андозаи муайян ва идорашаванда барои инсон зарур аст, вале агар ба сухтор табдил ёбад ҳисороти зиёди молию ҷониро ба вуҷуд меёрад. Бинобар ин, аз давраи қадим сохторҳои муайяне ба вуҷуд омаданд, ки вазифаи онҳо нигоҳ доштану назорат кардани оташ ва дар ҳолати ба сӯхтор табдил ёфтан хомуш кардани он буд. Аз ҷумла, дар сарчашмаҳо омадааст, ки дар давраи ҳукмронии сулолаи Ҳахоманишиҳои бузург дар баробари дигар вазоратҳои соҳавӣ ичунин вазорати оташомор, яъне вазорати муҳосилоти оташкадаҳо амал мекард [1, - С.47]. Албата вазифаи асосии ин сохтори давлатӣ нигоҳ доштани оташкадаҳое буд, ки нақши алоқаю огоҳ намуданро ҷиҳати ягон масъала, аз ҷумла таҳдиди хатар аз тарафи душманро иҷро менамуданд. Яъне бештар вазифаи низомиро ба уҳда доштанд. Илова бар ин, бешубҳа дар пешгирию хомӯш намудани сӯхторҳо низ иштирок мекарданд ва ба ибораи Ш.Азимов барои барқарор намудани бинохои аз сӯхторҳо зарардида аз девони муставфӣ маблағ ҷудо мегардид [2, - С.58].

Розиқзода А.Ш. дар китоби худ овардааст, ки дар Аморати Бухоро калтакдорон вазифаи хомӯш намудани сӯхторро низ ба уҳда доштанд [3, - С.81]. Ин гуфтаҳо далели он аст, ки дар ҳар як давра сохтору одамони муяйяне мавҷуд будааст, ки ба пешгирию аз байн бурдани сӯхторҳо машғул буданд.

Дар сарчашмаҳо маълумоти бештар дар бораи сохторҳои сӯхторхомӯшкунӣ ва аввалин санадҳои меъёрии батанзимдарории ин сохторҳо аз давраи Генерал-губернатории Туркистони Россияи подшоҳӣ солҳои 1867-1917, ки ноҳияҳои шимоли Тоҷикистони имрӯза ба он шомил буданд, то имрӯз ба мо расидааст.

Аз Бойгонии марказии давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба мо муяссар шуд ҳуҷҷати расмиеро дар намуди мактуб аз 5 июни соли 1893 дастрас намоем, ки дар он губернатори ҳарбии вилояти Самарқанд ба сардорони уездҳо, аз ҷумла уезди Хуҷанд, супориш додааст, ки бо таҷҳизоти зиддисӯхтор муассисаҳои давлатию ғайридавлатиро аз ҳисоби маблағҳои қарзие ки барои корҳои таъмирӣ ҷудо карда мешаванд, таъмин намоянд [4]. Ин аввалин ҳуҷҷати расмие мебошад, ки мо пайдо намудем ва дар он таҷҳизоти оташнишонӣ ба монанди сатил, багор (ҷангаки оташнишонӣ), табар, мизи гирд, норбон ва кадушка (ҷойгиранда) бо об оварда шудааст [4, л.72].

Вале, аввалин санади бойгоние ки ҷиҳати ташкили чораҳои мушаххаси мубориза бо сӯхтор далолат мекунад, ин аз 17 январи соли 1901 мебошад, ки дар бойгонӣ нигоҳ дошта шудааст. Тибқи ҳамин ҳуҷҷат, дар ҳамин рӯз пристави политсияи минтақаҳои Ӯротеппа (Истаравшани ҳозира) ва Хуҷанд ба номи сардори уезди Хуҷанди вилояти Самарқанд дар

хусуси ба қайд гирифта шудани чанд ҳодисаи сӯхтор дар анборҳои заводи пахтатозакунӣ ва дигар заводҳо гузориш навишта, таъкид намудааст, ки ин сӯхторҳо бо сабаби набудани таҷҳизоти сӯхторхомӯшкунӣ ҳисороти зиёд овардаанд. Аз ин лиҳоз, пристав хоҳиш намудааст, ки заводҳо бо таҷҳизоти оташнишонӣ бояд таъмин карда шаванд. Дар асоси ин мактуб, губернатори вилояти Самарқанд «Дар бораи ҷудо намудани таҷҳизоти зарурии зиддисӯхтор барои шаҳрҳои Хуҷанду Ӯротеппа» № 6 аз 1 марти соли 1901 қарор қабул намуда, ин шаҳрҳо бо тамоми таҷҳизоти зиддисӯхтор таъмин гардонида шуданд [4, л.38]. Дар ҳамин қарор дар бораи дар Хуҷанду Ӯротеппа ташкил намудани аввалин аробаҳои оташнишонӣ низ гуфта шудааст. Илова бар ин, аз ҳамин давра сар карда, дар сметаҳои ҳарсола моддаи алоҳида барои корҳои зиддисӯхтор дохил карда мешавад. Масалан, соли 1902 илова ба маблағҳои асосӣ, барои харид намудани таҷҳизоти зиддисӯхтор боз 240 руб. ҷудо гардидааст [4, л.45]. Ҳатто шахсоне, ки дар хомӯш намудани сӯхтор иштирок мекарданд ҳаррӯз 50 коп. бо музди меҳнат таъмин мегардиданд [5, - С.90]. Илова бар ин, ҳар як сӯхтор аз тарафи прокуратураи вилоятӣ тафтиш карда мешуд, ки аз таваҷҷуҳи зиёд нисбати он далолат мекард.

Дар Бойгонии марказӣ ведомост оид ба сӯхторҳо дар уезди Хуҷанд барои соли 1905 то имрӯз омада расидааст, ки хеле ҷолиби диққат мебошанд. Мутобиқи ин ҳуҷҷат дар шаҳри Хуҷанд аз 2 сӯхтори баамаломада 2 ҳавлӣ бо маблағи 100 руб. нест гардидааст. Дар минтақаи Ӯротеппа дар натиҷаи як сӯхтор як ҳавлӣ бо маблағи 150 руб. оташ гирифтааст. Дар минтақаи Исфана низ 1 сӯхтор ба қайд гирифта шудааст, ки дар натиҷаи он 1 ҳавлӣ сӯхтааст ва маблағи ҳисорот 20 рублро ташкил додааст [5, - С.91]. Ведомости дигар барои 4 моҳи аввали соли 1906 нишон медиҳад, ки ҳаҷми сӯхторҳо ва ҳисороти онҳо хеле афзудааст. Аз ҷумла, дар шаҳри Хуҷанд 1 сӯхтор бо ҳисороти 10 руб., дар шаҳри Ӯротеппа 2 сӯхтор бо ҳисороти 170 руб, дар минтақаи Ӯротеппа 1 сӯхтор бо ҳисороти 250 руб. дар минтақаи заводӣ 2 сӯхтор бо ҳисороти 155 руб. ва дар минтақаи Исфана 16 сӯхтор бо ҳисороти 5350 руб. 30 коп. дар ведомост нишон дода шудааст [5, - С.91].

Ин ҳуҷҷатҳои бойгонӣ аз он шаҳодат медиҳанд, ки ҳокимияти подшоҳии Россия дар симои Генерал-губернатории Туркистон ба масъалаи пешгирию аз байн бурдани сӯхторҳо аҳамияти ҷиддӣ медодааст. Политсияи приставӣ аз ҳолати сӯхторҳо ба сардори уезд ва ӯ дар навбати худ ба губернатори вилояти Самарқанд ҳисобот медоданд. Генерал-губернатори Туркистон ва губернатори вилояти Самарқанд барои муҳофизат аз сӯхтор, харидани таҷҳизоти оташнишонӣ ва гузаронидани дигар чораҳои профилактикӣ маблағи муайяне ҷудо менамуданд. Дар минтақаи Ӯротеппаи вилояти Самарқанд аробаҳои оташнишонӣ амал мекарданд, ки вазифаи асосии онҳо пайдо намудан ва хомӯш намудани сӯхторҳо ва бурдани корҳои назоратӣ барои таъмини бехатарии зидди сӯхтор ба шумор мерафт.

Аморати Бухоро, ки қисми марказу ҷануби Тоҷикистони имрӯза ба он шомил буд, ба ин масълаҳо таваҷҷуҳе надошт. Ҳатто пойтахти аморат шаҳри Бухоро бо об танқисӣ мекашид. Маълумотҳо ҳаст, ки шаҳри Бухоро дар давоми мавҷудияташ се маротиба батамом ва 5 маротиба қисман сӯхтааст.

Бо вуҷуди он, ки дар давраи ҳукмронии Генерал-губернатории Туркистон дар минтақаҳои шимоли Тоҷикистони имрӯза дастаҳои муайяни мубориза бо сӯхтор ва санадҳои зиёди ба танзимдарорандаи фаъолияти онҳо вуҷуд доштанд, вале хадамоти оташнишонии комилан ҳақиқӣ дар кишвари мо аз давраи ҳокимияти Шӯравӣ, аниқтараш аз давраи ташкил

шудани Ҷумҳурии Мухтори Шӯрави Сотсиолистии Тоҷикистон (ҶМШСТ) соли 1924 сарчашма мегирад. Соли 1924 дар шаҳри Хуҷанд аввалин дастаи (командаи), дар баъзе ҳуҷҷатҳо дружинаи ихтиёрии оташнишонӣ иборат аз 10 нафар дар назди шуъбаи хоҷагии коммуналӣ таъсис дода шуд [5, - С.93]. Ба уҳдаи ин даста дар баробари хомӯш намудани сӯхторҳо, обпошии кӯчаҳо, тоза намудани кӯчаю хиёбонҳои шаҳр ва дигар корҳои коммуналӣ гузошта шуда буд [5]. Сардори даста И. Мирзобаширов ном дошт, ки ҳамчун сардори аввалини хадамоти оташнишонӣ дониста шудааст.

Дуюм дастаи ихтиёрии оташнишонӣ 5 июли соли 1928 дар шаҳри Душанбе бо қарори Кумитаи иҷроияи шӯроҳои шаҳрӣ ташкил гардидааст. Ба иҷрокунандаи вазифаи мудири шуъбаи маъмурии ҳамин кумита Адирханов К. супориш дода мешавад, ки ба ташкил намудани дастаи оташнишонӣ шурӯъ намуда, накша-сметаи хароҷоти онро аз ҳисоби буҷаи маҳаллӣ тартиб диҳад. Бо ин ҳуҷҷат, инчунин суғуртаи давлатӣ вазифадор карда шудааст, ки барои мустаҳкам намудани ин даста воситаҳои заруриро ҷудо намояд. Иҷроиши ин қарор бори дуюм 20 октябри ҳамин сол дар маҷлиси Кумитаи иҷрояи шаҳр баррасӣ шуда, воҳидҳои штатии он дар ҳайати сардори дастаи ихтиёрии оташнишонӣ, 2 нафар оташнишонони калон бо маоши 90 руб., 1 наф. нигоҳубинкунандаи аспҳо бо маоши 65 руб. ва 3 асп тасдиқ карда мешавад [5].

Ба таври расмӣ дар сатҳи ҷумҳурии мухтор, якумин маротиба ҳуҷҷати меъёрии ҳуқуқӣ - қарори Кумитаи марказии иҷроя ва Шӯрои комиссарони халқтии ҶМШСТ «Дар бораи тасдиқи низомнома оид ба назорати давлатии зидди сӯхтор» аз 30 июли соли 1928 таҳти № 46 қабул карда шудааст. Ҳамин сана то имрӯз ҳамчун рӯзи таъсисёбии хадамоти оташнишонии Тоҷикистон қабул гардидааст. Ҳуҷҷати мазкур давраи навро дар рушду такомули хадомоти оташнишонии ҷумҳурӣ боз намуд. Назорати давлатии оташнишонӣ бевосита зери роҳбарии Раёсати марказии маъмурии назди Шӯрои комиссарони халқии ҶМШСТ вазифаҳои худро амалӣ менамуд. Аз ин лиҳоз, нозири ин Раёсат, ки самти оташнишониро назорат мекард, дар навбати худ сардори ҳифзи зидди сӯхтор дар шаҳри Душанбе ба ҳисоб мерафт. Ба ин мақомот, дар баробари таҳия намудани чорабиниҳои зидди сӯхтор ва назорати иҷроиши онҳо, инчунин вазифаҳои роҳбарии умумии ҳолати бехатарӣ аз сӯхтор ва фаъолияти муассисаҳои коммуналию созмонҳои ҷамъиятии оташнишонӣ гузошта шуда буд.

Дар соли 1929 Раёсати марказии хадамоти оташнишонӣ (РМХО) дар ҳайати Комиссариати халқии хоҷагии коммуналии ҶШС Тоҷикистон ба фаъолияти кории худ оғоз бахшид. Дар низомномаи он сохтори раёсати марказӣ ва мақомоти маҳаллии он тартиб дода шуда буданд. Ба мақомоти маҳаллии он раёсатҳои шаҳрии оташнишонӣ, нозирони ноҳиявӣ ва дар ҷамоатҳо оқсақолон шомил буданд.

Дар гузориши сардори дастаи оташнишонии шаҳри Душанбе Ф.И.Зайтсев аз таърихи 1 апрели соли 1929 навишта шудааст, ки «Аз тарафи ман аз артели Тоҷиктранс дар кӯчаи Комсомол бино барои дастаи оташнишонӣ гирифта шуд ва инчунин тасмаҳои аробабандӣ барои се асп, насоси дастии оташнишонии тамғаи «Челленчер», 180 метр шланги оташнишонӣ, се бочкаи обкашонӣ харида шуда, аспҳои барои корҳои ҳарбӣ корношоям барои истифода намудан, оварда шуданд» [6]. Насоси дастии оташнишонии тамғаи «Челленчер» аввалин техникаи оташнишонӣ дар пойтахти ҶШСТ ш. Душанбе ба ҳисоб меравад.

29 июли соли 1930 дар маҷлиси Шӯрои комиссарони халқии ҶШС Тоҷикистон масъалаи чорабиниҳои зидди сӯхтори хоҷагии халқ баррасӣ гардида, таъкид мегардад, ки самараи

фаъолияти он дар сохтори шаҳрвандӣ паст аст. Аз ҳамин давра, ин хадамот ба ҳайати Комиссарияти халқии корҳои дохилӣ (КХКД) дохил карда мешавад. Ҳангоме, ки ин хадамот зери Раёсати марказии маъмурӣ амал мекард, фаъолияти амалии он тавассути шуъбаҳои маҳаллии маъмурии комиҷроя сурат мегирифт. Роҳбари алоҳидае, ки фаъолияти онро ба уҳда мегирифт, мавҷуд набуд. Дар ҳуҷҷатҳои бойгонӣ ному насаби роҳбари он баъд аз он, ки ин хадамот ба КХКД мегузарад, пайдо мегардад. Ин шахс А.Ковалский буд.

Аз лоиҳаи қарори ШКХ ҶШС Тоҷикистон аз соли 1930 «Дар бораи таҳким бахшидани бехатарии зиддисӯхтор дар давраи тобистон» маълум мегардад, ки самараи кори ҳадамоти оташнишонӣ баъд аз гузаштан ба КХКД баланд гардидааст. Ҳайати шахсии он, ки аз ҳафт нафар иборат буд ва онҳо бо қарори ШКХ дар сохторҳои гуногун тақсим буданд, ҳамааш ба КХКД оварда шуда, илова бар ин ҷузъу томҳои нав дар минтақаҳои Ҳисор, Хуҷанд, Панҷакент, Кӯлоб, Ғарм ва Қурғонтеппа ташкил карда шуданд. Дар асоси ҳамин қарор ба сохтумони бинои нахустини маркази (депои) оташнишонӣ ва хонаи умумии истиқоматӣ барои кормандони он дар шаҳри Сталинобод оғоз бахшида мешавад. Маблағ барои ин корҳо ва харид намудани таҷҳизоти оташнишонӣ-техникӣ дар ҳаҷми 150000 руб. аз ҳисоби ташкилотҳои гуногун ҷудо карда шудааст. Ба комитетҳои иҷроияи шаҳру вилоятҳо пешниҳод гардида буд, ки барои солҳои 1930-1931 барои ташкили дастаҳои оташнишонӣ дар шаҳрҳои Сталинобод, Хуҷанд, Конибодом, Ӯротеппа, Қурғонтеппа, Кӯлоб ва дружинаҳои оташнишонии ихтиёрӣ дар шаҳрҳои Ғарм, Панҷакент, Саройкамар (Панҷи ҳозира), ширкати нафти «САНТО) ва шахтаҳои кумури Шӯроб маблағ ҷудо намоянд.

Бо сабаби он, ки мутахассисони ин соҳа дар ҷумҳурӣ, умуман мавҷуд набуданд, дар қарори зикргардида пешниҳод гардид, ки дар солҳои 1930-1931 курсҳои кӯтоҳмуддати тайёр намудани мутахассисон барои хадамоти зиддисӯхтор ташкил карда шаванд. Бо тавсияи Раиси Шӯрои комиссарони халқи ҷумҳурӣ Нусратулло Махсум КХКД ҷумҳурӣ аз ҳисоби хатмкунандагони техникуми оташнишонии шаҳри Ленинград мутахассисони ботаҷриба Николский, Гробовский, Ковалский ва Мелкомуловро ба кор даъват намуд. Дар навбати худ, ин қарор асоси ташкили Ҷамъияти ихтиёрии оташнишонӣ дар шаҳри Сталинобод ва минбаъд тамоми ҷумхурӣ ба ҳисоб меравад. Мазмуни қарори мазкур дар рӯзномаҳои «Коммунист Таджикистана», «Комсомольская газета», «Тоҷикистони сурх» ва «Деҳқони камбағал» чоп гардида буд, ки муҳиммияти ин санади меъёрии ҳуқуқиро нишон медиҳад. Акнун, ин хадамот ба яке аз сохторҳои пуриқдрати корҳои дохилии кишвар табдил гардида, фаъолияти кории он бо техникаҳои гуногуни оташнишонӣ таъмин гардидаанд. Хадамоти оташнишонӣ акнун на танҳо ба сӯхторхомӯшкунӣ машғул мешуд, балки корҳои оташнишонӣ-профилактикӣ, таблиғу ташвиқи оммавӣ дар байни мардум, муҳандисӣ-техникӣ, муҳандисӣ-сохтумонӣ, муҳандисӣ-кимёвӣ ва ғайраро пеш мебурд.

Соли 1933 барои хадамоти оташнишонӣ соли қабули қарорҳои бисёр муҳим ба ҳисоб меравад. Аз ҷумла, бо мақсади пурзӯр намудани назорат аз болои таъмини бехатарӣ аз сӯхтор дар бинову иншоотҳои ҳукуматӣ, аз тарафи Кумитаи иҷроияи марказӣ ва Шӯрои комиссарони халқи ҶШС Тоҷикистон қарор «Дар бораи тартиби нигоҳдоштан зери посбонии шахсоне, ки барои риоя накардани қоидаҳои бехатарӣ аз сӯхтори биноҳои хизматӣ ва тартиби нигоҳ доштани ҳуҷҷатҳои хизматӣ ба ҷавобгарии инизомӣ ҷалб гардидаанд» қабул карда шуд. Ин ҳуҷҷат, роҳбарони ташкилоту

муассисаҳо ва корхонаҳоро вазифадор менамуд, ки онҳо назорати қатъӣ аз болои риояи қоидаҳои бехатарӣ аз сӯхтор баранд.

23 ноябри соли 1933 Ҳукумати ҷумҳурӣ қарор «Дар бораи пурзӯр намудани чораҳои мубориза бо дарахтбурон ва сӯхтори ҷангалҳо» қабул намуд. Ин ҳуҷҷат шарҳ медод, ки вайронкунандагони қоидаҳои бехатарӣ аз сӯхтори ҷангалзорҳо бори аввал дар ҳаҷми аз 150 то 300 руб. ҷарима гардида, дар ҳолати такрор намудан ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашида шаванд. 11 ноябри соли 1933 Кумитаи иҷроияи марказӣ қарор «Дар бораи тасдиқи низомнома оиди бастани ҷарима ва тартиби ситонидани онҳо» қабул намуд. Дар ин қарор чунин омада буд, ки шӯроҳои маҳаллӣ барои назорати суст аз болои риоя накардани қоидаҳои бехатарӣ аз сӯхтор ба ҷавобгарии маъмурӣ ва дар ҳолатҳои алоҳида ба суд ҷалб мешаванд. Ба кумитаҳои иҷроия шаҳрию ноҳиявӣ ҳуқуқ дода шуда буд, ки оид ба масъалаҳои зерин қарор қабул намоянд:

- гузаронидани чораҳои зидди сӯхтор;
- мубориза бар зидди харобиовариҳои табиӣ (сӯхтор, обхезӣ ва ғайра);
- муҳофизати ҷангалҳо ва навниҳолҳо аз дуздӣ, нобуд сохтан ва аз сӯхторҳо;
- тартиби фаъолияти муассисаҳои саноатӣ ва савдо дар самти риоя намудани қоидаҳои умумии бехатарӣ аз сӯхтор (қоидаҳои нигоҳ доштани маводҳои оташангез ва ғайра) [6].

Барои тараққӣ бахшидани корҳои маданӣ ва хоҷагии деҳот, Кумитаи марказии иҷроия ва Шӯрои комиссарони халқии ҷумҳурӣ ба шӯроҳҳои маҳаллӣ иҷозат дода буд, ки дар деҳот ва шаҳракҳо метавонистанд дар бораи худмаблағгузории рушди корҳои маданию хоҷагӣ ва таъмини эҳтиёҷоти оташнишонӣ қарор қабул намоянд. Маблағҳое, ки ҷудо карда мешуд, асосан барои талаботи хоҷагидорӣ, харидани олотҳои оташнишонӣ ва таҷҳизоти муҳофизати зиддисӯхтории қишлоқҷойҳо сарф карда мешуд. Бо мақсади ба як тартиби муайян даровардани фаъолияти хадамоти оташнишонии дигар комиссариатҳо, ҳукумати ҷумҳурӣ Низомномаи шӯрои байниидоравии оташнишониро тартиб дода буд. Ба уҳдаи ин шӯро тартиб додани нақшаҳои фаъолияти якҷояи чорабиниҳои зиддисӯхтор дар ҳудуди ҳавзаҳо ва идораҳо, сафарбаркунии қувваю воситаҳои ҷамъиятӣ барои кумак дар кори мубориза бо сӯхтор ва дастгирии молиявӣ ба аҳолии аз сӯхтор зарар дида, гузошта шуда буд. Низомномаи мазкур инчунин тартиб додани нақшаҳо ва барномаҳо оид ба ташкил намудани дастаи пешоҳангони оташнишон дар шахр ва қишлоқҷойҳо, тартиб додани нақшаҳои якҷоя оид ба такмили хадамоти оташнишониро дар бар мегирифт. Илова бар ин, дар низомнома тартиб додани оиннома ва барномаи анҷумани кормандони муҳофизат аз сӯхтор низ пешниҳод гардида, намояндагони идораҳои марбутаро вазифадор мекард, ки ҳисобот дар бораи фаъолияти муассисаҳои оташнишонӣ тайёр намоянд, сметаи масрафро барои корҳои оташнишонӣ аз даромади мақомоти суғуртаи давлатӣ тартиб диҳанд.

Аввалин автомобили оташнишонӣ дар пойтахт 6 июли соли 1930 бо автонасоси тамғаи АМО-Ф-15 ва дигар воситаҳои техникии зарурӣ барои оташнишонӣ пайдо гардидааст. Бо таъмин гардидани автомобил шумораи ҳайати шахсии дастаи оташнишонӣ аз 10 то ба 19 нафар зиёд карда шуд. Ба ин ҳайат шомил буд: сардори даста, се сардори қараулхо, се шофёр ва 12 оташнишонҳо. Дар нимаи дуюми солҳои 30-юм хадамоти оташнишонии ҷумҳурӣ бо автомобилҳои нави оташнишонӣ тамғаи ГАЗ АА таъмин гардиданд. Автомобилҳои ҳарду тамға танҳо имконияти расонидани ҳайати шахсӣ ва таҷҳизоти оташнишонӣ-техникиро

ба ҷойи сӯхтор доштанд, вале барои кашонидани об сохта нашуда буданд. Обро аз ҳавзҳо ва ҷуйборҳои назди сӯхтор ба воситаи насос мекашонданд. Дар соли 1952 хадамоти оташнишонӣ бо автомобилҳои нави бо автосистернаҳои обкаши тамғаи ПМЗ-11 ва 17, ПМГ-6 ва автонасос ПМГ-29 таҷҳизонидашуда таъмин гардиданд. Дар ин мошинҳо ҳайати шахсӣ дар бари кабини мошин рост наистода, дар кабини махсус сохташуда менишастанд. Аз 1 январи соли 1955 дастаҳои оташнишонӣ ш. Душанбе ба дастаҳои низомигардонидашуда табдил дода шуданд.

Давраи беҳтарини пешравии хадамоти оташнишонии ҷумҳурӣ то бадаст омадани истиқлолият ба солҳои 1956-1991 рост меояд. Танҳо дар ҳамин давра аз тарафи Шӯрои Вазирони ҶШС Тоҷикистон барои беҳтар намудани фаъолияти кории ин сохтор 7 қарор қабул гардидааст. Аз ҷумла, Қарор «Дар бораи дастаҳои ихтиёрии оташнишонӣ», «Оид ба чорабиниҳои таҳким бахшидани мубориза бо сӯхтор», «Дар бораи беҳтар намудани ташкили ҳифзи зиддисӯхтор», «Оид ба тасдиқи низомнома дар бораи нозирони ғайриштатии оташнишонӣ дар ҳукуматҳои ичроияи маҳаллӣ», «Оид ба хадамоти оташнишонӣ-қараулии колхозҳо» ва ғайра. Пешравии чашмрас дар таъмини техникаҳои оташнишонӣ ба вуҷуд омаданд. Техникаю таҷҳизотҳое пайдо гардиданд, ки на танҳо барои хомӯш намудани сӯхтор истифода мегардиданд, балки онҳо ҳайати шахсиро аз моддаҳои захрноке, ки ҳангоми хомӯш намудани сӯхтор хориҷ мешуданд, ҳифз менамуданд. Аз ибтидои солҳои 60-ум истифодаи противогазҳои кислороди-тозакунии тамғаи КИП -5 оғоз гардид, ки кори сӯхторхомӯшкунонро хеле сабук намуд. Акнун норбонҳои автомеханикии тамғаи АЛГ-30, автосистернаҳои оташнишонӣ дар автомобилҳои ЗИЛ -130, Урал-375, КАМАЗ, техникаҳои ёрирасон, ба монанди автомобил барои ситод (штаб), автомобилҳои оташнишонии хокагии кимёвӣ ва хафӣ (пена), автомобилҳои дорои насосҳои дастӣ, автомобилҳои хадамоти аэродромӣ ва ғайра мавриди истифода қарор мегирифтанд. Солҳои 70 –ум хадамоти оташнишонӣ бо техникаю таҷҳизотҳои навтарини оташнишонӣ муҷаҳҳаз гардонида шуданд. Мақсад аз он иборат буд, ки сӯхторҳо тезу фаврӣ хомӯш карда шуда, хоҷагии халқ ва моликияти шахсии аҳолӣ кам зарар бинад.

Солҳои аввали ҷанги шаҳрвандӣ хадамоти оташнишонии ҷумҳурӣ низ ба буҳрон дучор гардида, аз соли 1991 техникаю таҷҳизотҳои оташнишонӣ ва таъмини онҳо бо қисмҳои эҳтиётӣ аз Россия қатъ гардид. Техникаю воситаҳои мавҷудбуда кӯҳна гардида, истифодаи онҳо имконопазир гардид. Барои таъмири онҳо қисмҳои эҳтиётие, ки аз беруни кишвар таъмин мегардиданд, намерасиданд. Танҳо соли 2005 ба ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон имконият пайдо гардид, ки аз Федератсияи Россия 5 автомобили оташнишонӣ ба сифати кумаки башардӯстона барои Сарраёсати оташнишонӣ дастрас намояд. Дар мубориза барои барқарор намудани сохтори конститутсионӣ дар Тоҷикистон 17 корманди Сарраёсати хадамоти давлатии оташнишонии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳалок гардидаанд.

Ин ҳадамотро дар солҳои гуногун Ф.Зайцев, А.Ковалский, Ф.Курганов, П.Репин, А.Карпунин, В.Алитин, И.Додоматов, И.Додоҷонов, И.Шарипов, И.Ҷангиев, М.Каримов идора намуданд.

Имрӯз хадамоти оташнишонии ҷумҳурӣ яке аз сохторҳои пурқудраттарини ВКД ҷумҳурӣ ба ҳисоб рафта, бо таҷҳизоти навтарини алоқа «Кенвуд» ва «Моторола» муҷаҳҳаз карда шудааст. Соли 1916 аз Федератсияи Россия ва Ҷумҳурии Мардумии Чин 67 автомобили оташнишонӣ ва 49 автомобили хизматӣ барои корҳои оперативӣ харида шуданд. Илова бар ин, дар

асоси шартномаҳои байнидавлатӣ ҳар сол 10 автомобилҳои оташнишонӣ харидорӣ шуда, ба тамоми шаҳру ноҳияҳои ҷумҳурӣ тақсим карда мешаванд [6].

Бо ибтикории бевоситаи роҳбарияти ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Академияи ВКД кишвар факултети махсус барои тайёр намудани кадрҳои дорои маълумоти олӣ барои хадамоти оташнишонӣ ташкил карда шудааст, ки ҳар сол 50 мутахассиси ҷавон онро хатм мекунад.

АДАБИЁТИ ИСТИФОДАШУДА:

1. Буриев И.Б. Таърихи давлат ва ҳуқуқи Тоҷикистон. Қисми аввал. - Душанбе, 2013.
2. Азимов Ш. Государство и право Саманидов. - Душанбе, 1999.
3. Розикзода А.Ш.Становление милиции Таджикистана. - Душанбе, 2011.
4. Маркази бойгонии давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон . Ф. 20, оп. 2, д. 27, л. 71
5. Гаюров С.Ш. История огня и огнеборцев в Таджикистане. - Душанбе, 2007.
6. Противопожарной службе Таджикистана исполняется 88 лет // Захираи электронӣ: http://avesta.tj (рӯзи муроҷиат 07.09.2016)

Девиантное поведение: социально-психологический и криминологический анализ молодежной среды

Качрафторӣ: таҳлили иҷтимоӣ-психолгӣ ва криминологии муҳити ҷавонон

Deviant behavior: socio-psychological and criminological analysis of youth media

Асламов Б.С.
заместитель начальника факультета № 2 Академии МВД Республики Таджикистан, полковник милиции

Нажбудинов М.А.
начальник кафедры уголовного права, криминологии и психологии факультета № 2 Академии МВД Республики Таджикистан, кандидат юридических наук, капитан милиции

Аннотация: В статье рассматриваются различные взгляды на понятие, причины, факторы, формы и виды девиантного поведения в Таджикистане. Авторами проводится анализ криминологического, социального и психологического направления девиантного поведения в молодежной среде.
Ключевые слова: девиантное поведение, причины, факторы, предотвращение, социальный контроль, молодежная среда

Аннотатсия: Дар мақола мафҳум, сабаб, шакл ва намудҳои качрафторӣ барасси шуда, муаллифон омилҳои иҷтимоӣ-психологӣ ва криминологиро таҳлил намуда, фикру ақидаҳои худро оиди пешгирии качрафтории ҷавонон пешниҳод намудаанд.
Вожаҳои калидӣ: качрафторӣ, сабаб, омил, пешгирикунӣ, назорати иҷтимоӣ, муҳити ҷавонон

Abstract: The article deals with different views on the concept, the reasons, factors, forms and types of deviant behavior in Tajikistan. The authors conducted an analysis of criminological, social and psychological areas of deviant behavior in the youth environment.
Keywords: deviant behavior, reasons, factors, prevention, social control, youth

Глобализация социально-экономических и культурных процессов в современном обществе привели к новым последствиям в

поведении подрастающего поколения и молодежи. Особенно актуальной на просторах стран СНГ стало изучение и исследование девиантного поведения несовершеннолетних и молодежи. Часть молодежи в странах СНГ примкнула к экстремистским группировкам, что не может не вызывать тревогу. Именно поэтому, в своем Послании Маджлиси Оли республики - Основатель мира и согласия, Лидер нации, Президент Республики Таджикистан, уважаемый Эмомали Рахмон объявил 2017 год «Годом молодежи» [1].

Необходимо отметить, что среди социологов, психологов и юристов в последние годы идет процесс углубленного изучения девиантного поведения. Девиантное поведение (от лат. deviato-отклонение) означает несоответствие тех или иных поступков, той или иной сознательной деятельности принятым нормам. Обычно такое поведение характерно для подростков и молодежи. В науке существует две трактовки девиантного поведения (кратко-девиация):

- биологическое поведение, которое ссылается на генетику,
- психологическое поведение, которое фокусируется на морально-этических факторах.

Так, Я.И. Гилинский пришел к выводу о том, что доминирующим фактором девиантного поведения составляет именно социальная трактовка, что источники девиантного поведения не ищут в психологии личности, а именно в проблеме социальной жизни, в частности, социальном неравенстве [2, - С.54-57].

Исследования, проводимые в Российской Федерации показали, что молодые девианты в своем большинстве из неблагополучных семей, часть из них не посещали школу, что впоследствии привело к изменению их морально-психологических качеств. Такие группы часто объединяются в антисоциальные группы и начинают совершать правонарушения и преступления. Первые признаки девиантного поведения, согласно мнению В.И. Гурьева и В.Я. Гиндикина, формируются уже в школьные годы [3, - С.76]. Однако как только выясняется, что необходимо систематически посещать школу и готовится к занятиям, интерес к ним пропадает. Задача приспособления к школьному режиму, к дисциплине часто оказывается для них непосильной, в итоге, у них поэтапно формируется девиация, отклонения в нормах поведения: начинаются психологические проблемы – психопатии, раннее пристрастие к табаку и юношеский алкоголизм.

Именно этот процесс, согласно мнению Гилинского В.Я., у подростков приводит к формированию конфликта между культурными нормами [4, - С.74-77]. Данное девиантное поведение Мертон Р. объясняет как разрыв между целями общества и социально одобряемыми средствами существования этих целей [5, - С.379]. Среди исследователей и генезиса изучения теории девиантного поведения выделяется австрийский психолог Зигмунд Фрейд. Согласно его теории психоанализа, генез правонарушения и преступность рассматриваются наряду с неврозами, психоастенией и различными фобиями [6, - С.28]. Согласно мнению А.М. Руткевича, Фрейд создал учение, которое было использовано не только для объяснения поведения и мышления невротиков, но и для использования эмпирических данных чуть ли всех социальных и гуманитарных наук [6, - С.13].

Хотя в своей теории Фрейд открыл многих форм девиантного поведения, согласно мнению К.А. Шварцмана, «Фрейд далек от понимания тех важнейших условий, которые ведут к очеловечиванию чувств и представлений человека, выделивших его из царства животных. Он не акцентирует внимание на том важном факторе, что социальные связи – кодексы, традиции, законы, нормы регулируют поведение человека в

обществе [7, - С.85]. Хотя последователи З. Фрейда признали факт агрессивности как нереализованное бессознательное влечение в девиантном поведении, такой подход означает биологизирование сущности девиантного поведения.

Как уже отмечалось выше, девиантное поведение – это специфический способ передачи усвоения, закрепления, проявления целостного отношения личности к обществу, подкрепленный мотивацией, направленной на изменение социальной нормы и ожиданий, средой такого поведения являются: улица, семья, школа, трудовой коллектив и т.п.

Менделевич В.Д. приводит понятие аддиктивного поведения как одного из типов девиантного поведения с формированием стремления ухода от реальности путем искусственного изменения своего психического состояния посредством приёма некоторых веществ или постоянной фиксации внимания на определенных видах деятельности с целью развития и поддержания интенсивных эмоций [8, - С.46].

Выделяются следующие психологические особенности у лиц с аддиктивными формами поведения:

1. Сниженная переносимость трудностей повседневной жизни наряду с хорошей переносимостью кризисных ситуаций.
2. Скрытый комплекс неполноценности, сочетающийся с внешним превосходством.
3. Внешняя сознательность, сочетающаяся со страхом перед стойкими социальными контактами.
4. Стремление говорить неправду.
5. Стремление обвинять других, зная, что они не виновны.
6. Стремление уходить от ответственности в принятии решений.
7. Стереотипность, повторяемость поведения.
8. Зависимость.
9. Тревожность [8, - С. 47].

Исходя из вышесказанного, можно сделать вывод о том, что в социологии, криминологии и психологии выделяются следующие причины и факторы девиантного поведения:

1. ***Биологический,*** который выражается в физиологических особенностях поведения в неустойчивости жизненно важных систем молодого организма нервной системы (в первую очередь).

2. ***Психологический,*** заключающийся в особенностях темперамента, акцентирующий характер, склонность к уходом от трудных ситуаций или полное подчинение им.

3. ***Социальный*** фактор выражается во взаимодействии молодого человека с социумом, большой устойчивой общностью, которая характеризуется единством условий жизнедеятельности людей, общим местом проживания и наличием вследствие этого общей культуры.

Кроме этого, выделяют следующие виды девиантного поведения:

1. Курение.
2. Алкоголизм.
3. Наркомания.
4. Сексуальные отклонения.
5. Суицид.
6. Дисморфобия (необоснованная убежденность в наличие у себя физических недостатков).
7. Нарушение «пищевого поведения».
8. Сквернословие.

На основе изучения и обобщения научной литературы, на наш взгляд, в целях профилактики девиантного поведения, необходимы следующие основные принципы организации социальной контроли:

- комплексность с привлечением специалистов социологов, юристов, медиков, педагогов МВД в проведении профилактических мероприятий;
- системность – единство учебной, научно-исследовательской и

воспитательной работы по профилактике девиантного поведения среди несовершеннолетних и молодежи;

- расширение возможных форм участия студентов в профилактической работе органов внутренних дел Республики Таджикистан;

- социальное партнерство – привлечение к профилактике будущих психологов, юристов, социологов;

- обратная связь – осуществление мониторинга проявлений девиации в молодежной среде;

- индивидуальная работа – учет индивидуальных особенностей и склонностей, личная характеристика молодежи.

Таким образом, изучение и исследование проблем девиантного поведения несовершеннолетних и молодежи остаётся актуальной и требует углубленного изучения и исследования.

ИСПОЛЬЗОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА:

1. Послание Основателя мира и согласия, Лидера нации, Президента Республики Таджикистан, уважаемого Эмомали Рахмона Маджлиси Оли Республики Таджикистан от 22 декабря 2016 г. // URL:http: www.president.tj (дата обращения 22 декабря 2016 г.).

2. Гилинский Я.И. Социальный контроль и отклоняющееся поведение. Социология девиантного поведения и социального контроля. Краткий очерк [Текст] / Я.И. Гилинский // Рубеж: Альманах социальных исследований. – Сыктывкар, 1992. № 2.

3. Гурьева В.И., Гиндикин В.Я. Юношеские психопатии и алкоголизм. - М.: Медицина, 1980. - С.76.

4. Гилинский Я.И. Социология девиантного поведения как специальная социологическая теория [Текст] / Я.И. Гилинский // Социологические исследования. – 1991. № 4.

5. Мертон Р.К. Явные и латентные функции // Американская социологическая мысль. - М., 1994. - С. 379-448.

6. Руткевич А.М. От Фрейда к Хайдеггеру. - М., 1985. - С. 6-28.

7. Шварцман К.А. Новые тенденции в развитие современной буржуазной этики. - М, 1977.

8. Ушатиков А.И., Ковалев О.Г. Криминальная психология. - Москва-Воронеж. 2007. - С.46.

МИНБАРИ МУҚАРРИЗОН

ТРИБУНА РЕЦЕНЗЕНТОВ

ЮЛДОШЕВ Р.Р.
*Профессор кафедры уголовного процесса факультета № 2
Академии МВД Республики Таджикистан,
кандидат юридических наук, майор милиции*

**В диссертационный совет Д 203.005.03 на базе ФГКУ «ВНИИ МВД России»,
по адресу 123995, Г-69 ГСП-5, г. Москва, ул. Поварская, д. 25, стр. 1**

О Т З Ы В

на автореферат диссертации Безрукова Сергея Сергеевича на тему «Принципы уголовного процесса», представленного на соискание ученой степени доктора юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс. Москва: ФГКУ «ВНИИ МВД России», 2016. – 58 с.

REVIEWED

on the thesis abstract of Sergei Bezrukov on "Principles of criminal proceedings", presented for the degree of Doctor of Law by specialty 12.00.09 - criminal procedure. Moscow: Federal state institution state-owned All-Russian Research Institute Russian Ministry of Internal Affairs, 2016, - 56 p.

Представленный автореферат свидетельствует об актуальности проведенного исследования. С теоретической стороны проблема определения системы принципов российского уголовного процесса, соподчиненность и их иерархия нуждаются в коренной модернизации. С практической точки зрения, актуальность диссертационного исследования определяется в контексте рассогласованности системы принципов сущности и основным постулатам современного уголовного судопроизводства. В связи с этим появилась необходимость комплексного пересмотра темы исследования и выработки авторской позиции относительно принципов уголовного процесса.

Диссертантом обстоятельно раскрыта степень научной разработанности проблематики, непосредственно связанной с избранной темой исследования. Цитируются труды видных российских и зарубежных

ученых-правоведов за достаточно продолжительный исторический период времени, проанализированы новейшие работы по теме исследования. Обоснованно сделан вывод о том, что принципы уголовного процесса продолжают оставаться одной из наиболее теоретически сложных категорий, подлинная сущность которых не познана до конца и сейчас.

В автореферате правильно сформулированы содержание объекта, предмета, цели и задачи исследования. Не вызывают сомнений в основе своей методология и методика исследования, эмпирическая и теоретическая основа исследования, что в значительной степени предопределило обоснованность и достоверность предлагаемых диссертантом рекомендаций и выводов, правомерность выносимых на защиту основных положений.

Диссертантом достаточно убедительно обоснована научная новизна исследования, которая определена кругом проанализированных вопросов и комплексным подходом в их разрешении. В связи с этим не вызывает сомнения обозначенная теоретическая и практическая значимость диссертационного исследования.

В диссертации предложена авторская система принципов уголовного процесса; изучена их правовая природа; выделены и теоретически аргументированы признаки принципов; сформулировано отличающееся оригинальностью и новизной авторское определение принципов уголовного процесса; доказано влияние общечеловеческих ценностей, общепризнанных норм международного права, Конституции Российской Федерации; сделано заключение о недостаточности простого указания на нормативность (обязательность законодательного закрепления) как один из важнейших признаков принципов, нуждающийся в значительной конкретизации; уточнено обстоятельство, что каждый принцип реализуется через совокупность частных норм, сконструированных на его основе; высказана критическая оценка признаваемому большинством процессуалистов свойству общепроцессуальности (всеобщности), в соответствии с которым принципы уголовного процесса действуют в равной мере во всех стадиях судопроизводства, на всех этапах уголовно-процессуальной деятельности, обязательны для всех институтов и норм, не могут иметь каких-либо исключений; обоснован тезис о том, что подавляющее большинство принципов уголовного процесса задействуется лишь при осуществлении уголовного преследования, до разрешения вопроса о виновности (невиновности) обвиняемого в совершении преступления и при этом фактически из каждого принципиального предписания допускаются некоторые исключения, а в отдельных видах производств их действие может и вовсе серьезно ограничиваться.

В ходе авторских научных изысканий выявлены недостатки, присущие законодательно закрепленной системе принципов уголовного процесса, сформулированы требования к ее построению, обозначены положения, которые должны быть в нее включены, установлено содержание каждого из них. Диссертантом показано воздействие принципов на механизм уголовно-процессуального регулирования, приведены доводы в пользу того, что принципы выступают основой данного механизма, хотя и не являются его самостоятельным элементом, не входят непосредственно в его структуру. Диссертантом также разработаны научно обоснованные предложения по усовершенствованию нормативного закрепления главы 2 УПК Российской Федерации.

В ходе проведенного диссертантом исследования разработан комплекс методологических и теоретических положений о принципах уголовного процесса, механизме их реального воплощения в уголовно-процессуальной деятельности. Следует отметить, что в

диссертационном исследовании обоснована взаимосвязь и взаимообусловленность принципов и назначения (цели, задач) уголовного судопроизводства.

Разработанная диссертантом доктрина обогащает и углубляет теорию уголовного процесса, выступает теоретико-методологической базой для дальнейших изысканий, развития представлений об отдельных принципах, их воплощении в тех или иных стадиях уголовного процесса.

Сформулированные и обоснованные диссертантом выводы, предложения и рекомендации позволяют сконструировать оптимальную систему принципов уголовного процесса, могут быть реализованы в нормах действующего и перспективного уголовно-процессуального законодательства.

Следовательно, восполняя теоретические пробелы, существующие в учении о принципах, результаты проведенного С.С. Безруковым исследования вносят заметный вклад в теорию уголовного процесса в части усиления уголовно-процессуальных гарантий, прав участников уголовного судопроизводства и пределов их ограничения при применении мер процессуального принуждения, стадий досудебного и судебного производства, действия в них принципов упрощенных (сокращенных) форм предварительного расследования и судебного разбирательства уголовных дел.

Без сомнений высказанные автором идеи, предложения и выводы имеют научно-теоретическую, а также практическую значимость и вносят значительный вклад в науку уголовного процесса, существенно обогащают ее и характеризуются новизной, актуальностью и аргументированностью.

Достоверность выводов диссертанта обеспечена изученными им статистическими данными региональной и общероссийской следственной, прокурорской и судебной практики, а также материалами уголовных дел, результатами социологических опросов значительного числа должностных лиц правоприменительных органов.

Диссертация прошла необходимую апробацию. В частности, отдельные ее положения были обсуждены в различных международных, всероссийских, региональных и межвузовских научно-практических конференциях, семинарах и круглых столах. Ряд разработок диссертанта, судя по автореферату, нашли свою реализацию – внедрены в практическую деятельность и используются в учебном процессе ведущих образовательных учреждениях.

Вместе с тем, содержание автореферата позволяет **высказать замечание**, которое могло бы стать предметом для научного обсуждения в ходе публичной защиты диссертационной работы.

В Уголовно-процессуальном кодексе Республики Таджикистан закреплена глава 2 «Законодательные принципы уголовного процесса», где в статьях 7 – 23 раскрыто основное содержание каждого из положений, на которых строится производство по уголовным делам. Во многом системы принципов уголовного процесса Республики Таджикистан и Российской Федерации совпадают. Однако в системе принципов российского уголовного процесса, смоделированной С.С. Безруковым, не нашлось места таким положениям, как «Обеспечение подозреваемому, обвиняемому права на защиту» (ст. 16 УПК Российской Федерации, ст. 22 УПК Республики Таджикистан), «Право обжалования процессуальных действий и решений» (ст. 19 УПК Российской Федерации, ст. 23 УПК Республики Таджикистан). При этом детальная аргументация причин, заставивших соискателя отказаться от указанных предписаний, в тексте автореферата отсутствует. На наш взгляд, подозреваемые и обвиняемые, в отсутствие названных принципов, окажутся не способны эффективно защищать свои права.

Приведенное частное замечание не может поколебать общей высокой положительной оценки диссертационного исследования С.С. Безрукова, вынесшего на обсуждение интересный исторический, теоретический и эмпирический материал, сформулировавшего достаточно важные предложения по дальнейшему совершенствованию уголовно-процессуального законодательства.

Вышеизложенное позволяет сформулировать следующие выводы:

1. Диссертационное исследование Безрукова Сергея Сергеевича, на тему «Принципы уголовного процесса», является законченной научно-квалификационной работой, содержащей решение крупной научной проблемы имеющей важное правовое и социальное значение.

2. Представленная работа отвечает требованиям, предъявляемым к диссертационным исследованиям на соискание ученой степени доктора юридических наук, предусмотренным пунктами 9-14 «Положения о присуждении ученых степеней», утвержденного Постановлением Правительства Российской Федерации от 24 сентября 2013 г. № 842, а ее автор – Безруков Сергей Сергеевич, заслуживает присвоения искомой ученой степени доктора юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс.

МИНБАРИ ОЛИМОНИ ҶАВОН

ТРИБУНА МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ

ПОНЯТИЕ И ПРИЗНАКИ РЕЛИГИОЗНОГО ЭКСТРЕМИЗМА

МАФҲУМ ВА АЛОМАТҲОИ ЭКСТРЕМИЗМИ ДИНӢ

CONCEPT AND SIGNS OF RELIGIOUS EXTREMISM

АБДУЛЛАЕВ Н.С.
преподаватель кафедры уголовного права юридического факультета Российско–Таджикского (славянского) университета

Аннотация: Статья посвящена вопросам определения понятия и признаков религиозного экстремизма, в ней приведены результаты современных комплексных социологических исследований по этой проблеме.

Ключевые слова: экстремизм, религия, признаки религиозного экстремизма, социальные противоречия, характеристика религиозного экстремизма

Аннотатсия: Мақола оид ба мафҳум ва аломатҳои экстремизми динӣ бахшида шуда, инчунин дар он натиҷаҳои тадқиқотҳои сотсиологии муосир доир ба проблемаи мазкур таҳлил шудаанд.

Вожаҳои калидӣ: экстремизм, дин, аломатҳои экстремизми динӣ, мухолифати иҷтимоӣ, тавсифӣ экстремизми динӣ

Abstract: The article is devoted to the definition and signs of religious extremism, it shows the results of today's complex sociological research on this issue.

Keywords: extremism, religion, signs of religious extremism, social contradictions characteristic of religious extremism.

Понятие религиозного экстремизма в настоящее время является одним из самых сложных и дискуссионных. По утверждению А.А. Нурулаева, особенно трудно его истолкование в демократическом государстве, статус которого старается поддерживать наша исполнительная и законодательная власть [1, - С.83].

В соответствии с Законом Республики Таджикистан «О борьбе с экстремизмом», под экстремизмом понимается проявление юридическими и физическими лицами выражения

крайних форм действий, призывающих к дестабилизации, изменению конституционного строя в стране, захвату власти и присвоению ее полномочий, разжиганию расовой, национальной, социальной и религиозной вражды;

экстремистская деятельность - деятельность юридических либо физических лиц по планированию, организации, подготовке и совершению действий, направленных на:

а) насильственное изменение основ конституционного строя и нарушение целостности Республики Таджикистан;

б) подрыв безопасности Республики Таджикистан;

в) захват или присвоение властных полномочий;

г) создание незаконных вооруженных формирований;

д) осуществление террористической деятельности;

е) возбуждение расовой, национальной или религиозной розни, а также социальной розни, связанной с насилием или призывами к насилию;

ж) унижение национального достоинства;

з) осуществление массовых беспорядков, хулиганских действий и актов вандализма по мотивам идеологической, политической, расовой, национальной или религиозной ненависти либо вражды, а равно по мотивам ненависти либо вражды в отношении какой-либо социальной группы;

и) пропаганду исключительности, превосходства либо неполноценности граждан по признаку их отношения к религии, социальной, расовой, национальной, религиозной или языковой принадлежности;

к) публичные призывы к осуществлению указанной деятельности или совершению указанных действий;

л) финансирование указанной деятельности, либо иное содействие ее осуществлению или совершению указанных действий путем предоставления для осуществления указанной деятельности недвижимости, учебной, полиграфической и материально-технической базы, телефонной, факсимильной и иных видов связи, информационных услуг, иных материально-технических средств [2].

Религиозный экстремизм напрямую связан с тоталитарными религиозными организациями. Многие религиозные организации лишь прикрываются своим влечением к религии, а на самом деле пропагандируют свои интересы, контролируя сознание человека, разрушают его как личность, тем самым нарушают права человека, разрушают семейную этику, возбуждают распри на религиозной основе, ограничивают или лишают человека конституционных прав. Но эта связь еще не переходит в форму открытого насилия. И не только конкретные тоталитарные секты являются его питательной почвой, но и, как это ни парадоксально, традиционные религии.

А. Журавский определяет религиозный экстремизм как крайнюю форму развития религиозного фундаментализма [3].

А. Верховский предлагает разные варианты употребления термина, указывая на неизбежные противоречия и, перейдя к возможным юридическим последствиям, призывает употреблять термин «экстремизм» (в т.ч. и религиозный) в смысле достаточно узком, чтобы достичь максимально эффективного и безопасного для граждан правоприменения [4].

Переводя неурегулированные государством межрелигиозные вопросы в политическую плоскость, используя их в качестве инструмента, средства для разжигания конфликтов, религиозный экстремизм создает реальную угрозу безопасности государствам СНГ, в частности России и Таджикистану.

Приверженцы религиозного экстремизма, как серфингисты, несутся на гребне религиозного подъема. Обретение смысла жизни и следование высоким этическим идеалам подменяются у них слепой верой, глухой к доводам рассудка. Такая вера вовсе не облагораживает человека, напротив, легко превращает его в эффективный инструмент насилия.

Религиозный экстремизм ныне приобрел форму масштабной перманентной войны или систематических террористических актов, совершаемых бандами международных террористов, вооруженных и обученных. Их идеологией является "джихад" - война с "неверными", исповедующими не только другую религию, но и придерживающихся светского образа жизни, демократической политической ориентации. Все эти события - это лишь часть религиозного территориального расширения зоны обитания и влияния.

В ходе круглого стола, проходящего в Санкт-Петербурге 16 ноября 2002 г. на тему: «Религия и гражданское общество: проблемы толерантности» было отмечено, что «Негативный резонанс в обществе вызывает деятельность разного рода тоталитарных религиозных организаций, некоторых последователей неоязычества, оккультизма, сатанизма и других группировок, которые не всегда афишируют и раскрывают свою деятельность. Известно, что в находящихся под их влиянием общинах насаждается религиозный фанатизм, совершаются изуверские обряды, акты вандализма, наносится ущерб нравственному, психическому и физическому здоровью их членов» [5, - С.128-133].

Основная цель религиозного экстремизма - признание своей религии ведущей и подавление других религиозных конфессий через их принуждение к своей системе религиозной веры. Наиболее ярые экстремисты ставят своей задачей создание отдельного государства, правовые нормы которого будут заменены нормами общей для всего населения религии. Религиозный экстремизм часто смыкается с религиозным фундаментализмом, суть которого заключена в стремлении воссоздать фундаментальные основы "своей" цивилизации, очистив ее от чуждых новаций и заимствований, вернуть ей "истинный облик".

Под общим определением религиозного экстремизма зачастую понимают разнородные явления, от разнообразных форм классовой и освободительной борьбы, сопровождающейся применением насилия, до преступлений, совершаемых наемными агентами и провокаторами.

Религиозный экстремизм, как мы считаем, это не что иное, как культивированное современное рабство людей, основанное на промывание мозгов и контролировании сознания человека путём психологического программирования.

Религиозный экстремизм не рождается на пустом месте. И предупредить его появление намного разумнее, чем с ним бороться.

Религиозный экстремизм, это отрицание системы традиционных для общества ценностей, норм морали и права, а также агрессивная пропаганда "идей", действующая под видом влечения к религии. Во многих, если не во всех, конфессиях можно обнаружить религиозные представления и соответствующие им действия верующих, которые имеют антиобщественный характер, то есть в той или иной степени выражают неприятие светского общества и других религий с позиций того или иного религиозного вероучения.

Религиозный экстремизм - это религиозно мотивированная или религиозно камуфлированная деятельность, направленная на насильственное изменение

государственного строя или насильственный захват власти, нарушение суверенитета и территориальной целостности государства, на возбуждение в этих целях религиозной вражды и ненависти.

Религиозный экстремизм - это приверженность в религии к крайним взглядам и действиям. Безусловно, основу такого экстремизма составляют насилие, крайняя жестокость и агрессивность, сочетающиеся с демагогией [6, - С.74-83].

По мнению В.В. Бычкова, различаются следующие признаки религиозного экстремизма:

- фанатичные нетерпимость и жесткость, которые заставляют человека слепо следовать исключительно своим собственным мнению и предрассудкам и не позволяют экстремисту принимать во внимание интересы окружающих людей;

- постоянная чрезмерность в религиозном поведении и тенденция заставить других поступать так же;

- отказ от общепризнанных норм морали и права, приоритетностей, ведущий к неуместности и несвоевременности применения тех или иных религиозных предписаний;

- грубая и резкая манера общения с людьми, в жестком и категоричном подходе;

- идеологическое содержание в виде приверженности к крайним религиозной и иных сферах общественной жизни;

- общественная опасность, которая выражается в причинении существенного вреда основам конституционного строя или конституционным основам межличностных отношений либо в создании угрозы причинения такого вреда;

- деятельный характер, выражающийся, как правило, в незаконных и наносящих вред обществу способах и формах выражения протеста против установленного порядка в той или иной сфере социальных отношений [7, - С.31-35].

Последствия от религиозного экстремизма, как мы считаем, могут быть разные, например:

- промывание мозгов и программирование людей;

- разжигание религиозных распрей;

- разжигание межнациональных распрей;

- лишение и ограничение конституционных прав;

- нарушение стабильности социально экономического развития;

- повышение процента психиатрических заболеваний;

- разрушение культурно - исторических ценностей;

- регресс общества;

- вмешательство в общеобразовательную систему;

- вмешательство в государственное и местное самоуправление;

- завладение имуществом граждан и т.д.

С религиозным экстремизмом должны бороться и общество и государство. Методы этой борьбы у них, разумеется, различные. Если государство должно устранить социально-экономические и политические условия, способствующие возникновению религиозного экстремизма и пресекать противозаконную деятельность экстремистов, то общество (в лице общественных объединений, средств массовой информации и рядовых граждан), должно противодействовать религиозно экстремизму, противопоставляя экстремистским идеям и призывам гуманистические идеи, этнической и религиозной толерантности гражданского мира и межнационального согласия.

Использованная литература

1. Нуруллаев А.А. Религиозно-политический экстремизм //Вестник

Российского университета дружбы народов. - Сер.: Политология. - 2003.-№ 4.

2. Закон Республики Таджикистан «О борьбе с экстремизмом» // Ахбори Маджлиси Оли Республики Таджикистан, 2003 г., №12, ст.697; 2007 г., №3, ст.158; Закон РТ от 27.11.2014 г., № 1146.

3. Журавский А.В. Религиозный экстремизм: реальность или фикция? // http://sedmitza.ru

4. Верховский А. Религиозная ксенофобия или рост фундаментализма в РПЦ http://sektoved.narod.ru.

5. Религия и гражданское общество: проблема толерантности. // Материалы Круглого стола (16 ноября 2002). - СПб.: Санкт-Петербургское философское общество, 2003.

6. Религиозный экстремизм в России // Сайт юридической правозащитной организации Славянский Правовой Центр: www.rlinfo.

7. Бычков В.В. Противодействие преступлениям экстремисткой направленности: курс лекций. -М.: Юрлитинформ, 2013.- 256 с.

НАҚШИ КОНСТИТУТСИЯ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН ДАР ТАҲКИМИ ДАВЛАТДОРИИ МУОСИР

РОЛЬ КОНСТИТУЦИИ РЕСПУБЛИКИ ТАДЖИКИСТАН В УКРЕПЛЕНИИ СОВРЕМЕННОЙ ГОСУДАРСТВЕННОСТИ

ROLE OF THE CONSTITUTION OF THE REPUBLIC OF TAJIKISTAN IN STRENGTHENING THE MODERN STATE

АМИРБЕКЗОДА Д.А.
Омӯзгори кафедраи фанҳои давлатӣ-ҳуқуқии факултети №2 Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, лейтенанти калони милитсия

Аннотатсия: Оғози бунёд ва инкишофи давлатдории муосири халқи тоҷик бо Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон робитаи ногузастанӣ дорад. Бинобар ин, дар мақолаи мазкур нақши Конститутсия дар таҳкими давлатдории муосири Тоҷикистон баррасӣ шудааст.

Вожаҳои калидӣ: конститутсия, давлатдорӣ, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ҳуқуқу озодиҳои инсон.

Аннотация: Начало строительства и развития современной государственности таджикского народа неразрывно связано с Конституцией Республики Таджикистан. Поэтому в статье рассмотрена роль Конституции Республики Таджикистан в укреплении современной государственности.
Ключевые слова: конституция, государственность, Республика Таджикистан, права и свободы человека.

Abstract: The construction and development of the modern state of the Tajik people is inextricably linked with the Constitution of the Republic of Tajikistan. Therefore, the article considers the role of the Constitution of the Republic of Tajikistan in strengthening the modern state.
Keywords: constitution, statehood, Tajikistan, human rights and freedoms

Ҷумҳурии Тоҷикистон баъди ба даст овардани истиқлолияти худ 6 ноябри соли 1994 аввалин Конститутсияи худро қабул намуд, ки халқи тоҷикро аз парокандашавӣ ба муттаҳидӣ оварда, асосҳои ҳуқуқии фаъолияти ҳокимияти давлатиро таъмин намуд.

Барои тахия ва қабули Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон Эъломияи истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 24 августи соли 1990 ҳамчун санади ҳуқуқӣ заминаи боэътимод гузошт. Зеро баъд аз пошхӯрии ИҶШС Эъломия ба истиқлолияти давлатӣ бахшида, имконият фароҳам овард, ки Тоҷикистон ҳамчун давлати соҳибихтиёр Конститутсияи худро дошта бошад.

Таҳлилҳои илмӣ нишон медиҳанд, ки имрӯз Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон нисбат ба Конститутсияҳои баъзе аз давлатҳои дигар бартарии худро дорад. Масалан, мувофиқи моддаи 134-и Конститутсияи

Федератсияи Россия тағйиру иловаҳоро ба конститутсия метавонад Президенти Федератсияи Россия, Шӯрои Федератсия, Думаи Давлатӣ, Ҳукумати Федератсияи Россия, мақомоти қонунгузории (намояндагии) субъектони Федератсияи Россия ё ин, ки вакилони Думаи Давлатӣ пешниҳод намоянд [1].

Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон бошад тартиби махсуси тағйиру иловаҳоро дар боби 10 муқаррар кардааст, ки тибқи он тағйиру иловаҳо ба Конститутсия бо роҳи раъйпурсии умумихалқӣ (референдум) дохил карда мешавад. Яъне ягон мақомоти давлатӣ, созмонҳои ҷамъиятӣ, ҳизб ё гурӯҳи одамон ҳақ надоранд, ки бо истифода аз мақому мавқеи худ нуктаеро ба хотири манфиати худ тағйир диҳанд. Ин гувоҳӣ равшани он аст, ки Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ифодакунандаи манфиатҳои танҳо гурӯҳ ё ҳизбу созмонҳои алоҳида нест, балки дар маҷмӯъ таҷассуми иродаи тамоми сокинони мамлакат, сарфи назар аз қавму миллат, мансубияти ҳизбӣ, динӣ ва забонии онҳо мебошад.

А.М. Тошев дуруст иброз менамояд, ки “Конститутсияи Федератсияи Россия нисбат ба Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон тартиби оддии ворид намудани тағйиру иловаҳоро пешбинӣ намудааст, ки онро шартан мумкин аст Конститутсияи “мулоим” номид. Мувофиқи илми ҳуқуқи конститутсионӣ “конститутсияи мулоим” ин чунин конститутсияе мебошад, ки тартиби оддии ворид намудани тағйиру иловаҳоро пешбинӣ мекунад” [1].

Новобаста аз он, ки Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон Конститутсияи сахт мебошад ва тартиби махсус ва нисбатан мушкили ворид намудани тағйиру иловаҳоро пешбинӣ кардааст. Инкишофи муносибатҳои ҷамъият ва давлатӣ зарурати ворид намудани тағйиру иловаҳоро ба вуҷуд овард. Нахустин тағйиру иловаҳо ба Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон 26 сентябри соли 1999 ворид карда шуд, ки дар он пеш аз ҳама масъалаҳои марбутаи Созишномаи умумии истиқрори сулҳ ва ризоияти миллӣ мавриди баррасӣ қарор дода шуд. Имрӯз ин тағйиру иловаҳо ҳамчун воситаи муҳими ризоият, созиш, ваҳдат ва суботи ҷомеа дониста мешавад. Тағйиру иловаҳои ба Конститутсия воридшуда асосан масъалаҳои вобаста ба такмил додани тартиби ташкил ва фаъолияти мақомоти давлатиро дар бар мегирад. Дар асоси он тағйиру иловаҳо аввалин маротиба дар мамлакат парламенти касбии иборат аз ду палата Маҷлиси миллӣ ва Маҷлиси намояндагон таъсис ёфт, ҳамчунин фаъолияти ҳокимияти қонунгузор, иҷроия ва судӣ мувофиқи таҷрибаи маъмули ҷаҳонӣ ба роҳ монда шуд.

Баъдан 22 июни соли 2003 бо мақсади пурра ва ҳамаҷониба тахти танзими конститутсионӣ қарор додани рушду такомули муносибатҳои сиёсӣ, иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва кафолати ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шахрванд ба Конститутсияи соли 1994 тағйиру илова ворид карда шуд. Тағйиру иловаҳои мазкур пеш аз ҳама ба инкишофи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд мусоидат намуд. Дар асоси ин тағйиру иловаҳо ҳуқуқу озодиҳои инсон арзиши олӣ пайдо намуданд, раъйпурсии умумихалқӣ ва интихобот ҳамчун шакли олии ифодаи ҳокимияти халқ эътироф карда шуд. Ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд ҳамчун мақсад ва мазмуни фаъолияти мақомоти қонунгузор, иҷроия, мақомоти маҳалии ҳокимияти давлатӣ ва суд эътироф карда шуданд. Ҳуқуқи ҳар шахс ба баррасии парванда дар суди бо салоҳият, мустақил ва беғараз таъмин гардид. Асосҳои демократии ҳизбҳои сиёсӣ мустаҳкам карда шуд. Тарғиби бадбинии иҷтимоӣ, нажодӣ, миллӣ, диннӣ ва забонӣ манъ карда шуданд. Ҳуқуқи шахс ба таҳсили умуми ройгон дар муассисаҳои таълимии давлатӣ ва таҳсили ибтидоӣ,

касбӣ, касбии миёна ва олӣ мустаҳкам гардиданд.

Имрӯз Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон таҷрибаи пешқадами конститутсияҳои кишварҳои муосири ҷаҳонро таҷриба намуда, яке аз намунаҳои беҳтарини Конститутсияҳои ҷаҳон ба шумор меравад, ки мавқеъ ва ҳимояи ҳуқуқҳои инсонро арзиши олӣ эълон намудааст.

Дар ин муносибат К.Ҳ. Солиев менависад: «Қобили таваҷҷуҳ ва дарки муносибати дигар ба проблемаи ҷазои қатл мебошад. Чи тавре, ки маълум аст, дилхоҳ давлат, ки ҳокимияти қонунӣ дорад, барои худ ухдадории ҳимояи натанҳо ҳуқуқ ва озодиҳои шаҳрванду инсон, балки иҷрои талаботи ӯро низ ба зимма мегирад. Ин муқаррарот дар моддаи 5 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун арзиши олӣ эълон гардидааст» [2]. Ба сифати ин талабот маҳрум накардани инсон аз ҳаёт мавқеи марказиро ишғол менамояд ва бо ин роҳ адолати иҷтимоӣ барқарор карда мешавад

Конститутсияи Тоҷикистон ҳаёт, қадр, номус ва дигар ҳуқуқҳои фитрии инсонро дахлнопазир эълон кардааст. Давлат эътироф, риоя ва ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрвандро ба ӯҳда гирифтааст.

Дар асоси гуфтаҳои боло ва ба хотири эҳтиром гузоштан ба ҳуқуқҳои фитрии инсон соли 2004 дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мораторияи ба ҳукми қатл эълон карда шуд, ки то имрӯз амал карда истодааст. Ғайр аз ин шумораи меъёрҳои Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки ҳукми қатлро пешбинӣ менамуд аз 16 ба 54 расонида шуд, ки нисбати ҷиноятҳои куштор, терроризм, таҷовуз ба номус, биотсид ва генотсид пешбинӣ гардидааст. Аз сабаби оне, ки имрӯз моратория дар Тоҷикистон амал карда истодааст ба ҷои ин намуди ҷазо ҷазои якумра аз озодӣ маҳрум сохтан татбиқ карда мешавад.

Ногуфта намонад, ки масъалаи таҳкими ҳуқуқҳои конститутсионии шаҳрвандон, аз ҷумла проблемаи ҳукми қатл дар маркази таваҷҷуҳи Президенти кишвар Эмомалӣ Раҳмон қарор дорад, ки дар паёми худ ба Маҷлиси Олӣ иброз намуда буд: «Дигар масъалае, ки ҳалли ниҳоиро тақозо мекунад, муайян намудани муносибат ба ҳукми қатл дар Тоҷикистон мебошад. Воқеан, ҳаёти инсон асоси ҳасти ва неъмати бебаҳо буда, маҳрум кардан аз он маънии қатл гардидани мавҷудияти фард, шахсият ва узви ҷомеаро дорад. Дар тамаддуни инсонӣ аз ҷониби давлат татбиқ накардани ҷазои қатл, пеш аз ҳама, чун нишонаи башардӯсти, шафқат ва пешравии ҷамъият эътироф карда мешавад. Аз ин лиҳоз, вақти он расидааст, ки масъалаи мазкур бо назардошти афкори ҷомеа мавриди баррасии мақомоти дахлдор қарор дода шуда, аз натиҷаи он ҷиҳати муайян намудани мавқеи давлат нисбат ба ҳукми қатл таклиф пешниҳод карда шавад» [3].

Бояд иброз намуд, ки имрӯз қариб 140 давлати дунё аз қонунгузории худ ҳукми қатлро бекор намуданд ва ё моратория нисбат ба ин намуди ҷазо эълон кардаанд. Имрӯз ҳукми қатл бештар дар Хитой, Арабистони Саудӣ, Покистон, Эрон ва дар баъзе штатҳои ИМА тадбиқ карда мешавад.

Аз нигоҳи муаллиф имрӯз, ки Тоҷикистон роҳи бунёди давлатӣ демократию ҳуқуқбунёд ва адолатпарварро пеша кардааст ба хотири гиромидошти арзишҳои инсонӣ бояд ҳукми қатлро аз қонунгузорӣ бекор намояд.

Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқу озодиҳои инсонро арзиши олӣ эълон намуда, дар боби 2-юм ҳуқуқ, озодӣ, вазифаҳои асосии инсон ва шаҳрвандро мустаҳкам намудааст, ки аз моддаи 14 то моддаи 47-ро дар бар мегирад. Ин меъёрҳо ба сифати принсипҳои асосӣ баромад менамоянд ва ҳар як санади меъёрии ҳуқуқӣ набояд ба он мухолифат намояд.

Бояд иброз намуд, ки қабули Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон дастоварди бузурги миллӣ ба шумор рафта, дар марҳилаи мураккаби

ҳаводиси сиёсиву иқтисодии Тоҷикистон қабул гардида, хусусиятҳои хоси худро дорад, ки тадқиқоти ҳамаҷонибаи илмро тақозо менамояд.

Бо андешаи яке аз олимони маъруфи тоҷик, шодравон Ҳамидов Халифабобо Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун санади идеологӣ қабл аз ҳама ормонҳои ҷомеаро инъикос намуда, аз маҷмӯи андешаҳо ва афкорҳо иборат мебошад. Гузашта аз ин, худи қонуни асосӣ дар тӯли таърихи мавҷудияташ дар миёни миллату давлатҳои мухталиф василаи бозиҳои идеологии онҳо қарор гирифтааст. Воқеият чунин аст, ки қонуни асосӣ рӯи мафкураи мушаххас устувор мебошад. Ҳар меъёр ва ҳар бахши қонуни асосӣ сарфи назар аз мазмуни танзимашон, хоҳ сухан дар бораи ташкил ва фаъолияти мақомоти давлатӣ равад ва ё ба вазъи ҳуқуқии инсон ишора кунад, аз мағзи мафкуравӣ бархӯрдоранд. Аз ин рӯ, қонуни асосӣ аз санаде, ки рӯи усули ҷаҳонбинии мушаххас устувор аст намояндагӣ намуда, аз ин роҳ ба ҳаёти маънавии ҷомеа таваccути интишори афкор, тасаввурот ва арзишҳои мушаххаси сиёсиву ҳуқуқӣ таъсири ҷиддӣ ворид мекунад. Маҳз ҳамин хусусияти қонуни асосӣ ифодакунанда ва муайянкунандаи идеологияи мустақили давлат мебошад.

Фикри худро идома дода, Халифабобо Ҳамидов қайд мекунад, ки ба идома ва такмили андешаҳои худ Сарвари давлат нақш ва мавқеи қонуни асосиро дар муқаррар намудани асоси соҳибихтиёрии мардум муайян кардааст, ки аз тариқи иштироки бевоситаи мардум дар интихоб кардани шакли ҳокимияти сиёсӣ, таъсис додану рӯйи кор овардани мақомоти олии давлатӣ ва инчунин дар муайян кардани масъулияти онҳо дар назди халқ зоҳир мегардад [4].

Ҳамин тариқ Конститутсияи соли 1994 ҳамчун санади олии ҳуқуқӣ асоси соҳибихтиёрӣ, демократӣ, ҳуқуқбунёд ва дунявӣ будани Тоҷикистонро мустаҳкам намуд. Ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрвандро ҳамчун арзиши олӣ эътироф намуда, барои рушди ҷомеаи демократӣ асос гузоштааст.

АДАБИЁТИ ИСТИФОДАШУДА:

1. Тошев А.М. Конституция Республики Таджикистан 1994 года // Публичное и государственное право. №1 (9). 2011. - С. 35.
2. Солиев К.Х. Новый подход к проблеме смертной казни // Труды Академии, № 6. – Душанбе: Академия МВД Таджикистана. 2003. - С. 31-37.
3. Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. 26.04.2013. - Душанбе, 2013. - С.47-48.
4. Ҳамидов Ҳ. Президент Э.Ш. Раҳмонов - бунёдгузори давлати муосири тоҷикон. - Душанбе: Қонуният, 2006.

ИСТИФОДАИ ВОСИТАҲОИ ТЕХНИКИИ МАХСУС ВА ДАРКНАМОИИ МАХСУС ҲАНГОМИ ГУЗАРОНИДАНИ АМАЛҲОИ ТАФТИШӢ

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СПЕЦИАЛЬНЫХ ТЕХНИЧЕСКИХ СРЕДСТВ И СПЕЦИАЛЬНЫХ ПОЗНАНИЙ ПРИ ПРОВЕДЕНИИ СЛЕДСТВЕННЫХ ДЕЙСТВИЙ

THE USE OF SPECIAL TECHNICAL MEANS AND SPECIAL KNOWLEDGE IN CONDUCTING THE INVESTIGATION

МАЪРУФИЁН Б.М.
дотсенти кафедраи ҳифз дар ҳолатҳои фавқулоддаи факултети № 5 Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, полковники милитсия

ҲАЙДАРЗОДА Ш.Х.
сардори факултети № 5 Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, номзади илмҳои педагогӣ, полковники милитсия

Аннотатсия: Дар мақола муаллифон кӯшиш кардаанд, ки муҳиммияти рушди илмӣ-техникиро барои фаъолияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, истифодаи воситаҳои техникӣ ва истифодаи дарккунии махсусро дар раванди таҳқиқу тафтишот ва пешгирии ҷиноятҳо бо назардошти қонунгузории мурофиавии ҷиноятӣ барои муфаттиш, таҳқиқбаранда нишон диҳанд.
Вожаҳои калидӣ: техника, рушд, илм, техникаи махсус, ҳуқуқ, фаъолияти ҳифзи ҳуқуқ, дастовард, иттилоот, экспертиза, аудио, видео, амалҳои тафтишӣ, даркнамоии махсус.

Аннотация: В статье авторы попытались доказать значение научно-технического прогресса в деятельности правоохранительных органов, в частности, органов внутренних дел, а также значение использования специальных технических средств для следователя и дознавателя при проведении дознания, следственных действий и пресечения преступлений.
***Ключевые слова*:** техника, прогресс, наука, специальная техника, право, правоохранительная деятельность, информация, экспертиза, аудио, видео, следственные действия, специальные познания.

***Annotation*:** In their article, the authors tried to show the importance of scientific and technological progress in the work of law enforcement, in particular internal affairs bodies, as well as the importance of the use of special technical means during the inquiry, investigation and combating of crimes based on criminal procedural law for the investigator and the inquiry officer.

Keywords: technology, progress, science, special science, law, law enforcement activities, achievement, information, expertise, audio, video etc, special knowledge, conducting the investigation.

Мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ҷиҳати мубориза бар зидди ҷинояткорӣ, таъмини тартиботи ҳуқуқӣ ва амнияти ҷамъиятӣ, ҳифзи муҳити атроф, моликият, ҳимояи сохтори конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҳар гуна кирдорҳои ҷинояткорона восита ва усулҳои махсуси мурофиавӣ-ҷиноятӣ, криминалистӣ, оперативӣ-ҷустуҷӯӣ ва ғайраро истифода бурда, имконият пайдо менамоянд, ки ҷиноятҳои содиргардида ошкор ва ҷиноятҳои содиршаванда пешгирӣ карда шаванд. Албатта, ҷиҳати зуд ва пурра ошкор кардани ҷиноятҳо, фош сохтани гунаҳкорон, ҷамъ кардани далелҳои кофии фошсозандаи кирдорҳои ҷинояткоронаи айбдоршавандае, ки худро гунаҳкор ё бегуноҳ меҳисобад, мақомоти мазкур, шахсони алоҳидаи мансабдори давлатӣ, ки мурофиаи тосудии парвандаи ҷиноятӣ ва пешбурди ҷараёни судиро ба ухда доранд, аз гузаронидани намудҳои гуногуни амалҳои тафтишӣ бевосита истифода мебаранд.

Тавре ки дар Кодекси мурофиавии-ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд – КМҶ ҶТ) [1] дарҷ гардидааст, бо роҳҳои гузаронидани амалҳои тафтишӣ ва мурофиавии дигари дар қонун нишондодашуда, таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ва суд ҷиҳати пайдо ва ҷамъ кардани далелҳо оид ба парвандаи ҷиноятӣ фаъолияти хешро ба роҳ мемонанд.

Баъзе муҳаққиқони ватанӣ [2, - С.87] амалҳои тафтишӣ гуфта, фаъолиятҳои мурофиавии муфаттиш (шахси гузаронандаи таҳқиқи ибтидоӣ)-ро мефаҳманд, ки онҳо воситаҳои асосии муқаррар кардани ҳолатҳои барои парвандаи ҷиноятӣ моҳиятан аҳамиятдошта мебошанд.

Ба андешаи мо, амалҳои тафтишӣ бо хусусият ва моҳияти хеш, ҳаракатҳои дар доираи қонун амалкунандаи дорои сифатҳои кофтуковӣ, идрокӣ ва мақсаднокии мақомоти ҳифзи ҳуқуқ буда, бо мақсади дарёфт кардан, санҷидан ва мустаҳкам кардани далелҳои парвандаи ҷиноятӣ равона гардидаанд. Бояд тазаккур дод, ки яке аз роҳҳои асосии ҷамъ кардан, тафтиш намудан, баҳо додан ба далелҳо ва исбот кардани кирдорҳои ҷинояткоронаи айбдоршаванда дар баррасии парвандаи ҷиноятӣ, дар давраи тосудӣ ва судӣ, ин истифода бурдани воситаҳои махсус ҳангоми гузаронидани амалҳои тафтишӣ аз манфиат холӣ набуда, барои ҳаматарафа санҷидан ва баҳои дурусти объективӣ додану ҷамъ овардани далелҳо кумак мерасонад.

Истифодаи воситаҳои техникӣ ва истифодаи дарккунии махсус дар раванди таҳқиқу тафтишот ва пешгирии ҷиноятҳо, дар назди муфаттиш, таҳқиқбаранда ва суд, имконияти калонро оид ба ҷамъоварӣ, таҳқиқ, баҳодиҳӣ ва истифодаи далелҳо мекушоянд.

Ба ақидаи баъзе муаллифон [3] дар таҷриба ҳангоми гузаронидани амалҳои тафтишӣ ва пешгирии ҷиноятҳо, одатан ду шакли дарккунии махсус ба кор бурда мешавад:

- бо назардошти қонунгузории мурофиавии ҷиноятӣ (экспертизаи судӣ, иштироки мутахассисон дар тайёр ва гузаронидани амалҳои тафтишӣ);
- бе назардошти қонунгузории мурофиавии ҷиноятӣ (машварат ё маълумотномаи фаъолияти шахсони воқиф).

Қонунгузории мурофиавии ҷиноятӣ дорои меъёрҳое мебошад, ки масъалаҳои гуногуни татбиқи воситаҳои техникӣ ва дарккунии махсусро дар ҷараёни тафтиши ҷиноятҳо ба танзим медарорад. Аз ҷумла, қонунгузорӣ субъектони татбиқкунандаи воситаҳои техникӣ ва

истифодаи дарккунии махсус муайян намудааст.

Ба андешаи мо, ин ду гурӯҳи асосӣ ба якдигар алоқаманд мебошанд. Чунки, якум, субъектони умумӣ ваколатдоранд мустақилона якчанд амалҳои тафтиширо гузаронанд, аз ҷумла прокурор, муфаттиш, таҳқиқбаранда, сардори воҳиди таҳқиқу тафтишот ва мақомоти таҳқиқ. Чунин хулоса аз матни моддаҳои 37-39, 41 КМҶ ҶТ бармеояд, ки дар онҳо гуфта шудааст: «субъектҳои номбаршуда ваколатдоранд амалҳои тафтишӣ ва дигар амалҳои мурофиавиро мустақилона анҷом диҳанд».

Аз ин рӯ, масъулияти босифат ва самаранок гузаронидани амалҳои тафтишӣ ба уҳдаи субъектони дар боло овардашуда гузошта шудааст.

Дар ҳолатхое, ки субъектҳои номбаршуда воситаҳои техникиро дуруст истифода бурда наметавонанд, онҳо бояд ба кумаки мутахассис ё коршиноси махсуси воситаҳои техникӣ муроҷиат намоянд.

Мутобиқи нишондоди қисми 1 моддаи 57 КМҶ ҶТ мутахассис шахсест, ки ба ҳалли парвандаи ҷиноятӣ манфиатдор набуда, дорои донишу таҷрибаи махсус аст ва барои мусоидат намудан ба таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор, суд, судя дар ошкор ё дарёфт намудани далел, асоснок кардани он, инчунин дар татбиқи воситаҳои техникӣ мумкин аст ҷалб карда шавад.

Инчунин тибқи қисми 1 моддаи 58 КМҶ ҶТ коршинос дар ҳолатхое даъват карда мешавад, ки барои пешбурди таҳқиқ, тафтиши пешакӣ ё ҳангоми муҳокимаи судии парванда ба дониши махсус дар соҳаи илм, техника, фарҳанг ё касбу ҳунар зарурат ба миён ояд.

Коршинос бо истифода аз воситаҳои техникӣ, шартҳои муайян, тадқиқоти махсусро гузаронида, оид ба натиҷаҳои он хулоса медиҳад.

Ҳадаф аз татбиқи воситаҳои техникӣ, пеш аз ҳама, дар ин зоҳир мегардад: барои мусоидат дар ошкор, мустаҳкамкунӣ, гирифтани мавод ва хуҷҷатҳо барои омӯзиши ҳолатҳои гуногун (моддаи 57 КМҶ ҶТ); расмгирӣ, банаворгирӣ ё киноплёнкаҳои далелҳои шайъие, ки бинобар калонҳаҷм буданаш ё бо сабаби дигар ба парвандаи ҷиноятӣ ҳамроҳ карда намешаванд, аз ҷумла бузург ё зиёд будани мол, ки нигоҳдории онҳо мушкил аст ё бо сабаби дигар бо парвандаи ҷиноятӣ нигоҳ доштанаш имконнопазир бошад (моддаи 79 КМҶ ҶТ); тайёр кардани протоколи амали тафтишӣ.

Дар қисми 2 моддаи 172 КМҶ ҶТ [1] омадааст: «протоколро дастӣ навиштан, дар мошинка чоп кардан ё ба тарзи компютерӣ тартиб додан мумкин аст. Барои мукаммал тахия намудани протокол мумкин аст сабтҳои стенографӣ, сабти овоз ва видео истифода шаванд. Сабти стенографӣ, маводи сабти овоз ва видео якҷоя бо парванда нигоҳ дошта мешаванд». Ба андешаи мо расмгирӣ, банаворгирӣ, аудио ва видеосабт низ бо мақсади номбурда, метавонанд истифода шаванд.

Ҷараён ва натиҷаҳои амалҳои тафтишӣ бо иштироки на камтар аз ду шахси холис, ки барои тасдиқи воқеияти пешбурди амали тафтишӣ, даъват мешаванд, анҷом мепазирад (қ. 1 моддаи 181 КМҶ ҶТ)]; инчунин дар протокол ҳамаи амалҳои муфаттиш, дар баробари он тамоми объектҳо ҳангоми азназаргузаронӣ ва шаҳодаткунонӣ ошкоргардида бо ҳамон пайдарҳамие, ки азназаргузаронӣ ва шаҳодаткунонӣ сурат гирифта буд ва дар ҳамон шакле, ки объекти ошкоргардида дар лаҳзаи азназаргузаронӣ ва шаҳодаткунонӣ мушоҳида шудааст, дарҷ мегардад (моддаи 187 КМҶ ҶТ); гӯш ва сабт кардани гуфтугӯ (моддаи 196 КМҶ ҶТ); бақайдгирии нишондоди шахсони пурсидашуда (қ.5 моддаи 204 КМҶ ҶТ).

Имконияти истифодаи воситаҳои техникӣ ҳангоми амалҳои тафтишӣ тибқи қ. 3 моддаи 171 КМҶ ҶТ пешбинӣ мешавад: «ҳангоми пешбурди

амали тафтишӣ мумкин аст воситаҳои техникӣ, усулҳои илман асосноки ошкоркунӣ, бақайдгирию сабт ва ёфта гирифтани изҳои ҷиноят ва далелҳои шайъӣ низ истифода шаванд».

Зиёда аз ин, воситаҳои техникии мушаххас (ҳангоми пешбурди амали тафтишӣ сабтҳои стенографӣ, сабти овоз ва видео) метавонанд истифода шаванд. Дар чунин ҳолат, тибқи қисми 2 моддаи 172 КМҶ ҶТ сабти стенографӣ, маводи сабти овоз ва видео якҷоя бо парванда нигоҳ дошта мешаванд.

КМҶ ҶТ инчунин истифодабарии ҳатмии воситаҳои техникиро низ пешбинӣ мекунад, масалан, воситаҳои техникӣ ҳангоми дар ҷойи ҳодиса пайдо намудани ҷасадҳои шинохтанашуда, онҳо бояд ҳатман аксбардорӣ ва дактилоскопия карда шаванд (қисми 2 моддаи 184 КМҶ ҶТ).

Ҳамзамон, хусусияти маълумот оид ба воситаҳои техникӣ дар протоколҳои алоҳидаи амалҳои тафтишӣ қайд мегардад. Агар дар рафти пурсиш расмгирӣ, банаворгирӣ, аудио ва видео сабт амалӣ шуда бошад, пас протокол чунин маълумотро бояд дар бар гирад:

1) қайд дар бораи гузаронидани расмгирӣ, банаворгирӣ, аудио ва видеосабт; 2) маълумот дар бораи воситаҳои техникӣ, ки дар бораи шароити расмгирӣ, банаворгирӣ, аудио ё видеосабт, дар бораи боздоштани аудио ё видеосабт, сабаб ва давомнокии таваққуфи сабти онҳо; 3) аризаи шахсони пурсишшаванда оид ба гузаронидани расмгирӣ, банаворгирӣ, аудио ё видеосабт (банди 1, 2, 3 қисми 4 моддаи 200 КМҶ ҶТ).

Тартиби ба расмият даровардани натиҷаҳои татбиқи воситаҳои техникӣ дар ҷараёни баъзе аз амалҳои тафтишӣ чунин аст: дар протокол бояд нишон дода шавад, воситаҳои техникӣ, истифодабарии он дар ҷараёни баъзе аз амалҳои тафтишӣ, шарт ва тартиби истифодаи онҳо, объектҳое, ки нисбати онҳо ин воситаҳо истифода шудаанд ва натиҷаи онҳо.

Дар протокол ба ғайр аз он бояд сабт гардад, ки оё қабл аз татбиқи воситаҳои техникӣ дар ин бора шахсони дар пешбурди амали тафтишӣ иштирокдошта огоҳ карда шуда буданд (қисми 4 моддаи 172 КМҶ ҶТ).

Татбиқи воситаҳои техникӣ, шакл ва усулҳои он дар ҷараёни ошкоркунии ҷиноят, тафтишот ва пешгирии ҷиноят, мутобиқи қонунгузории мурофиавии ҷиноятӣ ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба танзим дароварда мешаванд. Ба фикри мо, истифодаи воситаҳои техникӣ бояд илман асоснок, самаранок, камхарҷ, бехатар бошанд ва аз тарафи шахсони ваколатдоршуда тарзе истифода бурда шаванд, ки ба маҳдуд кардани ҳуқуқи шахс, паст намудани шаъну шарафи шаҳрвандон ва поймол намудани ҳуқуқи конститутсионии онҳо оварда нарасонад. Дар ҷараёни исбот намудан оид ба баррасии парвандаҳои ҷиноятӣ танҳо ҳамон воситаҳои техникие истифода мегарданд, ки шакл ва усулҳои дастрасии он воқеъан дастовардҳои илмианд, санҷишҳои таҷрибавиро гузаштаанд ва ҳамзамон дар амалияи амалҳои тафтишӣ ва судӣ эътироф гардидаанд [3].

Натиҷаҳои истифодаи воситаҳои техникӣ ҳангоми пешбурди амалҳои тафтишӣ, коркард гардида, инчунин аз тарафи иштирокчиёни мурофиаи ҷиноятӣ баҳогузорӣ мешаванд.

Бештар шакли паҳнгаштаи истифодаи воситаҳои техникии махсус ин шакли истифодаи мурофиавии гузаронидани экспертизаи судӣ ба ҳисоб меравад, ки барои ҳалли масъалаҳои зарурӣ ва маҳорати даркунии махсуси илмиву техникӣ доранд, истифода мешаванд.

Ба андешаи баъзе аз муҳаққиқон, бо мақсади мукаммалии бештар, дар раванди инъикос ва натиҷагирии амалҳои тафтишӣ, метавонад воситаҳои гуногуни техникӣ (расмгирӣ, сабти овоз ва видеосабт) истифода шавад [4, - С.142].

Экспертизаи судӣ - ин амали мурофиавие, ки дар гузаронидани тадқиқот, аз ҷониби шахси воқиф, ки

бо супориши муфаттиш, таҳқиқбаранда ё суд тибқи тартиби муқаррарнамудаи қонунгузории мурофиавии ҷиноятӣ бо пешниҳод гардидани мавод ва дигар ҳуҷҷатҳо, бо мақсади муқаррар намудани воқеъияти маълумот, ки барои парванда аҳамиятнок ва баровардани хулоса дар шакли муқарраркардаи қонун мебошад, зарур дониста мешавад.

Дар бисёр ҳолатҳо бе экспертиза гузаронидани мурофиаи судӣ ғайриимкон аст. Ин гуна тадқиқот ва таҳлили маълумот барои муайян намудани ҳақиқат дар як қатор парвандаҳои шаҳрвандӣ ва ҷиноятӣ имкон медиҳад.

Ҳамин тавр, дар вақти мурофиаи судӣ экспертиза метавонад шахсро аз ҳукм озод ва ё баръакс иштироки ӯро дар соди кардани ҷиноят тасдиқ намояд. Баъдан, аз қонунӣ будани экспертиза хулоса мешавад, ки парванда дорои далели возеҳу равшан аст. Дар чунин ҳолат ҳар гуна қарори қабулгардида оид ба парвандаи ҷиноятӣ воқеӣ ва одилона хоҳад буд.

АДАБИЁТИ ИСТИФОДАШУДА:

1. Кодекси мурофиавии ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3 декабри соли 2009, № 564. //Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, с. 2009, №12, мод. 815; мод. 816; с. 2010, №7, мод. 551; с. 2011, №3, мод. 159; №7-8, мод. 609; с. 2012, №4, мод. 259; №7, мод. 714; №8, мод. 815; №12, қ. 1, мод. 1020; мод. 1025; с. 2013, №7, мод. 510; мод. 511; с. 2014, №3, мод. 142; №11, мод. 643; с. 2015, №11, мод. 950; с. 2016, №3, мод. 128; Қонунҳои ҶТ аз 14.05.2016 с., №1306; аз 23.07.2016 с., №1332; аз 23.07.2016 с., №1333.

2. Раҳматҷонов А., Оқилова М. Мурофиаи ҷиноятӣ. Қисми махсус: курси лексияҳо. - Хуҷанд: Хуросон, 2008. – 412 с.

3. Петуховский А.А., Шурухнов Н.Г. Доказывание в уголовном судопроизводстве, виды и порядок производства следственных действий (по УПК РФ 2001г.): Учебное пособие. - Москва-Тула, 2002.

4. Уголовное судопроизводство Республики Таджикистан: Учебник. // Под ред. Н.С. Маноновой, Ю.В. Францифорова, Р.Р. Юлдошева. – Душанбе: «ТАДЖПРИНТ», 2017. – 492 с.

ҲОКИМИЯТ ВА ОППОЗИТСИЯИ СИЁСӢ

ВЛАСТЬ И ПОЛИТИЧЕСКАЯ ОППОЗИЦИЯ

GOVERNMENT AND POLITICAL OPPOSITION

НАЗРИЕВ К.Қ.
Унвонҷӯи кафедраи сиёсатшиносии
Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Аннотатсия: Дар мақола сухан оид ба муносибати мутақобилаи ҳокимият ва оппозитсияи сиёсӣ меравад. Мундаричаи асосии таҳқиқот дар таҳлили падидаи ҳокимият, оппозитсия, тарҳҳо ва сенарияҳои дискурси сиёсии ҳокимият ва оппозитсия зоҳир мешавад. Махсусиятҳои хоси баҳамалоқамандии ҳокимият бо ниҳоди оппозитсияи сиёсӣ дида баромада мешавад. Асоснок карда мешавад, ки баҳамалоқамандии ҳокимият ва оппозитсия нақши бузург дар рушди минбаъдаи кишвар дорад. Чунин муносибат барои мутахассисони соҳаи сиёсатшиносӣ ва кратология ҷолиби диққат мебошад. Масъалаи мазкур андак омӯзиш шуда, пажӯҳиши минбаъдаро тақозо дорад.
Вожаҳои калидӣ: ҳокимият, оппозитсияи сиёсӣ, захираи сиёсӣ, моҷаро, консенсус, муколамаи сиёсӣ.

Аннотация: В статье речь идет о взаимодействии власти и политической оппозиции. Основное содержание исследования заключается в анализе феноменов власти, оппозиции, модели и сценарии политической дискуссии власти с оппозицией. Выделяются и описываются характерные особенности взаимодействия власти с институтом политической оппозиции. Обосновывается идея о том, что взаимодействие власти и оппозиции играет огромную роль в дальнейшем развитии страны. Такой взгляд будет интересен специалистам в области политологии, так как по мнению автора данная проблема мало изучена и требует дальнейших исследований.
Ключевые слова: власть, политическая оппозиция, политические ресурсы, конфликт, консенсус, политический диалог.

Abstract: This article deals with the interaction between the government and the political opposition. The main contents of the study is to analyze the phenomena of power, the opposition, models and scenarios of political debate with the opposition government. Stand out and describing the characteristics of the interaction of power with the political opposition Institute. It substantiates the idea that the interaction between the authorities and the opposition plays a huge role in the further development of the country. Such a view would be of interest to specialists in the field of political science, as the author's opinion, this problem poorly understood and requires further research.

Keywords: power, political opposition, political resources, conflict, consensus, political dialogue.

Масъалаи муносибати байни ҳокимият ва оппозитсияи сиёсӣ дар илми сиёсӣ назарҳои мухталиферо ба худ ҷалб намудааст. Аз замони пайдоиши ҳокимияти сиёсӣ то инҷониб институти оппозитсия онро дар ин ё он шакле ҳамроҳӣ менамояд. Ниҳоди оппозитсия дар баъзе мавридҳо дар нисбати ҳукумат хосияти қонунӣ ва дар баъзе мавридҳо хосияти ғайриқонуниро ба худ касб менамояд. Хосиятҳое, ки оппозитсия ба худ касб менамояд аз табиати ҳокимият, режими сиёсӣ бар меояд. Ҳокимият ва оппозитсия дар як масъала байни ҳам мубориза мебаранд. Он масъалаи ҳокимиятӣ буда, барои ба даст овардани захираи сиёсӣ мебошад. Табиати захираи сиёсӣ он қадар муҳим ва нозук аст, ки дар баъзе мавридҳо он сабаби моҷаро байни оппозитсия ва ҳукумат мегардад. Барои ба амал наомадани чунин ҳолат, ҳукумат дар баъзе мавридҳо аз нигоҳдории баъзе имкониятҳо даргузашта, онҳоро ба оппозитсия вомегузорад. Ё ин ки дар давраи дарози таърихӣ муборизаи оппозитсия ва ҳукумат асоси раванди сиёсиро ташкил менамояд. Тавассути муборизаи сиёсӣ ҳукуматҳои ҷадид ба сари ҳокимият омада, муқобилони онҳо дар мавқеъи оппозитсионӣ қарор мегиранд. Ҳамин тавр, ҳокимият чун ба вуҷуд омад, дигар он барҳам намехӯрад ва аз як неруи сиёсии ҳукмрон ба дигараш интиқол мешавад. Ҳокимият як шакли инъикоси энергия маҳсуб мешавад.

Захираи сиёсӣ ҳамчун объекти муборизаи байни субъектҳо (ҳокимият ва оппозитсия) маҳсуб мешавад. Ба сифати захираи сиёсӣ, ки омили муборизаи миёни ҳукумат ва оппозитсия мебошад, манфиатҳои гуногун метавонанд баромад намоянд, вале аз ҳама асоситарин манфиати сиёсӣ, ки хосияти меҳварӣ ва марказӣ доард, ин “идоракунии давлатӣ” мебошад. Идоракунии давлатӣ захираи сиёсии муҳим ба шумор меравад. Ҳамаи ҳизбҳои сиёсӣ, ки дар мубориза баҳри мақоми президент ва ё курси парламентӣ иштирок менамоянд, ҳадафи ягонаашон ин ба даст овардани захираи сиёсии мазкур мебошад. Идоракунии давлатӣ маркази муборизаи сиёсӣ баҳри ҳокимият мебошад. Дар ин муносибат сиёсат аз идоракунӣ ва идоракунӣ аз сиёсат ҷудо нест. Тасарруфи ҳокимияти давлатӣ, ин маънои идоракунии давлатиро дорад. Идоракунии давлатӣ имконияте мебошад, ки тавассути он субъекти соҳиби ҳокимият ҳадафҳо ва барномаҳои худашро амали намуда, манфиатҳояшро татбиқ менамояд.

Масъалаи муносибати ҳокимият ва оппозитсия чунин ба назар мерасад, ки хеле сода аст. Вале замоне он зери пурбини коршинос дида баромада мешавад, ҳолати наве кашф карда мешавад, ки он аз муборизаю бархӯрдҳо, ихтилофу моҷароҳо ва муколамаю консенсус таркиб ёфтааст. Муборизаи байни ҳокимият ва оппозитсия ин сиёсат аст [1]. Нахуст ҳокимият падидаи муқаддас маҳсуб мешуд ва оппозитсия дар ин ҳолат мавҷудияташ номумкин буд. Оппозитсия дар ин маврид ҳолати душмани сиёсиро касб карда буд, амалкарди он маънии зидди давлат ва ҷомеаро дошт. Баъди десакраликунонии ҳокимият муносибати байни ҳокимият ва оппозитсия ба ҳолати сифатан нав омад.

Муносибати байни ҳокимият ва оппозитсия ҳолатҳои гуногунро зоҳир менамояд. Он муносибатҳо дар шакли консенсус, моҷарои сиёсӣ (мусаллаҳона) метавонанд зоҳир шаванд. Дар адабиёти сиёсии ғарбӣ муносибати байни ҳокимият ва оппозитсияро бо исми «низоъ» унвон менамоянд, вале он ҳолати муборизаи ғайриосоиштаро ифода накарда, бархӯрди ақидаҳо, назарҳо ва ҷаҳонбиниҳои онҳоро дар бар мегирад. Вале чунин шароити муносибат хоси

тамоми системаҳои сиёсӣ нест. Аз ин рӯ, ҳолати муносибати байни ҳокимият ва оппозитсияро дар шароити ҳукуматҳои мамлакатҳои мухталиф, муносибати ҳокимият ва ҳизбҳои сиёсии оппозитсионӣ дар системаҳои сиёсии мухталиф дида мебароем.

Нахуст қайд кардан мумкин аст, ки институти оппозитсияи сиёсӣ дар тамоми навъи системаҳои сиёсӣ вуҷуд дорад. Он аз мубориза барои ҳокимият истисно набуда, доимо дар ҳолати ғолиб ва ё мағлуб қарор мегирад. Дар ҳолате, ки ҳукумати мазкур манфиати аксарияти аҳолиро инъикос наменамояд ва агар ҳам манфиатҳои онҳоро таҷассум намояд, оппозитсияи сиёсӣ мавҷудият менамояд. Дар айни замон ҳукуматҳои ислоҳотӣ ва инқилобӣ шумораи муайяни рақибони (оппонентҳо) худро доранд. Бо дар назардошти матлаби мазкур гуфтан мумкин аст, ки агар ҳукумат хосияти либералӣ дошта бошад, он гоҳ оппонентҳои вай моҳияти консервативиро зоҳир менамоянд ва ё муқобилони онҳо шаклан либералианд, вале дар асл аз онҳо дар тафовут меистанд. Яъне ин тафовутҳои таълимотӣ ва ё идеологӣ мебошанд. Вобаста ба дидгоҳҳо ва манфиатҳо, ҷаҳонбиниҳои сиёсӣ байни ҳокимият ва оппозитсия мубориза ақидавӣ ба вуҷуд меояд. Ин муборизаҳо чуноне ки қаблан қайд карда шуд, метавонад дар дохили як ҷаҳонбинӣ ва ё идеология ба вуҷуд биояд. Идеологияи исломиро касб намудани давлатҳои ба ном исломӣ, тафриқа байни ҳукумат ва мухолифонро ба вуҷуд овардаанд, ки онҳо дар асл зери ҷаҳонбинии исломӣ ташаккул ёфтаанд.

Муаққиқи машуре, ки дар заминаи мавқеъи демократӣ ба падидаи оппозитсия муносибат намудааст, муҳаққиқи машҳур Р. Дал мебошад. Ба ақидаи Р. Дал ҳокимият ба таври иерархӣ ташкил шудааст. Ҳокимияти сиёсӣ на ба синфи ҳукмрон ва на ба элита, балки дар тақсими он байни табақаҳои мухталиф, гурӯҳҳои ҷамъиятӣ бо манфиатҳои гуногун ҳамчунин ҳизбҳои сиёсӣ, иттиҳодияҳои этникӣ ва касбӣ, ассотсиатсияҳо, иттифоқҳои касаба ва ғайра тақсим мешавад. Онҳо мумкин аст, дар ҳолати низоъ дар нисбати якдигар мавқеъ гирифта, муносибати шадидро ба амал биоранд. Р.Дал қайд мекунад: "... Баъзан давлатҳо ба ду лагер дар заминаи принсипе умуман тақсим мешаванд. Чун қойда, бархӯрди зиёда аз ду гурӯҳи манфиатҳо низоъ ба амал меояд." [4, - С.5]. Ҷомеа ба гурӯҳҳои калоне тақсим мешавад, ки баъзе аз гурӯҳҳо дар ҳукумат ва баъзе дигараш дар оппозитсия мавқеъ мегиранд. Маҳз барои ҳамин ҷонибдорони ин назария аз "оппозитсияҳо" мегуянд, на аз оппозитсия.

Пиромуни оппозитсия дар ду маънӣ: васеъ ва маҳдуд метавон сухан гуфт. Дар маънии маҳдуд – ин ҳизби сиёсӣ, коалитсия ё ҳаракат, ақкалияти парламентӣ маҳсуб мешавад, аммо ҳадафашон расидан ба ҳокимият дар интихоботҳои навбатӣ мебошад. Дар маънии васеъ – тамоми фаъолиятҳои барҷастаи неруҳои оппозитсионӣ дар назар дошта шудааст. Дар маънии маҳдуд тавсифи оппозитсия аз тарафи Р.Дал чунин баён шудааст. Дар соли 1966 Роберт Дал, параметрҳои асосии оппозитсияи сиёсиро дар демократияи ғарбӣ таҳлил намуда, чор тарзи асосии онро пешниҳод намудааст: "бритонӣ", "континенталӣ", "скандинавӣ" ва "америко – шветсарӣ" [4, - С.6].

Модели аввал, ки онро метавон тарҳи классикӣ, ё ин ки "вестминстерӣ" номид, ки он дар фаъолияти хуб ташкилёфтаи ҳизбҳои асосӣ инъикос меёбад ва яке аз он ду ҳизбҳо вазифаи оппозитсияро ба амал мебарорад. Ин ҳизбҳо дар парламент ва дар интихобот манзараеро ба вуҷуд меоранд, ки онро метавон мусобиқа номид. Муборизаи асосии байни оппозитсия ва ҳукумат дар интихоботҳои парламентӣ ва дар парламенти миллӣ ба вуқӯъ меояд, зеро ки парламент макони ҳаррӯзаи муборизаҳо мебошад. Парламентро метавон форуми барои ғалаба дар

интихоботҳои оянда унвон кард. Дебатҳои парламентӣ воситаи муайянкунандаи дараҷаи қобилияти депутатҳо дар парламент мебошад, ки он дар интихоботҳои оянда ҳатман даркор мешавад.

Доир ба тарҳи континенталӣ сухан ронда, қайд кардан даркор аст, ки дар як қатор давлатҳои континенталии Аврупои Ғарбӣ оппозитсияро якчанд ҳизбҳо ифода менамоянд ва аз ин рӯ мубориза байни онҳо хосияти мусобиқавӣ надошта, балки мақсади асосии онҳо ин таъсиси коалитсия баъди интихобот ба мақсади ташаккул додани ҳокимияти иҷроия мебошад. Стратегияи оппозитсия баҳри тасарруфи аксарияти парламентӣ набуда, ҳадафи он ин нишон додани худ дар парламент мебошад, ки ба ин васила имконияти иловагӣ баҳри ворид шудан ба коалитсия ба он медиҳад.

Тарҳи сеюм – скандинавиягӣ. Дар тарҳи мазкур низ ба мисли тарҳи қаблӣ ҳамгироии сиёсӣ нақши асосӣ мебозад. Вале бо баъзе хосиятҳояш аз он фарқ менамояд. Дар ин тарҳ фазои ҳамгироӣ хеле васеъ буда, дар қиёс аз тарҳи қаблӣ он ассосиатсияи бузургро ба мисли иттифоқи касаба ва ғайра дар бар мегирад. Аз ин хотир, тарҳи мазкури оппозитсия механизми ҳамкории иҷтимоиро дар худ фаро мегирад.

Тарҳи охирон – «америко-шведсарӣ» буда, дур аз тарҳи классикӣ мебошад. Ҳизбҳои сиёсӣ дар ин ҷо, ваҳдати дохилии заиф ва номутамарказият доранд. Дар он мамлактҳое, ки чунин тарҳи оппозитсия мавҷудият менамояд, гуфтан зарур аст, ки умуман дар онҳо муборизаи байни оппозитсия ва ҳукумат дида мешавад. Масири ҷудокунандаи байни оппозитсия ва ҳукумат на дар байни ҳизбҳо, балки дар дохили худи онҳо мебошад.

Таҳқиқи оппозитсияи сиёсӣ дар демократияҳои ғайриғарбӣ ва махсусан дар давлатҳое, ки дар он системаи ҳизбӣ бо ҳизби ҳукмрон (Конгресси миллии Ҳиндустон, Ҳизби либералӣ-демократии Ҷопон) амал менамоянд, шаҳодат медиҳанд, ки миёни шакл ва навъҳои зоҳиршавии оппозитсия накши муҳимро фраксияҳои дохилии ҳизби ҳукмрон иҷро менамоянд. Ҳизбҳои мазкур бори масъулиятро бар дӯш гирифта, масъалаҳои дар ҷомеа баамаломадаро ҳал намуда, манфиатҳоро мувофиқа намуда, моҷароҳоро идора менамоянд.

Дар маънии васеъ бошад, оппозитсия аз ҷониби Р.Дал чунин баррасӣ шудааст. Дар шароити муайян ва мусоид оппозитсия бояд аз рӯи ягон стратегия амал намояд ва дорои мақсади муайян бошад. Чӣ хеле, ки Р. Дал қайд мекунад, оппозитсияро тасдиқ намудан мумкин, ба шарте ки дар чунин шароит оппозитсия дорои чунин моҳият бошад. Шартан оппозитсияро бо ҳарфи В ва ҳукуматро бо ҳарфи А ишора намуда, муносибатҳои мутақобилаи онҳоро дида мебароем. Фарз мекунем, ки гурӯҳи А дар муддати муайяни вақт дар системаи сиёсӣ курси ҳукуматро муайян менамояд ва дар зарфи вақти мазкур гурӯҳи В рафтори ҳукуматро ташхис мекунад. Дар чунин ҳолат гурӯҳи В он чизе номида мешавад, ки мо онро «оппозитсия» меномем. Гурӯҳи В - ро дар он ҳолате метавон оппозитсия номид, ки агар стратегияи он ба муқобили стратегияи гурӯҳи А равона шуда бошад. Агар оппозитсияи ақидаҳо ва стратегияҳо вуҷуд надошта бошад, пас оппозитсия низ вуҷуд надорад. Зиддиятро метавонем дар ҳолати муқобилгузори нисбати ҳокимият оппозитсия номем. Дар ҳолати аз тарафи гурӯҳи В, яъне оппозитсия ишғол шудани ҳукумат, гурӯҳи А мавқеъи оппозитсиониро касб мекунад. Ба ҳамин тариқ, зимни ивазшавии мавқеъҳо дар байни гурӯҳи А ва гурӯҳи В раванди сиёсӣ ба вуҷуд меояд. Вале ин раванди сиёсӣ ин қадар сода, ки арз карда шуд ба амал наомада, он аз муборизаҳои байни оппозитсия ва ҳокимият, зиддиятҳо, мухолифатҳо ва муқовиматҳои миёни неруҳои сиёсии ҷомеа, ки дар байни

онҳо нақши оппозитсияи сиёсӣ барҷаста аст, иборат мебошад.

Ҳокимият ва оппозитсия ҳамеша дар назорати ҳамдигарӣ қарор мегиранд. Ҳокимият оппозитсияро барои он назорат менамояд, ки мабодо он ҳолати реаксиониро касб карда, сохтори сиёсии феълиро барҳам диҳад. Оппозитсия бошад, барои он ҳокимиятро назорат ва мушоҳида менамояд, ки ногоҳ ҳокимият аз масири муайяншуда мунҳариф шаваду манфиатҳои миллӣ осеб бинанд. Барои интиқоди ҳокимият дар баъзе давлатҳо оппозитсияи маснӯъ ташкил карда мешавад. Дар натиҷаи чунин назоратнамоиҳои мутақобилаи ҳокимият ва оппозитсия инкишофи воқеии ҷомеа таъмин карда мешавад. Ҳамаи оппозитсияҳое, ки дар давлатҳои мухталиф фаъолият менамоянд, ба он нигоҳ накарда, ки онҳо зимни қонун амал менамоянд, зери мушоҳида ва назорати доимии ҳукумат қарор мегиранд. Ин ҳолатро бештар он оппозитсияҳое ба худ касб менамоянд, ки интиқоди ҳокимиятро ба амал меоранд ва дар ҷомеа мақоми муайянеро соҳиб шудаанд. Муқобил будан бо мавқеи ишғолкардаи ҳокимиятӣ ва интиқод намудани он маънии осоишта дошта, ба мақсади аз байн бурдани ҳокимяти мазкур ба амал бароварда намешавад. Дар баробари ин ҳадафи назорати ҳокимият аз болои оппозитсияи сиёсӣ баҳри ҳифзи сотори сиёсию ҳуқуқии ҷорӣ мебошад.

Ҳокимият ва оппозитсия дар маҷмӯъ манбаашонро аз халқ мегиранд ва такягоҳи ҳар дуи он маҳз халқ ба шумор меравад. Ҳокимият иродаи аксарияти мардум маҳсуб шуда, оппозитсия ниҳоди аққалияти мардум ба шумор меравад. Демократия ҳамеша ҷонибдори сотори сиёсиест, ки ба райъи аксарият асос ёфтааст ва иддаокунандаи тобеи аксарият будани аққалият мебошад. Назари аққалият дар он ҷое, ки мавқеъгирии аксарият аст, аҳамият надорад. Аз ин ҷо маълум мешавад, ки институти оппозитсия ҳамчун мавқеъгирии аққалияти мардум дар нисбати назари аксарият - ҳокимияти мазкур ночиз мебошад. Воқеан, қудрати сиёсии ҳокимият дар қиёс бо қудрати сиёсии оппозитсия бештар мебошад. Аввалан, ҳокимият худро тавассути назари аксари мардум қонунӣ намудааст ва баъдан он соҳиби захираи сиёсӣ ва имкониятҳои бештари таъсиррасонӣ мебошад. Ба ин ҳам нигоҳ накарда, оппозитсияи сиёсӣ фаъолияти оппозитсиониашро дар нисбати ҳокимият ба амал мебарорад. Дар бисёр мавридҳо оппозитсияи сиёсӣ барои мубориза бо ҳокимият талаби кумаки беруниро мекунад ва принсипҳои дохилиро вайрон карда, ҳолати ғайриқонунии фаъолиятро ба вуҷуд меоварад. Ҳолати мазкур, аз дарк накардани ҳадафи ташкили оппозитсия ва моҳияти муборизаи сиёсӣ мебошад. Муборизаи сиёсии байни ҳокимият ва оппозитсия бояд дар пояи консенсуси ҷамъиятӣ ва компромисс сурат гирад. Зеро ҳадаф аз ташкили оппозитсия дар нисбати ҳокимият, ин халалдор кардани фазои осоиштаи ҷамъиятӣ набуда, нигоҳ доштани тавозуни сиёсӣ дар ҷомеаи сиёсӣ мебошад. Дар ҳоли ташкили мутамаддини фаъолияти давлат ухдадории давлат аст, ки ба оппозитсияи сиёсӣ ба эҳтиром муносибат намояд. Ҳам ҳукумату мақомоти дигари давлатӣ ва ҳам оппозитсияи сиёсӣ дар нисбати якдигар муносибати самаранокро пеша намоянд [2, - С.183] .

Муносибати мутақобилаи ҳокимият ва оппозитсияи сиёсӣ мумкин аст дар шаклҳои мухталиф зоҳир шаванд. Таҷрибаи сиёсӣ имкон медиҳад, ки дискурси ҳокимият ва оппозитсияи сиёсро дар симои сенарияҳои мухталиф шаклбандӣ намоем.

Сенарияи аввал дар шакли формулаи A > B зоҳир шуда, ифодагари он аст, ки ҳокимият дар қиёс бо оппозитсияи сиёсӣ пурзур мебошад. Сенарияи мазкур густаришёфта маҳсуб мешавад, чаро ки ҳокимият дар муқоиса бо оппозитсия фарогиранадаи захираҳои бузург мебошад. Формулаи мазкур

инъикоскунандаи афзалияти А буда, намоишдиҳандаи имконоти ками оппозитсия (В) мебошад. Дар ин ҳолат оппозитсия дар муколама бо ҳокимият фаъол набуда, элитаи ҳукмрон ба таври пурра дар дискурси сиёсӣ ҳукмрон мебошад [3].

Сенарияи дуюм чунин пешниҳод менамояд, ки ҳокимият ва оппозитсия фарогири имконоти баробар буда, имкони соҳиб шудан ба пуштибонии ҷамъиятиро доранд. Сенарияи мазкур мумкин аст дар шакли формулаи баҳамалоқамандии миёни А ва В, ки дар ин ҷо А= В аст, зоҳир шавад.

Сенарияе, ки зимни он оппозитсияи сиёсӣ имконоти баробарро дар қиёс бо ҳокимият дар дискурси сиёсӣ дорад, шаҳодат аз демократӣ будани раванди сиёсӣ медиҳад. Агар ҳокимият хоҳад ба оппозитсия фишор оварад ва мавқеи худро мустаҳкам намояд, ин амалро бо иллати маҳдудияяти воситаҳои фишор ба оппозитсия карда наметавонад. Ҳокимият зери прессинги ҷиддӣ ва фишор қарор дошта, онро водор ва маҷбур менамоянд, то аз ҳадди муқарраршуда берун амал нанамояд. Ҳамин тариқ, оппозитсия ба сари ҳокимият омада, масири элитаи собиқро такрор менамояд.

Сенарияи сеюм дар назар дорад, ки ҳокимият дар қиёс бо оппозитсия заиф буда, мумкин аст дар шакли формулаи А < В ифода шавад. Сенарияи мазкур заифии нисбии худи мавқеи ҳокимиятро намоиш медиҳад. Эҳтимолияти ивазшавии ҳокимият дар шароити бӯҳрони сиёсӣ ва иқтисодӣ авҷ мегирад. Оппозитсия сиёсати ғайрисамараноки элитаи ҳукмронро ба инобат гирифта, дар дигарнамоии вазъият иқдом изҳор наменамояд. Ҳангоме ки ҳокимият мутеи оппозитсияи қавӣ мешавад, ин як ангеза барои ҳокимият мебошад. Элитаи ҳукмронро зарур меояд, то бисёр амал намояд, то чашмдошти ҷамъиятӣ ва ҳадафҳои гузошташударо ҷомаи амал пӯшонад.

Дар чорчубаи сенарияҳои мазкур, мумкин аст якчанд тарҳҳои баҳамалоқаманди ҳокимият ва оппозитсияи сиёсии конструктивиро дида баромад: ҳамкорӣ, адами ҳамкорӣ ва конфронтатсия.

Тарҳи аввал – ҳамкории шарикӣ. Зимни татбиқнамоии тарҳи шарикӣ, мақомоти давлатӣ дар шаклҳои мухталиф дар муколама бо оппозитсия ширкат меварзанд. Меъёри муҳим барои амалишавии тарҳи мазкур фаҳми муҳимияти мавҷудияти падидаи оппозитсия ҳамчун мавқеи алтернативӣ дар ҷомеа аз ҷониби мақомоти намояндагии ҳокимият мебошад.

Дар чорчубаи тарҳи мазкур неруҳои оппозитсионӣ дар ташаккули сиёсати расмӣ, ҳамчунин дар ҳалли масъалаҳои муҳими ҷамъиятӣ-сиёсӣ ширкат меварзанд. Тарҳи мазкур мумкин аст дар ҳоли мавҷудияти сенарияи А=В, ки зимни он ҳокимият ва оппозитсия қариб захираҳои баробарро фаро гирифтаанд, амалӣ шавад.

Тарҳи дуввум – баҳамалоқамандии патерналистӣ. Дар чорчубаи тарҳи мазкур, баҳамалоқамандӣ дар зимни формулаи А > В сурат мегирад. Дар ҳолати мазкур, ниҳоди оппозитсия бо имконоти камтарин амал намуда, зери назорати ҳокимият қарор мегирад.

Тарҳи сеюм – адами ҳамкорӣ. Тарҳи баэътиборнагирӣ, замоне ки ҳокимият неруҳои оппозитсиониро ба назар намегирад, халал намерасонад, аммо имконияти баҳамалоқамандӣ дар чорчубаи ҳали вазифаҳои муҳими ҷамъиятӣ фароҳам намеоварад. Тарҳи мазкур мумкин аст, дар шароити мухталифи дастгирии ғайридавлатии фаъолияти оппозитсия аз як ҷониб ва консентратсияи ҳокимият дар масъалаҳои гуногуни сиёсӣ ва иқтисодӣ амалӣ шавад. Тарҳи мазкур дар он навъ режимҳои сиёсие мавҷудият дорад, ки дар он ҳокимият захираҳои бисёреро дар қиёс бо оппозитсия сиёсӣ (А > В) фаро гирифтааст.

Тарҳи чаҳорум – баэътиборнагирӣ. Дар чорчубаи тарҳи

мазкур намояндагони аксарияи сиёсӣ дар симои оппозитсия хавфро эҳсос карда ва талош менамоянд фаъолияти онро мушкил намоянд ё онро ба пуррагӣ барҳам диҳанд. Бисёр вақт дар чорчубаи тарҳи мазкур маблағгузории оппозитсия аз ҷониби фондҳои байналхалқӣ ҳамчун мубаддал кардани созмони мазкур ба «агенти таъсири берунӣ» буда, ба қатъ шудани фаъолияти чунин созмон оварда мерасонад. Дар тарҳи мазкур ҷиҳати баръакс низ вуҷуд дорад. Ҳангоме ки оппозитсия захираҳои кофиро фаро мегирад, ба конфронтатсияи кушода бо ҳокимият баромада, дар аксар маврид ба ивази режими сиёсӣ оварда мерасонад. Ҳамин тариқ, тарҳи мазкур мумкин аст дар ду сенария амалӣ шавад. Аввалан, ҳангоме ки ҳокимият ва оппозитсия қариб фарогири захираҳои баробар мебошанд ва замоне ки афзалият ба ҷониби оппозитсия мегузарад.

Оппозитсияи сиёсӣ унсури муҳими системаи сиёсии ҷомеа маҳсуб шуда, он воситаи ивазшавии элита, далели плюрализми сиёсӣ ва демокаратӣ будани ҷомеа мебошад. Дар чунин ҳолат бархурди он бо ҳокимият падидаи табиист. Давлатҳои пешрафта шаклҳои мутамаддини баҳамалаоқамандии ҳокимият ва оппозитсияи сиёсро дар амалияи сиёсӣ санҷидаанд, ки зимни он муносибати мутамаддини ҳокимият ва оппозитсия боиси суботи сиёсӣ дар кишвар мегардад. Оппозитсияи сиёсӣ ҷузъи зарурии системаи сиёсии кишварҳои мутамаддин эътироф гардидааст ва ба ин хотир муносибати ҳокимият бо оппозитсияи сиёсӣ бояд дар пояи консенсус, муколамаи сиёсӣ шакл бигирад.

АДАБИЁТИ ИСТИФОДАШУДА:

1. Борьба власти и оппозиции: миф или реальность?: [Электронный ресурс] / режим доступа: http://www.iarex.ru

2. Зокиров Г.Н. Давлат: Монография. Қисми I. / Г.Н. Зокиров. - Душанбе, 2012. - С. 183.

3. Скиперских А. В. Диспозиция «власть-сопротивление» в политическом процессе: теоретическое осмысление / А. В. Скиперских // Материалы XVIII Международной конференции памяти профессора Л. Н. Когана «Культура, личность, общество в современном мире: методология, опыт эмпирического исследования». - Екатеринбург: УрФУ, 2015. - С. 1698-1706.

4. Dal. R. Regims and opposition // Introdiction. - L. and New haven., 1973. - P.5.

ТАВСИФИ АЛОМАТҲОИ СУБЪЕКТИ ҶИНОЯТИ САВДОИ ОДАМОН

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИЗНАКОВ СУБЪЕКТА ПРЕСТУПЛЕНИЯ ТОРГОВЛИ ЛЮДЬМИ

CHARACTERISTIC FEATURES OF THE CRIME OF TRAFFICKING IN PERSONS SUBJECT

ҲАЙДАРЗОДА М.П.
Адъюнкти кафедраи ҳуқуқи ҷиноятӣ, криминология ва психологияи факултети №2 Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, капитани милитсия

ҲАЙДАРЗОДА З.П.
Адъюнкти Академияи идоракунии ВКД Федератсияи Россия, майори милитсия

Аннотатсия: Дар мақола мафҳуми субъекти ҷинояти савдои одамон, аломатҳои умумӣ ва махсуси он бо пайдарҳамии хоса мавриди омӯзиши ҳамаҷониба қарор дода шудааст. Дар баробари ин муаллифон оид ба субъекти махсус табодули афкор намуда, онро ба категорияҳои муайян тақсим намудаанд.

Вожаҳои калидӣ: савдои одамон, субъекти ҷиноят, субъекти махсус, аломатҳои умумӣ, аломаиҳои махсус.

Аннотация: В статье рассматриваются вопросы понятия субъекта торговли людьми, общие и специальные признаки этого преступления. Авторами представлено свое видение относительно специального субъекта данного вида преступления, которое они разделили на конкретные категории.

Ключевые слова: торговля людьми, субъект преступления, специальный субъект, общие признаки, специальные признаки

Abstract: The article deals with the concept of the subject of trafficking in persons, the general and special features of this crime. The authors presented their vision regarding the special subject of this type of crime, which are divided into specific categories.

Keywords: human trafficking, a crime subject, special subject, common signs, special signs

Дар назарияи ҳуқуқи ҷиноятӣ оид ба мафҳуми субъекти ҷиноят ақидаи ягона мавҷуд нест. Як гурӯҳи муҳаққиқон қайд менамоянд, ки

субъекти ҷиноят ин шахсест, ки кирдори ба ҷамъият хавфнокро содир намудааст. Гурӯҳи дигари муҳаққиқон бошанд, ба он андешаанд, ки субъекти ҷиноят ин шахси мукаллафи ба синну соли муқаррар кардаи Қонуни ҷиноятӣ расидае мебошад, ки бевосита ҷинояти мушаххасро содир кардааст ё барои содир кардани ҷинояти мушаххас шахси дигарро истифода намудааст. Муҳаққиқони алоҳида дар он назаранд, ки субъекти ҷиноят ин гунаҳгор будан барои содир кардани ҷинояти қасдона ё аз беэҳтиётие мебошад, ки дар Қонуни ҷиноятӣ муқаррар карда шудааст.

Дар адабиёти ҳуқуқӣ субъекти ҷиноятро аз рӯйи қоидаҳои умумии ҳуқуқи ҷиноятӣ баррасӣ намуда, шахси барои содир кардани ҷиноят ҷавобгарро медонанд [2, - С. 112-113]. Баъзе аз муҳаққиқон субъекти ҷинояти савдои одамон гуфта, шахси одамҷаллобро дар назар доранд. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи муқовимат ба савдои одамон ва расонидани кумак ба қурбониёни савдои одамон" субъекти ҷинояти савдои одамон гуфта шахсеро дар назар дорад, ки ба савдогарии одамон машғул аст.

Савдогари одамон ин шахси воқеӣ ё ҳуқуқӣ, ки мустақилона ё бо гурӯҳи шахсон савдои одамонро амалӣ менамояд, инчунин фаъолияти мазкурро маблағгузорӣ менамояд ва ё аз ҳисоби он фоидаи моддӣ ё дигар фоида ба даст меорад, ҳамчунин шахси мансабдоре, ки бо амалҳои худ ба савдои одамон мусоидат менамояд ё ба он монеъ намешавад ё муқовимат намекунад, гарчанде вазифадор аст, ин корро мувофиқи ваколатҳои хизматии худ иҷро намояд [3], фаҳмида мешавад.

Ҳангоми кушода додани мазмуни мафҳуми савдогари одамон (одамҷаллоб) қонун муайян намудааст, ки ба ҳайси он чи шахси воқеӣ (шаҳрвандон) ва чи шахси ҳуқуқӣ (муассисаҳо, ташкилотҳо, ширкатҳои сайёҳӣ) баромад мекунанд. Ҳангоми аз ҷониби шахсони ҳуқуқӣ содир гардидани савдои одамон намояндаи шахси ҳуқуқӣ аниқтараш шахсе, ки дар ташкилот ва муассисаҳо кор ва фаъолият мекунад ва ӯ ин ҷиноятро содир намудааст, ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашида мешавад.

Аз мазмуни мафҳуми дар боло овардашуда бармеояд, ки шахсони зерин ба ҳайси савдогари одамон эътироф мегарданд:

1. Шахсоне, ки мустақилона ё бо гурӯҳи шахсон савдои одамонро амалӣ менамоянд;

2. Шахсоне, ки фаъолияти мазкурро маблағгузорӣ менамоянд;

3. Шахсоне, ки аз ҳисоби савдои одамон фоидаи моддӣ ё дигар фоида ба даст меоранд [4, - С. 55].

Дар м. 22 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд КҶ ҶТ) бошад қайд карда шудааст, ки «танҳо шахси воқеии мукаллаф ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашида мешавад, ки ба синну соли муқаррарнамудаи КҶ ҶТ расидааст» [1].

Аз ин ҷо маълум мешавад, ки субъекти ҷинояти савдои одамон шахси мукаллафи ба синну соли муайянкардаи қонуни ҷиноятӣ расидае мебошад, ки кирдори ба ҷамъият хавфноки дар қонунгузории ҷиноятӣ пешбинишударо содир намудааст.

Қайд кардан ба маврид аст, ки ҳуқуқи ҷиноятӣ аз бисёр хусусиятҳои хоси шахсияти ҷиноятгкор, хусусиятҳоеро ҷудо карда аст, ки барои ҳал кардани масъалаи ҷавобгарии ҷиноятӣ бештар аҳамиятнок мебошанд. Ба ин хусусиятҳо синну сол ва мукаллафӣ дохил мешаванд. Синну сол ва мукаллафӣ ба ҳайси аломатҳои асосии субъекти ҷинояти савдои одамон баромад мекунанд.

Мувофиқи м. 23 КҶ ҶТ субъекти ҷинояти савдои одамон шахси воқеии мукаллафӣ ба синну соли 16 расида шуда метавонад. Онҳо метавонанд ҳам шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, ҳам шаҳрвандони хориҷӣ ва ҳам шахсони бешаҳрвандӣ бошанд. Ба ҷавобгарии ҷиноятӣ ҳам фурӯшандаи одам ва ҳам харидори он кашида мешаванд.

Ҳайвонот, предметҳои беҷон, номукаллафон ва кӯдакон дар вакти содир намудани ин ҷиноят ҳамчун субъекти ҷиноят ҳисоб намеёбанд ва ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашида намешаванд. Инчунин субъекти ҷинояти мазкур шахсони ҳуқуқӣ, яъне корхонаҳо, ташкилотҳо, идораҳо агентиҳо оид ба фарзандхонӣ, оид ба расмикунонии ҳуҷҷатҳо, марбут ба муҳоҷират ва ғайра шуда наметавонанд.

Дар ҳолатҳое, ки намояндагони шахсони ҳуқуқӣ ҷинояти савдои одамонро содир кунанд, он гоҳ на шахсони ҳуқуқӣ, балки худи намояндагони онҳо ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашида мешаванд.

Амалияи судӣ нишон медиҳад, ки дар баъзе мавридҳо аломатҳои умумӣ (синну сол ва мукаллафӣ) барои ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашидани субъекти ҷинояти савдои одамон кифоя намебошанд. Бинобар ин қонунгузории ҷиноятӣ дар ин ҳолатҳо аломатҳои иловагиеро муқаррар намудааст, ки он дар назарияи ҳуқуқи ҷиноятӣ бо номи субъекти махсус маълум аст.

Қайд кардан ба маврид аст, ки аломатҳои умумии субъекти ҷиноят дар диспозитсияи моддаҳои Қисми махсуси КҶ ҶТ номбар карда нашудаанд, онҳо аломатҳои хоси ҳамаи таркиби ҷиноятҳо мебошанд, ки дар боби 4 (Шахсоне, ки бояд ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашида шаванд) моддаҳои 22 ва 23 КҶ ҶТ дарҷ гардидаанд.

Аломатҳои иловагии субъекти махсус бошад дар худи диспозитсияҳои меъёрҳои дахлдори ҷиноятҳои алоҳида тасвир карда шудааст ё ин ки ба тариқи шарҳ додан муқаррар карда шудаанд.

Масалан, қ. 2 банди «е» м. 130[1] КҶ ҶТ ҷавобгарии ҷиноятиро барои шахсони мансабдор ё намояндагони ҳокимият бо истифода аз вазифаҳои хизматӣ ва ё аз ҷониби шахсоне, ки дар ташкилотҳои тиҷоратӣ вазифаи идоракуниро иҷро мекунанд, пешбинӣ кардааст. Аз ин ҷо бар меояд, ки субъекти банди «е» қ. 2 моддаи 130[1] КҶ ҶТ махсус мебошад.

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муқовимат ба савдои одамон ва расонидани кӯмак ба қурбониёни савдои одамон» масъалаи субъекти махсусро муҳим арзёбӣ намуда, банди 24 м. 1-уми худро оид ба ин масъала бахшидааст. Дар ин банд омадааст: “Содир намудани ҷиноят бо истифода аз вазъи хизматии худ ин содир кардани ҷиноятҳо дар самти савдои одамон ва ҷиноятҳои бо он алоқаманд аз ҷониби шахси мансабдор ё шахсе, ки ба зиммаи ӯ функсияҳои идоракунӣ, ваколатҳои ташкилию амрдиҳӣ ё маъмурию хоҷагидорӣ дар ташкилотҳои давлатӣ, тиҷоратӣ ва дигар ташкилотҳо вогузошта шудаанд, инчунин дигар корманди мақомоти ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот, ташкилотҳо, новобаста аз шакли ташкилию ҳуқуқии онҳо, ки бо мақсадҳои зикргардида вазъи хизматии худ ва ё ваколатҳои хизматии ба онҳо додашударо истифода мебаранд” [2].

Аз мазмуни ин банд бармеояд, ки дар он тавсифи субъекти махсус, ки дар содир намудани савдои одамон ва ҷиноятҳои бо он алоқаманд вазъи хизматии худро ва ё ваколатҳои хизматии ба онҳо додашударо истифода мебаранд, дода шудааст.

Қонунгузор шахсони зеринро ба категорияи субъекти махсус дохил намудааст:

1. Шахсони мансабдор;
2. Шахсе, ки ба зиммаи ӯ функсияҳои идоракунӣ вогузошта шудааст;
3. Шахсе, ки ба зиммаи ӯ ваколатҳои ташкилию амрдиҳӣ вогузошта шудааст;
4. Шахсе, ки ба зиммаи ӯ ваколатҳои маъмурию хоҷагидорӣ вогузошта шудааст;
5. Шахсоне, ка дар ташкилотҳои давлатӣ, тиҷоратӣ ва дигар ташкилотҳо вогузошта шудаанд;
6. Корманди ҳокимияти давлатӣ;
7. Корманди мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот;

8. Корманди ташкилотҳо, новобаста аз шакли ташкилию ҳуқуқии онҳо, ки вазъи хизматии худ ва ё ваколатҳои хизматии ба ӯ додашударо истифода мебарад.

Ҷолиби диққат аст, ки қонунгузор шахсони мансабдорро, ки кирдорҳои ғайриқонуниашон бо савдои одамон алоқаманд аст, ба се навъ ҷудо намудааст:

1. Шахси мансабдоре, ки бо амалҳои худ ба савдои одамон мусоидат мекунад (кирдори фаъолона, яъне, ҳаракат);

2. Шахси мансабдоре, ки бо амалҳои худ ба савдои одамон монеъ намешавад (кирдори ғайрифаъолона, яъне беҳаракатӣ);

3. Шахси мансабдоре, ки бо амалҳои худ ба савдои одамон муқовимат намекунад (кирдори ғайрифаъолона, яъне беҳаракатӣ).

Дар ду ҳолати охир шахси мансабдор чун одамҷаллоб эътироф карда мешавад, чунки вобаста ба ваколатҳои хизматии худ ӯ вазифадор аст чорабиниҳои заруриро оид ба монеъ шудан ва муқовимат намудан ба амали савдои одамон иҷро намояд. Бинобар ин, аз сабаби иҷро накардани ваколатҳои хизматии худ, ки дар беҳаракатӣ зоҳир мегардад, шахси мансабдор чун одамҷаллоб, яъне шахсе, ки харидор ва (ё) фурӯшандаи одам мебошад, эътироф мегардад [4, - С. 56-57].

Ҳамин тавр, субъекти махсус ин шахсест, ки ба ғайр аз аломатҳои умумӣ (синну сол ва мукаллафӣ) боз дорои аломатҳои махсуси иловагӣ (мансаб, шаҳрвандӣ, ҷинс ва ғ.) мебошад [3, - С. 119-120].

Мутобиқи м. 37 КҶ ҶТ ғайр аз иҷрочиён шарикони дигари ҷинояти савдои одамон танҳо дар он маврид ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашида мешаванд, ки агар хусусият ва дараҷаи ба ҷамъият хавфнокии кирдори содиркардаашонро дарк намуда бошанд. Масалан, кормандони техникии муассисаҳои нақлиётӣ, меҳмонхонаҳо, меҳмонсароҳо, ки интиқоли одамонро ба амал мебароранд, ё иқомати онҳоро таъмин мекунанд, агар онҳо қасди савдои одамонро надошта бошанд, барои шарикӣ дар ин ҷиноят ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашида намешаванд [5, - С. 119-120].

Ҳамин тавр, субъекти ҷинояти савдои одамон ин шахси воқеъии мукаллафи ба синну соли муқарраркардаи қонуни ҷиноятӣ расидааст, ки қасдан ҷинояти савдои одамонро содир намудааст ва он дар баъзе мавридҳо дорои аломатҳои махсуси иловагӣ мебошад.

АДАБИЁТИ ИСТИФОДАШУДА:

1. Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 21 май соли 1998 // Ахбори Маҷлиси Олии ҶТ., с. 1998, № 9 мод. 68 мод. 69 (Қонунҳои ҶТ аз 26.07.2014 с., №1088; № 1089). Қонунҳои ҶТ аз 14.05.2016 с., №1304; аз 14.05.2016 с., №1305; аз 23.07.2016 с., №1330; аз 23.07.2016 с., №1331;
2. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муқовимат ба савдои одамон ва расонидани кӯмак ба қурбониёни савдои одамон» аз 26 июли соли 2014, таҳти №1096. // Ахбори маҷлиси Олии Ҷумхурии Тоҷикистон аз соли 2014 таҳти № 7. қ. 1 мод. 393;
3. Ҳуқуқи ҷиноятӣ (Қисми умумӣ): Китоби дарсӣ. / Дар зери таҳрири Ғаффорова Н.А., Салимов Ҳ.С. - Душанбе, 2011. - 344 с.;
4. Тафсир ба Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муқовимат ба савдои одамон ва расонидани кумак ба қурбониёни савдои одамон» аз 26 июли соли 2014 таҳти № 1095. - Душанбе, 2015. - 506 с.;
5. Муқовимат ба савдои одамон: Воситаи илмӣ-амалӣ. / Гурӯҳи муаллифон. – Душанбе, 2015. - 256 с.

БАЪЗЕ ҶАНБАҲОИ ТАШАККУЛЁБИИ МАФҲУМИ «ЭКСТРЕМИЗМ»

НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ПОНЯТИЯ «ЭКСТРЕМИЗМ»

SOME FEATURES OF FORMATION OF THE CONCEPT OF "EXTREMISM"

ҲАЙДАРЗОДА М.П.
Адъюнкти кафедраи ҳуқуқи ҷиноятӣ, криминология ва психологияи факултети №2 Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, капитани милитсия

Аннотатсия: Дар мақола баъзе хусусиятҳои ташаккулёобии мафҳуми «экстремизм» мавриди омӯзиш қарор дода шуда, муаллиф кӯшиш намудааст, ки мафҳуми комплексии экстремизмро пешниҳод намояд.
Вожаҳои калидӣ: экстремизм, радикализм, миллатгароӣ, сиёсат, ҷиноятҳои хусусияти экстремистидошта.

Аннотация: В статье проанализированы некоторые характерные черты формирования понятия «экстремизм», на основании которых автор попытался представить комплексное понятие экстремизма.
Ключевые слова: экстремизм, радикализм, национализм, политика, преступления экстремистской направленности.

Abstract: The article analyzes some of the characteristics of the formation of the concept of "extremism", on the basis of which the author tried to present a comprehensive definition of extremism.
Keywords: extremism, radicalism, nationalism, politics, extremist crimes.

Омӯзиши адабиёти илмӣ нишон медиҳад, ки экстремизм таърихи кӯҳан дошта, то ҳол намудҳои гуногуни он (динӣ, миллатгароӣ, нажодпарастӣ, ҷудоихоҳӣ ва ғ.) инсониятро таъқиб менамоянд.

Мутаассифона, дар аксарияти луғатҳо ва адабиёте, ки то охирҳои солҳои 90 асри XX нашр гардидаанд, мафҳуми «экстремизм» маълум набуда, балки ҳамчун қисми таркибии калимаи «радикализм» баҳо дода мешуд [11, - С. 500]. Аз ин лиҳоз, бештари муаллифони ватанию хориҷӣ «экстремизм»-ро ҳамчун муродифи «радикализм» ё шакли ифротии он медонанд.

Ба андешаи мо, экстремизмро ҳамчун шакли ифротии радикализм донистан маънои назари яктарафа кардан ба масъала дошта. Зиёда аз ин чунин қарор шубҳанок аст ва он метавонад ба нофаҳмиҳои зиёд оварда расонад. Аз ин лиҳоз, бояд ин ду мафҳум аз ҳамдигар ҷудо карда шуда, меъёри аниқи фарққунандаи онҳо муайян карда шавад, вале то кунун меъёри аникe, ки ин ду мафҳумро аз як дигар ҷудо карда тавонад, мавҷуд нест. Ҳамзамон, новобаста аз шумораи зиёди корҳои илмӣ дар ҷодаи дарёфти мафҳуми радикализм [2], то кунун дар адабиёти ватанӣ ва хориҷӣ таърифи умумиэътирофшудаи он низ мавҷуд нест [12, - С. 39].

Радикализм (аз калимаи лотинии radix - решагӣ) манша гирифта, маънои

чараёни амалисозандаи ислоҳоти қатъиро дорад. Минбаъд фаҳмиши “радикализм” ғоявӣ кунонидашуда ба қувваҳои сиёсии чап мансуб диниста мешуд, ки аз ҳаракатҳои тарафдорони дигаргуниҳои буржуазӣ-демократӣ (либерализатсияи парлумони Англия дар асри XVIII, ворид намудани ҳуқуқи сартосари интихоботӣ дар Фаронса соли 1948) нисбат ба марксистон ва дигар ташкилотҳои чап (асри XIX - XX) шаҳодат медод [1, - С. 493].

Баъдан дар баробари мустаҳкам шудани низомҳои либериалӣ дар Ғарби муосир, ибораи «радикализм» ба маънои манфӣ истифода шуда, ҳамчун муродифи «экстремизм» фаҳмида мешавад [12, - С. 39]. Бо вуҷуди ин, то ҳол оид ба пайдоиши истилоҳи экстремизм ақидаи ягона мавҷуд намебошад.

Масалан, дар бархе аз сарчашмаҳои илмӣ қайд карда шудааст, ки аввалин маротиба истилоҳи радикализм дар асри XVIII дар Англия ва истилоҳи экстремизм дар асри XX дар Ҳиндустон пайдо шудааст [13, - С. 19]. Бархе аз муҳаққиқон қайд менамоянд, ки истилоҳи экстремизм дар миёнаҳои асри XIX аввалан дар Англия, ки он дар матбуоти сиёсӣ васеъ паҳн мешавад, сонияи дар ИМА, вақте ки намояндагони тарафҳои адоватхоҳи Ҷанубу Шимол, ки ҳангоми Ҷанги шаҳрвандӣ (солҳои 1861 - 1865) бо ҳам зиддият доштанд, истифода мешавад [7, - С. 1-2].

Экстремизм аз калимаи лотинии «*extremus*» манша гирифта, мазмуни қатъан ҳадди охирин, зиёдаравӣ, нооромсозӣ ва беитоатии шаҳрвандон нисбат ба меъёрҳои қонун, инчунин тарафдори тадбиру чораҳо ва ақидаҳои қатъӣ буданро (бештар дар сиёсат) дорад [9, - С. 360].

Муҳаққиқ Э.Г.Филимонов бошад экстремизмро ҳамчун «пайравӣ ба ақидаҳо ва чораҳои оштинопазир» шарҳ дода, қайд менамояд, ки экстремизм «метавонад дар соҳаҳои гуногуни ҳаёти ҷамъиятӣ ҷой дошта бошад ва дар он ақидаҳо ва нуқтаи назарҳои гуногун барои ҳалли ин ё он масъала бо ҳамдигар бармехуранд» [10, - С. 90]. Ин ақидаҳо ё амалҳо аз рӯйи хусусияти худ метавонанд сиёсӣ, нажодпарастӣ, миллатгароӣ, динӣ, ҷудоихоҳӣ ва ғайра бошанд.

Мутафаккири барҷаста Н.Н. Афанасев низ мафҳуми экстремизмро ҳамчун пайравӣ «ба тафсири оштинопазир» ва «усулҳои амал», ки дар тоқатнопазирӣ ва мубориза қатъӣ ба нуқтаи назари дигар асоснок шудааст, маънидод мекунад. Ӯ афкори хешро тақвият дода қайд менамояд, ки «Экстремизм ин инкор кардани ҳамагуна меъёрҳои умумиэътирофшуда буда, воқеиятро бо тасаввуроти нодуруст маънидод мекунад, ки ин дар фаъолияти амалӣ ба зӯроварӣ оварда мерасонад» [3, - С. 230-234].

Муҳаққиқони замони шӯравӣ И.И. Брагинский ва Э.Г. Филимонов бошад, қайд намуданд, ки «пайравӣ ба ин ё он ақоид ва амалҳои зиёдаравӣ дар ҳама гуна соҳаҳои ҳаёти ҷамъиятӣ ҷой доранд ва дар асоси назарҳои гуногуни тундгароӣ метавонанд ин ё он проблемаро ҳал намоянд» [8, - С. 17, 90]. Вале на ҳамеша ақидаи «зиёдаравӣ, тундравӣ»-ро ба ҳайси экстремизм мансуб донистан равост [14, - С. 47]. Онҳо мумкин боиси содиршавии ҳаракати мушаххаси зӯроварӣ ва дигар ҳаракатҳои зиддиҳуқуқӣ нагарданд, инчунин дидаю дониста қувваи маҷбуркуниро нисбати шахсони ба андешаи онҳо норозӣ раво набинанд [3, - С. 234].

Андешаҳои дар боло матраҳгардида, баъзеи олимонро водор месозад, ки экстремизмро шартан ба ду шакл (бо истифодаи зӯроварӣ ва бе истифодаи зӯроварӣ) ҷудо намоянд.

Ба андешаи муҳаққиқони тоҷик Т.Ш. Шарипов ва Ҳ.С. Сафаров, агар муҳтавои «андешаҳои ниҳоӣ» асоси ғоявии истифодаи зӯровариро нисбати мухолифин ва дигар шахсони норозӣ ташкил надиҳад, пас дар гумон аст, ки сухан оид ба экстремизм ҳамчун категорияи ҳуқуқӣ-ҷиноятӣ равад [14, - С. 47].

Ҳамзамон Н.Н. Афанасев дар афкори хеш қайд менамояд, ки дар бораи экстремизм ҳамчун падидаи ҳуқуқӣ-ҷиноятӣ вакте сухан рондан мумкин аст, ки ғояи экстремизм дар заминаи тоқатнопазирӣ, душманӣ ва бадбинӣ бо мақсади истифодаи зӯроварӣ ба миён оянд [3, - С. 234].

Муҳаққиқони алоҳида ишора менамоянд, ки дар адабиёти ҳуқуқӣ истифодаи зӯроварии, чи ҷисмонӣ, ва чи рӯҳӣ (таҳдиди истифодаи зӯрӣ) яке аз нишонаҳои экстремизм маҳсуб меёбанд [4, - С. 24; 5, - С. 16]. Чи хеле ки мушоҳида намудем, аксарияти олимон дар андешаи онанд, ки бе истифодаи зӯроварӣ ва ё таҳдиди истифодаи зӯроварӣ экстремизм содир карда намешавад. Ҳақ бар ҷониби муҳаққиқ Ҳ.С Сафаров аст, ки ӯ дар баробари истифодаи зӯроварӣ ва ё таҳдиди истифодаи зӯроварӣ боз паҳн намудани идеологияеро, ки хусусияти зӯроварӣ дорад, ҳамчун кирдори экстремистӣ эътироф менамояд [14, - С. 51-52].

Дар моддаи 3 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мубориза бар зидди экстремизм» аз 8 декабри соли 2003 таҳти №69, қайд карда шудааст, ки «экстремизм - ин изҳори фаъолияти ифротии шахсони ҳуқуқӣ ва воқеӣ ба даъвати ноороми, дигаркунии сохти конститутсионӣ дар давлат, ғасби ҳокимият ва тасарруфи салоҳияти он, ангезонидани нажодпарастӣ, миллатгароӣ, бадбинии иҷтимоӣ ва мазҳабӣ мебошад» [6].

Агар ба мухтавои ин мафҳум назар афканем, мушоҳида мекунем, ки дар он на танҳо экстремизми сиёсӣ, балки дигар намудҳои он, аз қабили нажодпарастӣ, миллатгароӣ, бадбинии иҷтимоӣ, мазҳабӣ ба назар мерасанд ва онҳо дар бештари мавридҳо бо ҳам омехта шуда, дар амал татбиқ карда мешаванд.

Ҳамингуна андешарониро олимони тоҷик Т.Ш. Шарипов ва Ҳ.С. Сафаров ишора намуда, қайд менамоянд, ки экстремизми миллатгароӣ ҳамеша бо худ унсурҳои экстремизми сиёсӣ ва дар бештар мавридҳо диниро доро мебошад. Дар навбати худ экстремизми сиёсӣ бошад, новобаста ба он ки ғояи тозаи диниро надорад, метавонад асосҳои бардурӯғи диниро касб намояд. Чунин ғоя дар бештари мавридҳо аз эътиқоди эҳсоси куркурона манша гирифта, аз принсипҳои мантиқии оқилона асос намегирад [14, - С. 50].

АДАБИЁТИ ИСТИФОДАШУДА:

1. *Абаренков В.П., Аверкин А.Г., Агешин Ю.А.* и др. Краткий политический словарь М. Политиздат 983г. 367с твердый переплет, обычный формат. [Электронный ресурс]: URL: http://bestintw.narod.ru /knigi/794.html (Дата обращения: 8.02.2016 г.);

2. *Авцинова Г.И.* Политический радикализм в России: концептуальные подходы к понятию и пути нейтрализации // Вестник МГУ. – Серия 12. – Политические науки, – 1995, – № 3, 4;

3. *Афанасьев Н.Н.* Идеология терроризма // Социально-гуманитарные знания. 2002. № 1. - 234 с;

4. *Волков В.В.* Политический радикализм в исламе и национальная безопасность России: Автореф. дис... канд. полит.наук. - М., 2002. – 24 с.;

5. *Воронов И.В.* Основы политико-правового ограничения социально-политического экстремизма как угрозы национальной безопасности Российской Федерации: Автореф. дис... канд. полит.наук. - М., 2003. – 27 с.;

6. Закон Республики Таджикистан "О борьбе с экстремизмом" от 8 декабря 2003 года // Ахбори Маджлиси Оли Республики Таджикистан, 2003 г., №12, ст.697; 2007 г., №3, ст.158; Закон РТ от 27.11.2014 г., № 1146;

7. *Палачёва Л.* История экстремизма и виды экстремистских течений в современной России (краткий обзор современных исследований) / [Электронный ресурс]: URL: - (дата обращения 20. 06. 2016г.);

8. Политология. Энциклопедический словарь. М.: Московский коммерческий университет, 1993. – 431 с.;

9. Словарь русско-интернациональных слов с комментариями (на тадж. яз.) Душанбе: «Адиб». 1984. - 360 с;

10. *Филимонов Э. Г.* Христианское сектантство и проблемы атеистической работы. Киев: 1981. — 183 с.

11. Философский энциклопедический словарь. М. 1989. - 9625 с. [Электронный ресурс]: URL: http://www.psyoffice.ru/slovar-s296.htm (Дата обращения: 18.02.2016г.);

12. *Фридинский С.Н.* Борьба с экстремизмом: уголовно-правовой и криминологический аспекты / рост. Юрид. Ин-т. - Ростов н /д, 2004. - 195 с. [Электронный ресурс]: URL: http://cyberleninka.ru (Дата обращения: 18.02.2016г.);

13. *Фридинский С.Н.* Экстремизм как угроза национальной безопасности // Современные проблемы совершенствования законодательного обеспечения глобальной и национальной безопасности, эффективного противодействия международному терроризму: Сборник материалов международной научно-практической конференции. - Ростов-на-Дону: РЮИ МВД России, 2003. – 0,4 п.л.

14. *Шарипов Т.Ш., Сафаров Х.С.* Баъзе андешаҳо перомуни таносуби мафҳумҳои «экстремизм», «фундаментализм», «радикализм», «национализм» ва «сепаратизм» // Осори Академия (маҷаллаи илмӣ). № 4 (28). 2015. – 167 с.

Проблемы незаконного собирания и распространения информации о частной жизни в уголовно-правовом контексте

Проблемаҳои ғайриқонунӣ ҷамъ ва паҳн намудани маълумот оид ба ҳаёти шахсӣ дар радифи ҳуқуқӣ-ҷиноятӣ

Problems of illegal gathering and dissemination of information about the private life in the context of criminal law

Хикматзода Дж.У.
преподаватель кафедры уголовного права, криминологии и психологии факультета № 2 Академии МДВ Республики Таджикистан, старший лейтенант милиции

Аннотация: В статье автор раскрывает определение неприкосновенности, также затрагивает вопросы, связанные с понятием неприкосновенности частной жизни, раскрываются определения понятия «личная или семейная тайна лица».
Ключевые слова: неприкосновенность, право, частная жизнь, личная или семейная тайна

Аннотатсия: Дар мақола муаллиф мафҳуми дахлнопазирӣ, ҳамчунин, дахлнопазирии ҳаёти шахсӣ, сирри шахсӣ ё сирри оилавирро баррасӣ намуда, кӯшиш кардааст, ки мафҳуми онҳоро кушода диҳад.
Вожаҳои калидӣ: дахлнопазирӣ,ҳуқуқ, ҳаёти шахсӣ, сирри шахсӣ ё оилавӣ.

Abstract: In this article the author reveals the determination of immunity also covers issues related to the concept of privacy, reveal the definition of "personal or family secret person".
Keywords: integrity, right, privacy, personal or family secrets.

Право на неприкосновенность частной жизни – один из важнейших элементов правового статуса личности, во многом определяющий взаимоотношения человека с государством и с другими членами общества. Адекватное правовое регулирование данного права имеет принципиальное значение для обеспечения эффективности государственной власти, благосостояния общества и гражданина, свободного развития личности.

В соответствии со статьей 5 Конвенции о защите прав человека и основных свобод, каждый имеет право на свободу и личную неприкосновенность. Никто не может быть лишен свободы иначе как в случаях и в порядке, установленном законом [1].

В статье 5 Конституции Республики Таджикистан (далее - Конституция РТ) указано, что права и свободы человека являются высшей ценностью. Жизнь, честь, достоинство и другие естественные права человека неприкосновенны. Права и свободы человека и гражданина признаются, соблюдаются и защищаются государством. В части 2 ст. 23

Конституции РТ установлено, что сбор, хранение, использование и распространение сведений о личной жизни человека без его на то согласия запрещаются [2].

Как отмечает А.В. Наумов, «существуют такие области прав и свобод граждан, на которые уголовный закон распространяет или пытается распространить свое действие исключительно в силу традиционно преувеличенного представления о его регулятивно - охранительных возможностях» [3, - С.17].

При этом законодатель четко не сформулировал определение понятия личной жизни человека, которые затрудняет применение данных норм и влечет ошибки в следственно-судебной практике. Провозглашение в международно-правовых актах и в Конституции РТ права личности на неприкосновенность личной жизни обусловило значимость проблемы определения понятий «частная жизнь», «личная жизнь» и «семейная тайна».

В современной таджикской юридической науке и в законодательстве, как и в международно-правовых документах, отсутствует единое понимание «права на неприкосновенность личной или частной жизни».

Законодательство Таджикистана, формулируя в ст. 144 Уголовного кодекса Республики Таджикистан (далее - УК РТ) состав преступления незаконного собирания или распространения сведений о частной жизни, составляющих личную или семейную тайну другого лица, без его согласия либо распространение таких сведений в публичном выступлении, произведении, средствах массовой информации или сети интернет если эти деяния совершены из корыстной или иной личной заинтересованности и причинили вред правам и законным интересам гражданина[4], не конкретизирует указанное понятие как частную жизнь, личную или семейную тайну. Это понятие не объясняется не только в УК РТ, но и не отсылает к другим правовым нормативным актам.

В российских научных трудах даются некоторые определения неприкосновенности, например: физическая неприкосновенность человека; духовная неприкосновенность; неприкосновенность частной и семейной жизни. Общей характеристикой всех личных прав является присутствие в их содержании такого важнейшего компонента, как "неприкосновенность".

Неприкосновенность означает, что отношения, возникающие в сфере частной жизни, не подвергаются интенсивному правовому регулированию. Профессор М.В. Баглай считает, что частную жизнь составляют те стороны личной жизни человека, которые он в силу своей свободы не желают делать достоянием других, это своеобразный суверенитет личности, означающий неприкосновенность ее "среды обитания" [5, - С.185-189]. Очень интересна позиция Г.Б. Романовского, который полагает, что частная жизнь охватывает круг неформального общения, вынужденные связи (с адвокатами, врачами, нотариусами и т.д.), собственно внутренний мир человека (личные переживания, убеждения, быт, досуг, хобби, привычки, домашний уклад, симпатии), семейные связи, религиозные убеждения [6, - С.94].

Итак, разберёмся, что входит в эти два понятия, ведь эти тайны являются элементом права на уважение частной жизни, за нарушение которого законом предусмотрена ответственность.

Чёткие определения рассматриваемых тайн в законодательстве отсутствуют. Но на основании судебной практики можно сделать следующее заключение:

Личную тайну образуют сведения:

– имеющие личный характер (об отношениях, причем обязательно в интимной сфере, привычках, событиях

в жизни, встречах, взглядах, пристрастиях, склонностях, физических недостатках, судимости, которая уже снята или погашена, психических и иных заболеваниях и др.);

– разглашение которых лицо считает неприемлемым и предпринимает усилия (меры) для сохранения тайны.

Тайна переписки и других сообщений может являться личной тайной тогда, когда само лицо считает определенную информацию тайной и заботится о сохранении их в конфиденциальности. Таким образом, можно сказать, что ведущей характеристикой понятия «личная тайна» является желание лица сохранить данные в секрете.

Из чего можно заключить, что личной тайной нельзя считать информацию, если:

- человек предпринял действия, чтобы сделать сведения общедоступными, и это было сделано по собственному желанию. Например, сведения ранее обнародованы самим гражданином, например в СМИ. В подобных случаях они уже не могут быть тайной;

– лицо обнародует сведения, поскольку этого требует законодательство.

Это, к примеру, сведения о доходе и имуществе лиц, претендующих на замещение государственных должностей, такая информация является открытой.

В отличии от личной тайны, «семейная тайна» касается нескольких членов семьи.

Итак, что же такое семейная тайна? Семейная тайна – это любые сведения о фактах и обстоятельствах, затрагивающих членов семьи, которые они договорились сохранять в конфиденциальности и предпринимают усилия для этого. Семейную тайну образуют сведения о фактах и обстоятельствах жизни как всей семьи в целом, так и любого из его членов, сведения имущественного характера, иные сведения, затрагивающие членов семьи, входящие в круг информации о частной, личной жизни.

Для того, чтобы сведения стали семейной тайной, нужно:

– чтобы члены семьи договорились хранить в секрете сведения от третьих лиц и даже от других членов семьи;

– чтобы члены семьи считали разглашение информации нежелательным;

– чтобы члены семьи предпринимали усилия (меры) для сохранения этой информации в конфиденциальности.

Как и с личной тайной здесь очень важен аспект сохранения сведений в секрете.

Поэтому семейной тайной не будет считаться информация, которую один из членов семьи – носителей тайны обнародовал, например, опубликовал в СМИ или предоставил государственным органам. После этого сведения перестают быть семейной тайной, но могут оставаться личной тайной того человека, который хранит их [6, - С.85].

Итак, мы определили, какие сведения можно и какие нельзя считать семейной или личной тайной. Обладая этими знаниями, мы сможем защитить и отстоять свои права и в тоже время не нарушить схожие права других лиц.

Таким образом, необходимо изменить статью 144 УК РТ, включив в статью примечание следующего содержания:

Под личной тайной понимаются сведения:

– имеющие личный характер (об отношениях, причем обязательно в интимной сфере, привычках, событиях в жизни, встречах, взглядах, пристрастиях, склонностях, физических недостатках, судимости, которая уже снята или погашена, психических и иных заболеваниях и др.);

– разглашение которых лицо считает неприемлемым и предпринимает усилия (меры) для сохранения тайны.

Семейная тайна – это любые сведения о фактах и обстоятельствах, затрагивающих членов семьи, которые они договорились сохранять в конфиденциальности и предпринимают для этого усилия. Семейную тайну образуют сведения о фактах и обстоятельствах жизни как всей семьи в целом, так и любого из его членов, сведения имущественного характера, иные сведения, затрагивающие членов семьи, входящие в круг информации о частной, личной жизни.

Для того, чтобы сведения стали семейной тайной, нужно:

– чтобы члены семьи договорились хранить в секрете сведения от третьих лиц и даже от других членов семьи;

– чтобы члены семьи считали разглашение информации нежелательным;

– чтобы члены семьи предпринимали усилия (меры) для сохранения этой информации в конфиденциальности.

Использованная литература:

1. Конвенция о защите прав человека и основных свобод, заключена в г.Риме 04.11.1950 года (с изм. от 13.05.2004 г.) // Электронный ресурс: http://hand-help.ru/documents/evrop_konv.html (дата обращения - 16.12.2016 г.).
2. Конституция Республики Таджикистан от 6.11.1994 года (с изменениями, принятыми в ходе референдума от 26.09.1999, 22.06.2003, 22.05.2016) // Электронный ресурс: http://mmk.tj/ru/legislation/legislation-base/constitution/ (дата обращения – 13.12.2016).
3. Мозговой О. В. Понятие и сущность личной жизни человека на современном этапе развития общества и законодательства // Евразийский юридический журнал. № 4 (11). 2009.
4. Уголовный кодекс Республики Таджикистан от 28 мая 1998 г. // Законы РТ от 23.11.2015 г., №1228; от 25.12.2015 г., №1261; от 15.03.2016 г., №1274).
5. Баглай М.В. Конституционное право Российской Федерации: Учебник. - М.: Юр.Норма, НИЦ ИНФРА-М, 2015. - 768 с.
6. Романовский Г.Б. Право на неприкосновенность частной жизни. - М.: МЗ-Пресс, 2001. - 312 с.

Оид ба масъалаи фаҳмиши принсипи адолати иҷтимоӣ дар қонунгузории амалкунандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон

К понятию принципа социальной справедливости в действующем законодательстве Республики Таджикистан

On the concept of the principle of social justice in the current legislation of the Republic of Tajikistan

Эмомалӣ Умарҷонӣ
Сардори маркази матбуотии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, адъюнкти Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, полковники милитсия

Аннотатсия: Дар мақола муаллиф кӯшиш намудааст, ки мазмуни фаҳмиши адолати иҷтимоиро тибқи қонунгузории амалкунандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян созад.
Вожаҳои калидӣ: адолат, адолати иҷтимоӣ, қонун, милитсия, принсип, ҳуқуқвайронкунӣ, ҷазо, қонунгузорӣ.

Аннотация: В статье автор попытался определить содержание понятия социальной справедливости согласно действующему законодательству.
Ключевые слова: справедливость, социальная справедливость, закон, принцип, правонарушение, наказание, законодательство.

Abstract: In this article the author tries to define the content of the concept of social justice according to the law.
Keywords: justice, social justice, the law, the principle of the offense, the punishment legislation.

Тибқи моддаи 4 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» аз 17 майи соли 2004 мақомоти милитсия фаъолияти худро дар асоси принсипи адолати иҷтимоӣ ба роҳ мемонад [1]. Муқаррароти мазкур аз он шаҳодат медиҳад, ки ибораи «адолати иҷтимоӣ» минбаъд ҳамчун истилоҳи ҳуқуқӣ бояд фаҳмида шавад. Аз ин рӯ, аз нигоҳи илми ҳуқуқшиносӣ фаҳмидани моҳият ва мазмуни принсипи адолати иҷтимоӣ, ба фикри мо, барои ҳалли бисёр проблемаҳо ва пур кардани ҷойҳои холии ҳуқуқи амалкунанда, кумак расонда метавонад.

Ҳамзамон, бояд қайд карда шавад, ки то ба ҳол мафҳуми адолати иҷтимоӣ дар қонунгузории амалкунанда мавҷуд нест. Албатта, мавҷуд будани мафҳуми адолати иҷтимоӣ дар қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон, бо андешаи мо, сарҳади татбиқи онро, ки ин бисёр муҳим аст, муайян карда метавонад. Зеро мо мутлақан гуфта наметавонем, ки корманди милитсия наметавонад қарори ғайриқонуниро (бар хилофи

принсипи қонуният) бо баҳонаи адолати иҷтимоӣ қабул намояд ё қарори аз нигоҳи талаботи ҳуқуқи расмӣ дурустбударо, лекин аз нигоҳи талаботи адолати иҷтимоӣ, ғайриодилонаро қабул намояд.

Илова бар ин, набудани мафҳуми ягонаи адолати иҷтимоӣ ба фаҳмиши ҳархелаи он оварда мерасонад, ки ин ҳам дар амалия қолиби қабул буда наметавонад. Барои ҳамин, донистани сарҳади фаҳмиши ҳуқуқии адолати иҷтимоӣ ва фаҳмиши ягонаи он барои корманди милитсия ҳангоми фаъолияти ҳуқуқтатбиқкунӣ аз аҳамият холӣ нест.

Аммо, бо қавли Е.М. Орач, баръакс, «ҳамчун ҳуқуқ баррасӣ намудани адолат – маънои маҳдуд кардани доираи амали адолатро дорад» [2, - С.9]. Шаҳодати ин суханонро, масалан, дар моддаи 11 Кодекси Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ» аз 31 декабри соли 2008 дидан мумкин аст, ки дар он чунин оварда шудааст: «Ҷазои маъмурӣ ва чораҳои таъминкунандаи истеҳсолоти парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, ки нисбати шахси воқеӣ ё ҳуқуқии содирнамудаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ татбиқ мешавад, бояд одилона сурат гирад, яъне ба хусусияти ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, ҳолатҳои содир намудан ва оқибатҳои бавуҷудомадаи он, шахсияти гунаҳгор ва эътибори кории шахси ҳуқуқӣ мувофиқ бошанд [3].

Чунин мафҳуми адолат, албатта, фаҳмиши маҳдудро дар доираи татбиқи ҷазои маъмурӣ муқаррар мекунад. Аммо адолати иҷтимоӣ, ба фикри мо, на танҳо дар доираи раванди адолати судӣ, инчунин дар дигар соҳаҳои ҳаёти ҳаррӯзаи инсонӣ ҳам зоҳир гашта метавонад. Масалан, Ш. Абд ал-Манам исломро ҳамчун консепсияи адолати иҷтимоӣ баррасӣ намуда, аксаран онро дар муносибатҳои истеҳсолӣ низ ба кор мебарад [4, - С.291]. Ба ин маъно, адолати иҷтимоӣ баробарии ҳамаро ва имконоти баробар доштани ҳамаро дар раванди истеҳсолот ва аҳзуд кардани натиҷаҳои онро дар назар дорад.

Ф.С. Хайруллоев бошад, муҳиммияти дарки арзишҳои олии диниро, ки ҷойи марказии онҳоро мафҳуми адолат ишғол мекунад, дар мубориза бар зидди хатарҳои нав, ки ба тамоми башарият таҳдид мекунанд, ба мисли терроризму экстремизм аз аҳамият холӣ намебинад [5, - С.6].

Барои муайян намудани ҳолати ҳақиқии кор, ки то кадом андоза дар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ талаботи адолати иҷтимоӣ ба инобат гирифта мешаванд, зарурат ба гузаронидани таҳлили қонунгузории амалкунандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон ба миён меояд.

Тибқи моддаи 14 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи суғуртаи давлатии иҷтимоӣ» аз 13 декабри соли 1997 [5] кумакпулии яквақта бинобар таваллуди кӯдак ба андозаи зерин таъин мешавад: ҳангоми таваллуди кӯдаки якум – ба андозаи се нишондиҳанда барои ҳисобҳо [6]; ҳангоми таваллуди кӯдаки дуюм – ба андозаи ду нишондиҳанда барои ҳисобҳо ва ҳангоми таваллуди кӯдаки сеюм ва зиёда – ба андозаи як нишондиҳанда барои ҳисобҳо.

Албатта, дар ҳамин ҷой савол ба миён омада метавонад, ки барои чӣ бо таваллуди кӯдаки навбатӣ андозаи кумакпулӣ тибқи қонунгузории амалкунандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон кам мегардад? Оё ин маънои онро надорад, ки давлат таваллуд, фарзандӣ ва зиёдшавии аҳолиро дастгирӣ ва ҳавасманд намекунад? Барои дарки ин масъала ва ҷавоб гирифтан ба саволҳои дар боло гузошташуда, зарур меояд, ки ба таърихи начандон дури худ рӯй биёрем.

Бояд хотирасон кард, ки дар даврони шӯравӣ тибқи фармони Президиуми Шӯрои Олии ИҶШС аз 25 ноябри соли 1947 [7]*, ки ҳатто то пош

* Тибқи моддаи 23 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи буҷети давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои соли 2016» як нишондиҳанда барои ҳисобҳо ба 40 сомонӣ баробар мебошад.

хӯрдани ИҶШС амал мекард, ҳангоми таваллуди кӯдаки сеюм модар кумакпулии яквақта - ба андозаи 20 рубли шӯравӣ [8]; ҳангоми таваллуди кӯдаки чорум – ба андозаи 65 рубли шӯравӣ, инчунин кумакпулии ҳармоҳа – ба андозаи 4 рубли шӯравӣ; ҳангоми таваллуди кӯдаки даҳум кумакпулии яквақта – ба андозаи 175 рубли шӯравӣ, инчунин кумакпулии ҳармоҳа дар давоми 4 соли оянда – ба андозаи 12 рубл ва 50 тини шӯравӣ мегирифт.

Чи тавре, ки дида истодаем ҳукумати ИҶШС бо мақсади дастгирӣ ва ҳавасмандии бисёрфарзандӣ барои таваллуди кӯдаки навбатӣ андозаи кумакпулиҳои оилавиро зиёд мекард. Аммо, дар баробари ин, бояд фаромӯш накард, ки дар рафти Ҷанги Дуюми Ҷаҳонӣ ИҶШС нисбат ба дигар давлатҳое, ки ба ин ҷанг фаро гирифта буданд, аз ҳама зиёд - зиёда аз 25 млн. аҳолиро талаф дода буд. Аз ин хотир, яке аз вазифаҳои ҳукумати шӯравӣ ба дастгирӣ ва ҳавасмандии таваллуд, пурзӯр намудани ҳифзи модарӣ ва фарзандӣ равона шуда буд, ки чунин фаъолият дар доираи фаҳмиши адолати иҷтимоии ҳамон давра фаҳмида мешуд. Ҳатто, тибқи Фармони Президиуми Шӯрои Олии ИҶШС аз 21 ноябри соли 1941, ки дар таҳрири нав аз 8 июли соли 1944 [9]* амал мекард, андоз барои муҷаррадон, шаҳрвандони танҳо ва бефарзанди ИҶШС муқаррар шуда буд, ки танҳо тибқи Қонуни ИҶШС «Дар бораи давра ба давра бекор кардани андоз ба муҷаррадон, шаҳрвандони танҳо ва камфарзанд» аз 23 апрели соли 1990 [10], аз 1 январи соли 1993 бекор гардид.

Гарчанде ки бо андешаи баъзе олимон санадҳои меъёрии ҳуқуқии дар боло нишондодашуда дар баъзе қисмҳояш берун аз талаботи адолати иҷтимоӣ буданд, аммо, мо боварии комил дорем, ки ин санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ тавонистанд, ки масъалаҳои афзалноки ҳамон давраро (мисол, зиёдшавии аҳолӣ ва диг.) ҳал намоянд.

Чунин тарзи ҳалли масъалаҳои мубрами иҷтимоӣ, ҳатто дар таърихи ниёгони мо мушоҳида мешавад. Масалан, дар Авесто омадааст: «Марде, ки ҳамсар дорад, аз марде, ки муҷаррад ва бефарзанд мебошад, афзалтар аст» [11, - С.161-162].

Барои ҳамин, бо боварии комил ҷавоб додан мумкин аст, ки Тоҷикистон таваллуд, фарзандӣ ва зиёдшавии аҳолиро дастгирӣ ва ҳавасманд мекунад. Дар моддаҳои 33 ва 34 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон омадааст, ки давлат оиларо ҳамчун асоси ҷамъият ҳимоя мекунад ва модару кӯдакро таҳти ҳимоя ва ғамхории махсуси давлат қарор додааст.

Ҳамзамон, дар назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон имрӯзҳо дигар масъалаҳои мубрам афзалият доранд, ки, ба андешаи мо, онҳо бояд аз ҷониби муҳаққиқон дар доираи адолати иҷтимоӣ баррасӣ ва фаҳмида шаванд, масалан, масъулияти падару модар дар таълим ва тарбияи фарзандон, устувор намудани оила, бунёди муносибатҳои оилавӣ дар асоси муҳаббат ва эҳтироми якдигар, дастгирӣ ва ҷавобгарии тамоми аъзоёни оила дар назди якдигар ва оила, исроф накардани даромади оила ва оқилона сарф намудани он ва ғайра. Ҳалли масъалаҳои номбурда, пеш аз ҳама, бо мақсади таъмин намудани амнияти миллӣ, тартиботи ҷамъиятӣ ва пойдор намудани сулҳу субот дар давлати азизамон роҳандозӣ карда мешаванд, ки бе ягон дудилагӣ гуфтан мумкин аст, ки ҳар яки аз ин мақсадҳо моҳияти адолати иҷтимоиро дорад.

Бо ақидаи мо, принсипи адолати иҷтимоӣ дар фаъолияти мақомоти милитсия, бештар дар самти пешгирии зӯроварӣ дар оила мушоҳида мешавад. Зеро Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила» аз 19 марти соли 2013 [12] салоҳияти мақомоти милитсияро дар

* Бонки давлатии ИҶШС курси расмии рубли шӯравиро нисбат ба дигар асъор муқаррар мекард, ҳамин тариқ, таърихи 25 декабри соли 1991 - 1 доллари ИМА ба 0,5571 рубли шӯравӣ, 1 фунт стерлингҳо ба 1,0389 рубли шӯравӣ баробар буд.

самти мазкур хеле васеъ муайян намудааст, ки чунин ҳолат аз нигоҳи талаботи адолати иҷтимоӣ имкон медиҳад, ки корманди дахлдори мақомоти милитсия (мисол, сардори ШВКД, муовини ӯ, нозири милитсия оид ба кори пешгирии зӯроварӣ дар оила, нозири минтақавии милитсия) ё мақомоти судӣ баъди ошкор намудани сабаб ва шароитҳои барои зӯроварӣ дар оила мусоидаткунанда, бо назардошти вазъи оилавӣ, вазъи иқтисодии оилавӣ ва ҳолатҳои сабуккунандаи ҷавобгарӣ барои таъсиррасонии мақсаднок ба шуур ва рафтори шахси зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда, ҷиҳати пешгирии содир намудани ҳуқуқвайронкунӣ аз ҷониби ӯ ва таъмини амнияти ҷабрдида нисбати ҳуқуқвайронкунанда чораҳои хусусияти тарбиявӣ ё чораҳои ҷазои маъмурӣ, ки нисбати чораҳои ҷазои ҷиноятӣ сабуктаранд, татбиқ карда метавонанд.

Муҳим дар гуфтаҳои боло он аст, ки фаҳмиш ва татбиқи адолати иҷтимоӣ аз ҷониби корманди милитсия набояд аз талаботи қонунгузории амалкунанда берун барояд. Масалан, бо назардошти вазъи вазнини иқтисодии оилаи камбизоат, бо андешаи мо, нисбати зӯровар набояд чораи ҷазои маъмурӣ ё ҷиноӣ дар намуди ҷарима таъин гардад. Чунки дар шароити имрӯза зарурати сарф намудани маблағи пулӣ барои таълим ва тарбияи фарзандон ё барои таъмини оила бо нафақа бисёртар эҳсос карда мешавад. Ҳамзамон, дуруст мешавад, агар нисбати зӯровар, дар чунин ҳолат, тибқи моддаи 21 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила» дар доираи амрномаи муҳофизатӣ манъ кардани ҳама гуна зӯроварӣ нисбати ҷабрдида чораҷӯӣ карда шавад.

Дар баробари ин, нисбати ҳуқуқвайронкунанда аз оилае, ки камбизоат ҳисоб намешавад, таъин намудани ҷазои маъмурӣ ё ҷиноӣ дар намуди ҷарима аз аҳамият холӣ буда наметавонад. Аммо зарур аст, ки корманди милитсия дар интихоби ин ё он чораи ҷазо ё чораи фардии пешгирикунандаи ҳуқуқвайронкунӣ ғаразнок набошад, зеро ғарази корманди милитсия ба имиҷи мақомоти милитсия зарар мерасонад.

Ба андешаи мо, ба ин масъала, яъне имиҷи милитсия, бетараф шудан лозим нест, чунки яке аз масъалаҳои муҳиме, ки ислоҳоти милитсия бояд ҳал намояд – ин ташаккул додани имиҷи боэътимоди милитсия (политсия) мебошад, ки он боварии халқ ва ҷомеаро зиёд намояд.

Бо назардошти ин, фаъолияти мақомоти милитсия ҳангоми татбиқи принсипи адолати иҷтимоӣ, бештар, дар раванди қабули қарор, санади ҳуқуқтатбиққкунанда, ки ҳуқуқ ва уҳдадорӣ, чораҳои ҳавасмандӣ ва ҷавобгарии ҳуқуқиро муқаррар мекунанд, аз рӯи шакл ва моҳияти худ боадолат бошанд.

Ҳамин тариқ, **якум**, мазмуни адолати иҷтимоӣ вобаста ба вақту замон тағйирёбанда буда, он аз мақсадҳои дар пешистодаи давлат, ки барои ҳалли проблемаҳои аввалиндараҷа ва афзалноки иҷтимоӣ равона мешаванд, ташаккул меёбад; **дуюм**, адолати иҷтимоӣ дар ин ё он соҳаи ҳуқуқ мазмуни хосаи худро дошта метавонад; **сеюм**, бо мақсади ҷой надоштани фаҳмиши ҳархелаи адолати иҷтимоӣ, он набояд характери субъективӣ дошта бошад; **чорум**, адолати иҷтимоӣ вазифаи аз байн бурдани фаҳмиши ғалат дар бораи имиҷи милитсия иҷро мекунад.

Адабиёти истифодашуда:

1. Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, соли 2004, №5, мод. 352; соли 2006, №3, мод.148; соли 2007, №7, мод.663, соли 2008, №6, мод.450; соли 2009, №12, мод. 820; с. 2011, №3, мод. 156; №6, мод. 438; №12, мод. 835;Қонун ҶТ аз 03.074.2012с., №842; аз 01.08.2012с., №884,ҚҶТ аз 28.12.12с.№930, ҚҶТ аз 19.03.2013с. №940, 941.
2. Орач Е.М. Социалистическая справедливость как принцип советского права и ее роль в развитии советской

демократии // Тезисы докладов и научных сообщений на межвузовской теоретической конференции на тему: Роль права в развитии социалистической экономики и демократии на современном этапе. - М.: Изд-во Моск. ун-та, 1966.

3. Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, соли 2008, №12, қисми 1, мод. 989, 990; соли 2009, №5, мод.321; №9-10, мод.543; с. 2010, №1, мод.2, 5; №3, мод.153; №7, мод.547; №12, қ1, мод.812; с. 2011, №6, мод. 430; мод 431; №7-8, мод. 610; №12, мод. 838; Қонуни ҶТ аз 03.07.2012с,№835; №843; Қонуни ҶТаз 01.08.2012с, № 877; Қонуни ҶТ аз 28.12.12с. №910, ҚҶТ аз 19.03.2013с. №938, ҚҶТ аз 22.07.2013с. №980.

4. Жданов Н.В. Исламская концепция миропорядка. - М.: Международные отношения, 2003. – 568 с.

5. Хайруллоев Ф.С. Принцип справедливости в исламском праве: Монография. - Душанбе: РТСУ, 2017. – 160 с.

6. Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумхурии Тоҷикистон, соли 1997, № 23-24, мод. 350; соли 2003, № 8, мод. 458; соли 2006, №4, мод. 200; соли 2007, №3, мод. 177; №7, мод. 694; соли 2008, №10, мод.821; Қонуни ҶТ аз 16.04.2012с., №824; Қонуни ҶТ аз 01.08.2012с, №893.

7. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи буҷети давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои соли 2016» аз 25 ноябри соли 2015 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, с. 2015, №11, мод. 978; Қонуни ҶТ аз 09.06.2016 с., № 1321; аз 04.07.2016 с., № 1322.

8. Ведомости Верховного Совета СССР. – М., 1947. № 41.

9. Захираи электронӣ: https://ru.wikipedia.org/ (Санаи муроҷиат - 05.10.2016).

10. Ведомости Верховного Совета СССР. – М., 1944. № 37.

11. Халиков А.Г. Правовая система зороастризма (древнее право). - Душанбе: Маориф ва фарҳанг, 2005. – 488 с.

12. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила» // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, с. 2013, №3, мод. 197.

ТАРТИБИ
ҚАБУЛ ВА НАШРИ МАҚОЛАҲО ДАР МАҶАЛЛАИ
ИЛМИИ «ОСОРИ АКАДЕМИЯ»

Маҷалла тибқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи матбуот ва дигар воситаҳои ахбори омма» интишор мешавад.

Маҷаллаи илми «Осори Академия» нашрияи Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон буда, фарогирандаи имлҳои ҳуқук, политология, информатика, техникаи баҳисоббарорӣ ва идоракунӣ мебошад.

Дар маҷалла натиҷаи корҳои илмӣ-тадқиқотии ҳайати профессорону олимон, омӯзгорони Академияи ВКД ва олимони ватаниву хориҷӣ ва мутахассисони ҷавони соҳаи тааллуқдоштаи маҷалла, нашр карда мешаванд.

Маблағи нашр аз ҳисоби Академия пардохт мешавад.

Маҷалла бо забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ дар як сол 4 маротиба нашр мешавад.

Талаботи мазкур ҳамчун намуна ба мақолаҳое, ки дар «Осори Академия (Труды Академии)» нашр мешаванд, дахл дорад. Дар он талабот оид ба тарҳбандии тавсифи библиографӣ, инчунин, намунаи тартиб додани вожаҳои калидӣ ва маълумот дар бораи муаллифон оварда шудааст.

Аннотатсия ба забони давлатӣ (тоҷикӣ)

Аннотатсия ба забони русӣ

*Аннотатсия ба забони англисӣ**

1. Мақола дар як нусха бо имзои муаллиф (-он) дар тарафи дигари якум саҳифаи андозаи А4 (210х297 мм) дар принтери лазерӣ чопшуда, пешниҳод карда мешавад.

2. Мақола бояд бо аннотатсия ва рӯйхати адабиёт ба забони тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ дошта бошад.

3. Ба мақола рӯйхати вожаҳои калидӣ ба забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ, ки бештар мавзӯи онро тавсиф мекунанд, замима мегардад. Мутобиқи мавзӯи мақола муаллиф УДК-и онро нишон медиҳад.

4. Ба мақола бояд маълумот дар бораи муаллифон ба забони тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ бо ишораи Н.Н.П., ҷойи кор (номи ташкилот), вазифаи ишғолкарда, дараҷаи илмӣ, унвони илмӣ ва суроғаи почта (хизматӣ ва шахсӣ), ҳамчунин суроғаи электронӣ замима шаванд.

5. Мақола бояд бо расми муаллиф (-он) бо чунин параметрҳо: андоза **- *. tif**, на зиёда аз **240 dpi** (нуқта ба дюйм), ҳаҷми ғунҷойиш — **4,5 х 6 см**; ному насаби муаллиф ба файл ҳамроҳ карда шавад, *мисол:* Раҷабов Н.. **tif.**

6. Шакли электронии мақола дар намуди файли MS Word дар андозаи ***. doc** бояд ба шакли чопшудаи он мутобиқат кунад ва маълумотҳои дар боло қайдшударо оид ба муаллиф (-он) ва вожаҳои калидиро дар бар гирад. Файл бояд дорои ному насаби муаллиф (-он) бошад, *мисол:* Раҷабов Н. **doc**, Раҷабов-Собиров. **doc.**

7. Ба мақола ҳуҷҷатҳои зерин ҳамроҳ мегарданд:

- иқтибос аз протоколи ҷаласаи кафедра (дар сурати будани он аз ҷойи кори муаллиф) бо тавсия барои чоп;

- хулосаи экспертӣ дар бораи надоштани маълумоти барои чопи оммавӣ манъшуда, бо мӯҳри нишонии муассиса тасдиқшуда;

* Аннотатсияҳоро муаллиф (ё муаллифон) омода менамояд ва ҳатман оварда мешаванд.

- тақризи беруна (нисбати ҷойи кори муаллиф), аз ҷониби мутахассис омодашуда, ки бандубасти илмӣ тибқи самти мазкур бо мӯҳри нишонии муассиса тасдиқшуда;

8. Ҳаҷми мақола набояд аз меъёр зиёд бошад:

- доир ба самти «Илмҳои ҳуқуқ», «Илмҳои сиёсатшиносӣ» **- 12 саҳ.;**

- доир ба самти «Информатика, техникаи ҳисоббарорӣ ва идоракунӣ» **- 9 саҳ.;**

9. Мақола дар самти «Информатика, техникаи ҳисоббарорӣ ва идоракунӣ» ҳатман бояд сохтор дошта бошанд, фаслҳои алоҳидаи мақола бояд дорои номгӯй бошанд, ҳамчунин:

- сарсухан, ки дар он муҳимияти мавзӯъ тавсиф мешавад;

- фаслхое, ки дар он натиҷаҳои дабастомада ва навовариҳои он тавсиф мешавад;

- хулосаҳое, ки дар он ё ҷамъбаст ва ё тадқиқоти давоми самт оварда шудааст;

10. Ҳама ҳошияҳо дар саҳифаҳо бояд якхела ва баробар ба **25 мм** бошад. Рақамҳои саҳифаҳо гузошта намешаванд.

11. Мақола бояд бо ҳуруфчинии ҳуруфи муқаррарӣ, дар шакли электронӣ бо гарнитураҳои Times New Roman Tj, Times New Roman бо фосилаи байнисатрии ягона (одинарный). сархат бояд **1,25 см**. бошад.

12. Кегл (ҳаҷми ҳарф) ҳуруфи асосӣ бояд баробар барои бошад:

- барои мақола дар самти «Илмҳои ҳуқуқ», «Илмҳои сиёсатшиносӣ» **- ҳаҷми ҳуруф 14;**

- барои мақола дар самти «Информатика, техникаи ҳисоббарорӣ ва идоракунӣ», **- ҳаҷми ҳуруф 12** (аз он ҷумла - дар формулаҳо, бо ёрии муҳаррири формулии MS Equation омодашуда).

13. Расмҳо ва ҷадвалҳо (ҳаҷми ҳуруфи истифодашаванда **- 12**) бояд дар матн пас аз сархат, ки дорои истинод ба мақола аст, ҷойгир карда шаванд.

14. Номи мақола ба тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ бо ҳуруфи **сиёҳ** ва **БО ҲАРФҲОИ КАЛОН** бе сархат ва дар мобайни матн ҳуруфчинӣ карда мешавад.

15. Ҳаҷми воҳидҳои чисмӣ бояд ба системаи воҳидҳои СИ мутобиқат намоянд. Номгӯи унсурҳои химиявӣ дар матн пурра навишта мешаванд.

16. Формулаи бо ёрии муҳаррири формулавӣ MS Equation омода шаванд. Рақамгузории формулаҳо бо рақамҳои арабӣ дар қавсҳои нимдоира, оварда мешаванд, *масалан:*

$$A = B + C: (2K2 + n3). (1)$$

17. Рақамгузории ссылок ба адабиётҳо бо рақамҳои арабӣ дар қавсҳои квадратӣ оварда мешаванд, *масалан:* «К.Ҳ.Солиев дар ин самт тадқиқоти илмӣ гузаронида, тасниф намудааст, ки …. [2]».

18. Рӯйхати адабиёти истифодашуда, ки ба он муаллиф такя мекунад, дар охири мақола оварда мешавад. Поварак (ҳам дар дар зери ҳар саҳифа ва ҳам охири ҳар мақола) иҷозат дода намешавад.

Ҳангоми ба эътибор нагирифтани талаботҳои дар боло зикр гардида, дастхатҳои мақолаҳо ба чоп қабул карда намешаванд ва барои коркард намудан ба муаллифон баргардонида мешаванд.

Ҳайати таҳририя ҳуқуқ дорад, ки мақолаҳои илмиро ихтисор ва ислоҳ намояд.

Дастхатҳои мақола баргардонда намешаванд.

П о р я д о к
ПРИНЯТИЯ И ОПУБЛИКОВАНИЯ СТАТЕЙ В НАУЧНОМ ЖУРНАЛЕ «ТРУДЫ АКАДЕМИИ»

Журнал издается на основании требований Закона Республики Таджикистан «О печати и других средствах массовой информации».

В научном журнале «Труды Академии» печатаются статьи, содержащие результаты научных исследований по юридическим наукам, политологии, информатике, вычислительной технике и управлению.

В журнале издаются результаты научно-исследовательских работ профессорско-преподавательского состава Академии МВД, а также работы отечественных и зарубежных ученых и молодых специалистов в соответствующих тематике журнала областях.

Оплата издания производится за счет Академии МВД.

Журнал издается на русском, таджикском и английском языках с периодичностью 4 раза в год.

Настоящая инструкция одновременно является примером оформления статьи, подготовленной в «Осори Академия (Труды Академии)». В ней содержатся требования, предъявляемые к форматированию текста, оформлению библиографического описания, а также примеры составления ключевых слов и сведений об авторах.

Аннотация на государственном (таджикском) языке

Аннотация на русском языке

Аннотация на английском языке*

1. Статья представляется в одном экземпляре, заверенной подписью автора (-ов) с обратной стороны первой страницы, отпечатанном на одной стороне листов формата А4 (210х297 мм) на лазерном принтере.

2. Статья должна быть снабжена аннотациями и списком литературы на таджикском, русском и английском языках.

3. К статье должны быть приложены сведения об авторах на таджикском, русском и английском языках с указанием Ф. И. О., места работы (название организации), занимаемой должности, учёной степени, учёного звания и полного почтового (служебного и домашнего) адреса, а также адреса электронной почты.

4. Статья должна быть снабжена фотографией автора (-ов) со следующими параметрами: формат **- *. tif**, разрешение не менее **240 dpi** (точек на дюйм), физический размер - **4,5 х 6 см**; содержать в названии файла фамилию автора, *например:* Раджабов Н.. tif.

5. К статье также прилагается список ключевых слов на таджикском, русском и английском языках, наиболее полно характеризующий её тематику. В соответствии с тематикой статьи автором указывается её УДК.

6. Предоставляемая электронная версия статьи в виде файла MS Word в формате ***. doc** должна соответствовать распечатке и включать вышеперечисленные сведения об авторе (-ах) и ключевые слова. Файл должен содержать в названии фамилию автора (-ов), *например:* Раджабов Н. doc, Раджабов-Собиров. doc.

7. К статье прилагаются следующие сопроводительные документы:

1) выписка из протокола заседания кафедры (при ее наличии по месту работы автора) с рекомендацией к опубликованию;

2) экспертное заключение об отсутствии сведений, запрещенных к опубликованию в открытой печати, заверенное гербовой печатью учреждения;

* Аннотации составляются автором (или авторами) и приводятся в обязательном порядке.

3) внешняя (по отношению к месту работы автора) рецензия, подготовленная специалистом, имеющим соответствующую научную квалификацию в данной области, заверенная в установленном порядке.

8. Объём статьи не должен превышать:

- по направлениям «Юридические науки», «Политология» - **12 стр**.;
- по направлениям «Информатика, вычислительная техника и управление» - **9 стр**.

9. Статьи по направлениям «Информатика, вычислительная техника и управление» должны быть обязательно структурированы, отдельные разделы статей иметь подзаголовки, в том числе:

- введение, в котором обосновывается актуальность работы;
- разделы, в которых описываются полученные результаты и их новизна;
- заключение, содержащее выводы и / или направления дальнейших исследований.

10. Все поля на страницах должны быть одинаковы и равны **25 мм**. Номера страниц не проставляются.

11. Статья должна быть набрана шрифтом нормальной жирности, прямого начертания гарнитуры Times New Roman Tj, Times New Roman и с одинарным межстрочным интервалом. Абзацный отступ должен быть одинаков и равен **1,25 см**.

12. Кегль (размер) основного шрифта должен быть равен:

- для статей по направлениям «Юридические науки», «Политология» - **14 пунктов**;
- для статей по направлениям «Информатика, вычислительная техника и управление» - **12 пунктов** (в т. ч. - в формулах, подготовленных при помощи формульного редактора MS Equation).

13. Рисунки и таблицы (кегль используемого шрифта - **12 пунктов**) должны быть размещены в тексте после абзацев, содержащих ссылки на них.

14. Название статьи набирается на таджикском, русском и английском языках **полужирным шрифтом ЗАГЛАВНЫМИ БУКВАМИ** без абзацного отступа и располагается по центру относительно полосы набора.

15. Единицы физических величин должны соответствовать системе единиц СИ. Названия химических элементов в тексте пишутся полностью.

16. Формулы подготавливаются при помощи формульного редактора MS Equation. Нумерация формул осуществляется арабскими цифрами в круглых скобках, выровненными по правому краю текста, *например*:

$$A = B + C: (2K2 + n3). (1)$$

17. Нумерация ссылок на литературу осуществляется арабскими цифрами в квадратных скобках, *например*: «Как отмечено К.Х.Солиевым, данная категория преступлений …[2]».

18. Список использованной литературы, на которую ссылается автор, приводится в конце статьи. Сноски (как внизу каждой страницы, так и в конце статьи) не допускаются.

При несоблюдений вышеперечисленных требований, статьи не принимаютя к опубликованию и возвращаются авторам на доработку.

Редколлегия оставляет за собой право производить сокращения и редакционные изменения статьи.

Рукописи статей авторам не возвращаются.

БАРОИ ҚАЙДҲО

734024, ш. Душанбе, кӯчаи Восеъ, 123
Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон

734024, г. Душанбе, улица Восе, 123
Академия МВД Республики Таджикистан

Тел.: + (992 37) 226-60-48
Факс: + (992 37) 226-60-43

Ба матбаа 27.12.2016 таҳвил гардид. Чопаш 28.12.2016
ба имзо расид. Коғази офсет. Андозаи 60x84 $^{1}/_{8}$.
Ҷузъи чопии шартӣ 28. Адади нашр 100 нусха.
Супориши № 4 . Нархаш шартномавӣ.

Дар Матбааи РТМТ ва Н-и ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ба табъ расидааст
734018, ш. Душанбе, хиёбони Саъдии Шерозӣ, 16.

ISSN 2412-141X
9 772412 141008